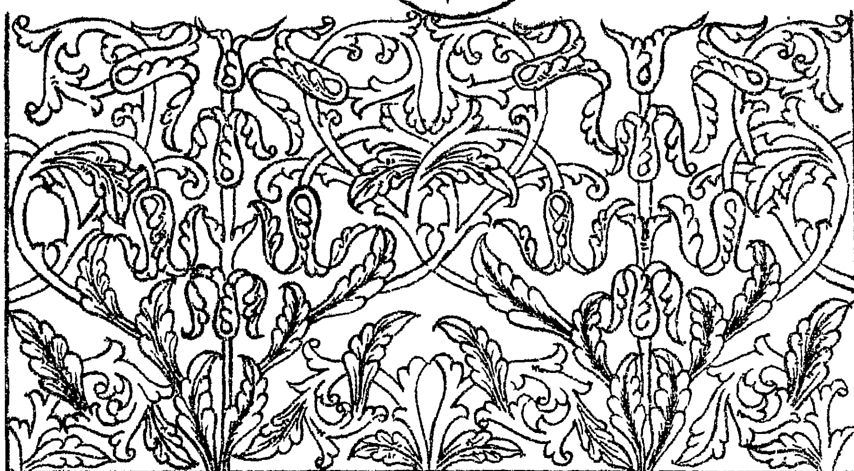
بیمن عون مطلق و فیض توفیق خدای تعالی این نسخه

کلیات بوعلی شاه قلندر

در مطبع سرکاری ریاست رامپور زیور طبع پوشید

بسم الله الرحمن الرحیم

نیست دنیا جائے راحت از غمش اے دل برآ — رخت ازیں دار المحن بردار وزیں منزل برآ

مزرع عقبیٰ ست دنیا نے مقر و عیش گاه — تخم نیکی کشته زاینجا باز مستعجل برآ

غرق باشی تا بکے در بحر فکر آب و نان — سر برآر از قعر دریا بر لب ساحل برآ

یاد کن روزے که باشد همرهت دوش کسان — از تلاش اسپ و زین و ناقه و محمل برآ

وه چه خوش گردد روان سوئے وطن مرد غریب — وقت جان رفتن تو هم بے دل مشو خوش دل برآ

بعد مرگ آخر رود ایں قالب خاکی ز تو — قبل مرگ اے جان من از قید آب و گل برآ

باش محکوم خدا و تابع امر رسول — چند باشی زیر حکم نفس و شیطان دل برآ

دست پیرے گیر ورنه رهبرت شیطان بود — طالب حق شو خدا را از ره باطل برآ

مس ناقص از طفیل کیمیا زر می شود — اختیار صحبت کامل کن و کامل برآ

تا نمیری زیں جهان یابی چسان نام وصال — نیست شو از هستی باطل بحق واصل برآ

پاس انفاس ست راه سهل بهر یاد حق — ذکر هو می گوی و هر دم هر نفس شاغل برآ

ایں نصیحت هائے نیک از خود نصیحت خیز نیست — بد مشو اے مستمع و ز طعن لا حاصل برآ

محفلے کاں خالی از ذکرِ خدا باشد تراب
مورد رحمت نباشد زود زاں محفل برآ

خود بخود مے کشد نگار مرا
نیست در جذب اختیار مرا

حیف غم مے برد ز کار مرا
خبرے نیست غمگسار مرا

کے تواں داد جز بوصل قرار
دلِ بیتاب و بیقرار مرا

بخدا کرد آنقدر بے تاب
ایں دو گیسوئے تابدار مرا

ساقی اشک است از دو جرعۂ
دعوئے زہد صد ہزار مرا

نتواں ماند در جہاں ناکام
ہست گر بخت کامگار مرا

بُرد ایں دعوائے ہائے دور دراز
طاقتِ صبر و انتظار مرا

ہمہ داغ ست در دلِ پُرخوں
کرد عشقِ تو لالہ زار مرا

تشنۂ طرزِ شستہ مے داند
قیمتِ شعرِ آبدار مرا

پیر روشن ضمیر مے داند
ہمہ پنہان و آشکار مرا

پیش مرشد چہ حاجت ست تراب
بہرِ اظہارِ حالِ زار مرا

دلِ چو در آستیں ست مار مرا
دشمنِ جاں ست در کنار مرا

عشقِ شیریں لبانِ تلخ سخن
مے کشد سر بکوہسار مرا

مردم از شوقِ دیدنش یارب
در رہِ یار کن غبار مرا

کار و بارم ہمہ بیار فتاد
نیست با غیر ہیچ کار مرا

با من آں زلف سازشے دارد
شب تار ست سازدار مرا

در دیارم ز بس کہ گردہ غریب
کس نہ پرسد دریں دیار مرا

یک غمِ دل دو شد دو گشت چہار
تا کہ شد چشمِ او دوچار مرا

سبحہ گردانیم بجذبِ تو کرد
دست در کار و دل بیار مرا

کرد رسوا **تراب** در رہِ عشق
آخر ایں چشمِ اشکبار مرا

کند بلند ز جمشید فیضِ جام مرا
دہد چو پیرِ مغاں دولتِ مدام مرا

سر ہرام ز خودے برد مدام مرا
بملکِ جام کشد آرزوئے جام مرا

بشوقِ وصلِ تو گشتم کمال دیوانہ
جنونِ پختہ دمید از خیالِ خام مرا

چو از لباسِ ملامت حجابِ خلق شدم
کسے چگونہ شناسد ز خاص و عام مرا

ملاحتِ تو بزخمِ دلم نمک ریزد
چہ خستہ مے کنی اے شوخ سبزفام مرا

مشو خجل کہ ترا کشتہ ایم بے تقصیر
بس است دیدنِ روئے تو انتقام مرا

زخویشتن درگذرد ہر کہ در رہش گذرد
چساں بیار رساند کسے پیام مرا

تراب قامتِ او بر سرم قیامت کرد
کجاست در رہِ او صورتِ قیام مرا

دیدہ باید دم بدم چشمِ سیاہِ یار را
کز عیادت فرحت آید ہر دم بیمار را

غمزہ اش در عینِ مستی دل ز ہشیاراں رباید
نسبتِ ہمچشمیش کو نرگسِ سرشار را

کے پذیرد چارہ زآبِ وعدۂ وصلت دلم
شربتِ دیدار باید تشنۂ دیدار را

سایۂ بالِ ہما مشتاق را در کار نیست
او بکوئے یار خواہد سایۂ دیوار را

جز غم و دردِ نہاں یا نالہ و شورِ فغاں
حاصلے نبود ز خوباں عاشقِ لاچار را

حور و غلماں در جہاں ہر چند مطلوب اند خوش
من نخواہم از خدا جز آں پری رخسار را

دل کہ خلوت گاہِ یارِ دلستاں باشد **تراب**
دخل نتواں داد آنجا خطرۂ اغیار را

کے ز دنیا نفرت آید مرد دنیادار را
سگ ہمیشہ دوست دارد طعمۂ مردار را

قلب پر وسواس را مشکل بود بی‌خطرگی / کی شود تسکین بخلوت ساکن بازار را
از طبیعت دست کش واز شرع محکم پای بند / تا قدم از جا نه لغزد نفس بدکردار را
شامت اعمال مردم شد بلا را ساز دار / زجر و توبیخ ست حکمت طفل ناهموار را
مرد دانا را نباشد احتیاج تربیت / عقل خود باشد معلم بالغ و هشیار را
بی‌تکلف نیک گردد اهل استعداد نیک / تازیانه نیست حاجت اسپ خوش رفتار را

ساغری بخشد لبالب ساقی کوثر تراب
در جهان هر زاهد تشنه‌لب و کم‌خوار را

فگند سوی دل آویز تو بدام مرا / نمود زلف سیاهت سواد شام مرا
گر از حجاب بسویم نمی کنی نگهی / نهان مشاهده فرما ز پشت بام مرا
خوشا شراب خرد نوش عشق ساده‌رخان / بباد داد بیک جرعه ننگ و نام مرا
بچشم اگرچه نیاید دمی رخ خوبت / بدل خیال تو باشد علی الدوام مرا
بجسم در هستی یکجا که جمع ضدین ست / محال نیست به بین سرو کج خرام مرا
شود نصیب من آزادگی ز هر دو جهان / اگر ز روی کرم خواند او غلام مرا

لب مسیح دم روح بخش یار تراب
گذاشت تا لب گور تشنه کام مرا

با من بی‌سر و سامان چو سری نیست ترا / چشم می‌پوشی و سویم نظری نیست ترا
از خدا ترس کن ای کافر ترسا بخدا / می‌کشی خلق خدا را خطری نیست ترا
در دل سخت بتان هیچ نه تاثیر شد آه / ناله خاموش مزن دم اثری نیست ترا
ایکه خورشید وش و ماه صفت هرجایی / حیف در کلبهٔ عاشق گذری نیست ترا
والهٔ حسن خودی شیفتهٔ خویش شدی / رخ بجز آینه سوی دگری نیست ترا
دام صیاد چسان گشت نصیب تو تراب / صید بی‌بال و پری بال و پری نیست ترا

چوں حیا در چشم در دل خوئ کیشش خوش نما
مثل چینِ آستیں چینِ جبینش خوش نما

لب گزیدن ہائے جاناں بے ادائے حسن نیست
خطِ لعلش صورتِ نقشِ نگینش خوش نما

خوش رمِ آہو کہ باشد عینِ لطف و خوبیش
وحشت و شوخی ز چشمِ سرمگینش خوش نما

قامتِ بالائے او در حسنِ بالا دست شد
در چمن چوں سروِ قدِ نازنینش خوش نما

ہمچو بلبل نالہ ہا سر کردہ ام تا دیدہ ام
رنگِ گل در بر قبائے یاسمینش خوش نما

خوش گریباں چاک شد مجنوں ز دستِ لیلیٰ
چاک ہایش ہمچو چاکِ آستینش خوش نما

مے نماید ہالۂ مہتاب وش ما را **تراب**
زلفِ سنبل گرد روئے یاسمینش خوش نما

بصد شوخی کشیدم از رخِ جاناں نقابش را
کنوں بے پردہ شد از من فرو کردم حجابش را

عرق آلودہ رخسارش بہ بوسہ آرزو دارم
بکامِ خود رسانم کاشس آں بُویا گلابش را

دمِ آغازِ خطِ او ہزاراں نوجواں مردند
مپرس اے پیرِ واعظ عالمِ عہدِ شبابش را

بسوئے مست چشمِ خود نگاہے گر کند بالا
دو بالا نشہ گردد آں سیہ مست و خرابش را

شنیدم نفع مے یابد ز یار و آشنا عالم
پئے پابوسیِ او آشنا کردم رکابش را

لبش آہستہ حرفے گفت وقتِ عرضِ وصلِ من
نفہمیدم خطابا و نہ بشنیدم جوابش را

بجز واجب وجودے نیست ممکن را تأمل کن
بذاتِ بحر قائم بیں ہمہ موج و حبابش را

بار
ہزاراں یار دامن مے فشاند بر مزارِ من
تراب از پشتِ خاکِ من نظر کن اجتنابش را

چو بالا کرد در گلشن نگارم قدِ بالا را
قیامت گشت قائم پا بگل شد سروِ رعنا را

بگلشن آمدم ہرگز نخواہم چید گلہا را
چرا اے بلبلانِ مست سر کردید غوغا را

کجا باشد بتِ سنگیں دلاں را درد دل شکنی
اگر بشکست مینائے چہ غم شد سنگِ خارا را

سحر گر بے تو مے سوزم تماشائے کند عالم
بیا ہمراہِ خود اے مہ تو ہم بنگر تماشا را

نگاہے کرد چشم مست ساقی آنچناں سویم
کہ دیگر ہیچ پروایم نماندہ جام صہبا را

تو مہتابے گریبان تو نورِ در بغل دارد
بزن در جیب خود دستے برآور ید بیضا را

تراب ایں نالۂ قم قم نباشد خالی از لذت
مگر شوقِ قیامِ او گلوگیرست مینا را

باغیر بودنِ تو بر انجمن مرا
مانند شمع داد سر سوختن مرا

بس تنگ کرد آں بتِ غنچہ دہن مرا
خوں کرد غنچہ وار بشوقِ سخن مرا

از برگِ گل بساز ردائے کفن مرا
کشتہ ست شوقِ دیدنِ آں گلبدن مرا

چوں لالہ دل بہجرِ تو گردید داغدار
چاکست در غم تو چو گل پیرہن مرا

چوں ظلِ قامتش نشوم دور ہیچ گہ
جائیکہ یار ماست تواں یافتن مرا

گر بعدِ مرگ از تو میسر شود وصال
در زندگی بمرگ تواں ساختن مرا

فارغ شدم ز تارِ گریبان چاک چاک
تا چند احتیاج شود دوختن مرا

قرباں شدم تراب بشیریں کلامیش
فرہاد کرد آں لبِ شکرشکن مرا

اے فراقِ تو ز تن برد توانائی را
کرد برباد ز دل صبر و شکیبائی را

بے تو آرام و قرارم ہمہ گشتہ است جدا
مرگ ہم نیست کہ گیرد غمِ تنہائی را

لب گزیدن بکند یار من از ناز و ادا
میکند مشق بایں طرزِ مسیحائی را

اے دل از دستِ تو بدنام شدم در عالم
عشقت آورد بمن ایں ہمہ رسوائی را

ساقی از دورِ فلک چرخ زدم جام بدہ
باز یاد بکنم گنبد مینائی را

واعظا عقل میاموز مرا در سرِ عشق
گذرے نیست دریں محکمہ دانائی را

پا برہنہ چو تراب است رواں در پےِ او
غیر مجنوں کہ کند قدر تہی پائی را

اے ترکِ جفا کیش مکش تیر و کماں را
قربانِ تو گردیم مکن قتلِ جہاں را

گر سوزِ غمش گویم و در گریہ کنم ساز
چوں شمع بسوزند و تراشند زباں را

اے غنچہ بایں عمرِ شبینہ چہ شگفتی
صبحے بہ تو ناگاہ رسد دستِ خزاں را

از گفتنِ واعظ نشو و ضبطِ سرشکم
کارے نکند زورِ خسے بحرِ رواں را

تا نام و نشانِ تو نگردد ہمہ معدوم
مشتاق مشو جلوۂ بے نام و نشاں را

از صورتِ من عشقِ تو پیداست چہ گویم
حاجت بہ بیاں نیست چنیں حالِ عیاں را

واقف نیم از رازِ حجابِ رخِ جاناں
جز حق کہ سزد واقفِ اسرارِ نہاں را

بے ہے کہ دلم خاک شد از تابِ رخِ او
از جلوۂ مہتاب نشد تاب کتاں را

آرام کجا قسمتِ عشاق تراب است
تا حق نکند رام دلِ سنگ بتاں را

بیغمے شد زجہاں در غمِ جاناں ما را
کرد یک مشکلِ عشقش ہمہ آساں ما را

یافت از سوزشِ عشقش سخنم شورِ جہاں
کرد دیوانگیش صاحبِ دیواں ما را

خالی یک دم ز خیالاتِ پریرویاں نیست
مے نماید دلِ ما چشمِ پری خواں ما را

خلق فرماں بریم کرد چو خوردیم غمت
داغِ تو گشت بدل مہرِ سلیماں ما را

سگِ کوئے تو زما ہیچ تعرض نکند
عجبے ہست ز غوغائے رقیباں ما را

غیر ازیں نیست تمنا چو بحسرت مردیم
با تو در حشر بود دست بداماں ما را

ساقیا دورِ تراب است بدہ جامِ شتاب
تا شود محو ہمہ گردشِ دوراں ما را

کو قدر بہ پیشِ تو وفا را
خاک است بفرقِ نقشِ پا را

بوسہ ز تو خواستم ندادی
محروم کسے کند گدا را

پائے تو بخوں درآمد از بس
پامال نمودہ حنا را

در پیراهن از خوشی نگنجد
اگر تنگ ... گیری قبا را
ورنجیر تو هرگز ... [illegible]
... از باده ... نگر صفا را
ای زاهد ناتوان قدم ...
... گفت چه گرفته عصا را

بر حال ... [illegible] ... نگاه ...
... [illegible] ... شما را

چرا فگند ساقی دستها در گردن مینا
اگر خواهد مستی در بغل گیرد تن مینا
نباشد هیچ وقتی خالی از راز درونی ما
... [illegible] ... گردیدن مینا
ز کم ظرفی ... [illegible] ...
... ساقی و ... مینا
نگر دارد ... مستی ولیکن ... [illegible]
بپای باده نوشان سر فرو افگندن مینا

شراب ... [illegible] ... دل ما
... [illegible] ... مینا

که کرد دختر رز را ... در مینا
که قید است ... [illegible] ... مینا
... [illegible] ...
... [illegible] ... در مینا
... [illegible] ...
... [illegible] ... در مینا
... [illegible] ...
... مست ... [illegible] ... در مینا

... [illegible] ...
... [illegible] ...

... [illegible] ...
... [illegible] ... خود را
... [illegible] ... خود را
... [illegible] ...
... [illegible] ...
بخدا ... [illegible] ... خود را
... [illegible] ...
... [illegible] ... خود را

خم زلف تا بدستی سر تاب بر دار از من
پی دلبری عاشق کش این کمند خود را

بخدا چه خود پسندی کند و چه خود نمائی
اگر آشنا نمایم بت خود پسند خود را

بخیال زلف پیچان من و خاطر پریشان
ندهم تراب از دل سر رشتهٔ خود را

وعدهٔ وصل و انتظاری ها
چشم بر راه و اشکباری ها

دم زنی از وفا و خون ریزیها
یا نهم عشق و دوستداری ها

بی تو از شام تا سحر ما را
گشت همدم نفس شماری ها

وحشت تشنگی به محشر نیست
تیغ او دارد آبداری ها

دل بشوخیش تراب میدارد
همچو سیماب بیقراری ها

نالهٔ دل بر درت بانگ جرس باشد مرا
صحن گلشن بی رخت کنج قفس باشد مرا

روز نی کردم سزاوار عقوبت ها شوم
کی بجز دیدار تو جنت هوس باشد مرا

بر نصیب خویشتن نازم کشم سر بر فلک
گر بپایت سر نهادن دسترس باشد مرا

بی تو پیدا گشت تا از آه و افغان دم بدم
کاش فرصت از غم دل یک نفس باشد مرا

صفحهٔ رخسار جانان با خط خوش وانمود
سبزه و ریحان بجای خار و خس باشد مرا

کی بچشم سرمه بینم جلوهٔ او جا بسو
صورت او در بهشت و چپ و پیش و پس باشد مرا

ای که داری روز و شب چشم کرم سوی تراب
یک نگاه لطف از چشم تو بس باشد مرا

از طبیبان کج ادائی خوش نمی آید مرا
در جبیبان لا بهینائی خوش نمی آید مرا

در چمن هرچند باشد سیر گل با رنگ رنگ
تا تو در چشمم نیائی خوش نمی آید مرا

خاک راه رحمت حقی بوسه بر پایش زدن
ای سپهر نارسائی خوش نمی آید مرا

شانه از سختی به زلف گره وارش مگیر — اینچنین عقده‌گشائی خوش نمی آید مرا

گو شراب آزادی و وارستگی دارم هوس
لیکن از دامش رهائی خوش نمی آید مرا

حسن با روی لطیفے شد عشق شد بر من بلا — او ندارد هیچ در روے حسن با بد ردم مبتلا
تاب ضبط غم کجا نازک دلم پیر ضعیف — حال و هان اینک حدیث عشق گویم بر ملا
دل مصفا کے شود بے خاک بیزی کے عشق — خاک مالیدم برخ آمشتم بهر جلا
پیش درویشان هر و بهر خدا دنیا طلب — در کف ایشان مجو گنجینهٔ سیم و طلا

بے تکلف بے ضرورت کے روم آنجا شراب
خانهٔ اهل دول باشد مرا بیت الخلا

بهر دنیا جبه سائی خوش نمی آید مرا — بر در شاهان گدائی خوش نمی آید مرا
گر شبے در کوے تو نالم گدا یانه مگو — این صدائے بے نوائی خوش نمی آید مرا
مے گرفتم دامن جانان بشوقے گفت هال — نقطهٔ بیتاب آشفتن خوش نمی آید مرا
کے روا دارم سفر بهر علاج درد عشق — گم شدم از جانان جدائی خوش نمی آید مرا
از خودی فرعون خود را گشت ناری الحذر — خودسری و خودنمائی خوش نمی آید مرا
ساغر پر مے بدستم داد شیخ جام گفت — از تو چندین پارسائی خوش نمی آید مرا

من چرا هم در فقیری عیش دارم شراب
طمطراق پادشاهی خوش نمی آید مرا

با امید آنکه بوسم کف پائے خود را — بر شرر همچو خاک کردم تن خاکسار خود را
ز دلم نرفت شوق خط سبز یار تا مرگ — نگذاشت شگفته دلی روے سبز وار خود را
ز دلم بزلف کافر فتنه بود رہے بجز چاک — سر زلف او رسید دم دل شاد وا بخود را
توکه عهد وصل بندی و وفائے آن نیاری — به جهان نگاه دارم دل خفته رخ [illegible]

[illegible]

[illegible]

ردیف الباء

[illegible] آید از [illegible] دهن [illegible] آب

مثل حباب [illegible]

فرصت [illegible] نسیم [illegible]

[illegible] که آبدار [illegible]

چون [illegible] زرا آب

[illegible]

[illegible] گل [illegible]

در بحر این غزل شده ما را سخن [illegible] آب

[illegible]

[illegible]

قصه در بوستان گل [illegible] عندلیب

چون [illegible]

[illegible] در مشام

[illegible] نیست خوش

[illegible] گردیده است

[illegible] سنبل در چمن

[illegible] رقیبان [illegible] چون عاشقان

گوش دل [illegible] ماجرای عندلیب

[illegible] عندلیب

نیست در فصل خزان جز این نوای عندلیب

می شود بی گل چمن ماتم سرای عندلیب

می توان کردن ز برگ گل ردای عندلیب

دام بر دوش آمدی ای گل برای عندلیب

کی نشیند زاغ در گلشن بجای عندلیب

کی نباشد یار از درد دلم محزون [illegible]

لاله هم دارد بسینه داغهای عندلیب

جان بلب آمد [illegible] طلب

یار [illegible]

گر [illegible] عاشقی صبر [illegible] رضا طلب

[illegible] خون بها طلب

[illegible] شو تا شوی واقف بکار هم تو / قابل اخلاص [illegible] شوق مدعا طلب
آنکه گردد از جفا بوالهوس ست و بیوفا / عشق چنانچه [illegible] طلب
حیف که والله تو ام هیچ نداری الفتم / طالب او خدا شود هر که بود خدا طلب
عقل اگر سلیم هست هرگزین گله بست / بهر سلوک راه حق مرشد رهنما طلب

گوش کن از لب [illegible] باین و حدیث [illegible]
رحمت جهان [illegible] راحت آن جهان طلب

نیست بیجا گر ترا در پریشانم سوی چپ / زانکه دل هستی [illegible] چپ
راست بر دوشش ز گیسو تیغ بر دل میزند / بید هم [illegible] چپ
وه چه زلف رهزنش آفت جان و دل ست / [illegible] حلقه گیسو چپ
چونکه حوا گرد از ران چپ آدم ظهور / بهر [illegible] تعویذ [illegible] نیست بر بازوی چپ

تا نشستم بر دو زانو گرد [illegible] گویا [illegible]
هاتف [illegible] حلقه گردن از زانوی چپ

ردیف التاء

عاقبت رفتن ازین دار گذر در پیش ست / غافل از زاد نباشی که سفر در پیش ست
پیریت دست گریبان بجوانی [illegible] / وقت ضعف بدن و سمع و بصر در پیش ست
زود بیدار شو از خواب اجل سر بر دار / شب آخر شد و هنگام سحر در پیش ست
تا کجا محو سر و کار جهان خواهی بود / فرصتی گیر ولا کار دگر در پیش ست
لا تملکن بخوان درگذر از حب جهان / چشم بر بند که آفات نظر در پیش ست
زر به بند از کمن بهتر ازین نیست سخن / گر زکاتش ندهی شامت زر در پیش ست
هر قدر مال بجا صرف کنی سود بود / رایگان نیست که صد چند دگر در پیش ست

شاد بر صدر نشینی چه عبث اے مسکین　　آخر از خاک شدن زیر و زبر در پیش ست

گرد ایں جا بسرت سایۂ چتر ست چه لطف　　تابش و تفتگیِ حشر بسر در پیش ست

کن نکوکاری و پرهیز ز بدکرداری　　که بد و نیک ترا نفع و ضرر در پیش ست

گر بدنیا همه عمرِ تو بغفلت گذرد　　بالیقیں داں که پس از مرگ سفر در پیش ست

عاقل آنست که دایم بدلش خوف بود　　که پس از مرگ مهالک چه نگر در پیش ست

قبل مردن بخدا توبه کن و استغفار　　ورنه هر جرمِ ترا وقتِ اثر در پیش ست

پاس انفاس کن و هیچ میندیش تراب
برزخِ پیر دمِ نزع اگر در پیش ست

ز من چه شد که دگر صرف صد عتابات ست　　بزعم من برقیباں چرا مدارات ست

کناره کردم ازو چوں رقیب شد یکبار　　که اجتماع نقیضین از محالات ست

ولا تو از صفتِ همکنار یار مپرس　　نشسته در برِ جاناں رقیب بدذات ست

مرا بخاطرِ دشمن چرا ازنجا ند　　که قدر ناکس و کس پیش او مساوات ست

چرا نه ترک ملاقاتِ تو کند عاشق　　توئی و غیر کجا فرصت ملاقات ست

بگرد گنجِ رخش مارِ زلف حلقه زن ست　　بحسن عارضِ او عالمِ طلسمات ست

تراب رفت بکویش ندید او سویش
ز بیوفائی او در جهاں حکایات ست

پنجۂ پیر نقشِ الله ست　　کے ازیں راز هر کس آگاه ست

از یدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَیْدِیْهِم　　شد یقینم که مرشد الله ست

هر که نگرفت دامنِ پیرے　　طفل ناداں و مردِ گمراه ست

منکرِ پیری و مریدی را　　حیف صد حیف و آه صد آه ست

هر که بے پیر پیرش ابلیس ست　　ایں حدیثِ نبی در افواه ست

پیر آمد وسیلہ بہرِ نجات | پیر بگزیں کہ خواہ ناخواہ ست

پیرِ ارشاد و بیعت و خرقہ | ہمہ در کار اندریں راہ ست

پیر را صورتِ پیمبر داں | زانکہ او رہنمائے درگاہ ست

گرچہ پیر از مرید دُور بود | التفاتش ہمیشہ ہمراہ ست

پیر اگر حاضر ست در غائب | بہ یقیں از مرید آگاہ ست

با ادب پیشِ پیر باید بود | کو ز سر تا قدم ادب گاہ ست

بندۂ پیرِ دستگیر خودم | در جہانم بس ایں قدر جاہ ست

کے نہ نازم بہ بخت خویش تراب
مرشدم کاظم شہنشاہ ست

ہر کسے از دل و جاں در طلبِ معشوق ست | عالم آگندہ ز شور و شغبِ معشوق ست

مرغ جانہا پئے ایں دانہ بدام افتادند | نقطۂ خال کہ زیبا لبِ معشوق ست

دل کہ در سینہ قرارے و سکونے میداشت | ہمچو دیوانہ رواں در عقبِ معشوق ست

ہر چہ محبوب بود خوب بود بد نہ بود | شوخی و ناز سراپا ادبِ معشوق ست

وا ولیلی چہ قدر ناموری مجنوں را | شہرتِ عاشقِ زار از سببِ معشوق ست

بیدل و خستہ و مظلوم بود عاشقِ زار | دلبر و قاتل و ظالم لقبِ معشوق ست

بار الٰہ چہ خوش مے گذرد حالِ تراب
خوب سرشار ز جامِ طربِ معشوق ست

چشمِ ہر کس بسوئے معشوق ست | زانکہ ہر سمت روئے معشوق ست

نور و ظلمت کہ در شب و روز ست | از رُخ و تار موئے معشوق ست

بے خبر از خود ست مے دانم | ہر کہ در جستجوئے معشوق ست

شب کجا بودی اے نسیمِ سحر | کایں قدر در تو بوئے معشوق ست

کے تواں گفتنش دلِ خالی — گر پُر از آرزوئے معشوق ست
خصلتِ عاشق ست عجز و نیاز — ناز بالطبع خوئے معشوق ست
اشک باریِ عاشقِ صادق — چشمۂ آبروئے معشوق ست
بہرِ خود بینی و خود آرائی — آئنہ روبروئے معشوق ست
بوالہوس از مقامِ من چہ خبر — خانۂ من بکوئے معشوق ست
منکہ از دوستانِ معشوقم — دشمنِ من عدوئے معشوق ست

ہرچہ بے خود شراب مے گوید
آں ہمہ گفت گوئے معشوق ست

شبے کز ابروئے آں مہ جبیں خیال گذشت — دلم ز آرزوئے جلوۂ ہلال گذشت
ہجومِ غیر نشد موجبِ تکدرِ تو — عجب کہ ز آمدنم در دلت ملال گذشت
قیامت آمد و آفت رسید برسرِ من — چو از نگاہِ من آں سروِ نونہال گذشت
تو دوشِ دلبریِ غیر اندکے کردی — بخاطرِ منِ بیدل بسے ملال گذشت
بروزِ عید بغلگیرِ یار خواہم شد — باین اُمید چہ گویم تمام سال گذشت
ز رشکِ مدعیاں سوختم نہ پُرسیدی — کہ چوں تو سوختی و شب ترا چہ حال گذشت

شراب بار خدا قادر ست رنج مخور
کہ صبحِ ہجر دمید و شبِ وصال گذشت

سراپایم ہمہ تصویرِ یار ست — مرا از ہجر و از وصلت چہ کار ست
بیا اے بلبلِ شیدا بکویم — کہ در کویم ہمہ باغ و بہار ست
کہ دادا ز دے نویدِ وصلِ یارب — کہ دل چنداں بشنیدن بیقرار ست
بہر رنگے کہ بینی اوست موجود — نہاں بیرنگ و نقش و نگار ست
چو غیرش نیست دیگر فی الحقیقت — کدامی دشمن و کو دوستدار ست

مستے کہ سوئے من ز دامن کشاں رفت
بلا گردانش این مشتِ غبار است
کشد در ہر نگاہم چشم مستش
مگر در عین ہستی ہوشیار است

تراب از خود کنارہ کردہ بنگر
چساں معشوق با تو ہمکنار است

دل کہ جز بیکسیش ہمنفسے این جا نیست
واقف از بیکسیش ہیچ کسے این جا نیست
ظالمانند دریں شہر ہمہ کجکلہاں
چوں کنم آہ کہ فریادرسے این جا نیست
از منِ دل شدہ یارب چہ شنید او کہ بگفت
جز دلِ نالہ زنِ تو جرسے این جا نیست
بعد عمرے بمن این عقدۂ سربستہ کشود
مرغِ جاں را بجز این تن قفسے این جا نیست
پر ملامت کند آں مغبچہ ام دعوتِ مے
خطرے محتسب و ہم عسسے این جا نیست
نقطۂ خالِ سیہ گر بلبش نیست چہ غم
خوش مکانے شکرست و مگسے این جا نیست
جائے خوب است بیا جلوہ نما در چشمم
غیر مژگان ترم خار و خسے این جا نیست

بے سواری کہ **تراب** است رواں پیچہ او
بہ ازاں راکبِ فیل و فرسے این جا نیست

گر بوطن ماندنم کیفیت و رنگ نیست
پائے مرا لنگ نیست ملکِ خدا تنگ نیست
گشت ز مکہ اگر ہجرتِ خیر البشر
تفرقہ از مولدم جائے غم و ننگ نیست
عالم و شیطان نفس جملہ عدوے من اند
با من ازیں جملہ کو مستعدِ جنگ نیست
گلشن بے خار کیست خالی از آزار کیست
شیشۂ فانوس را کے خطر از سنگ نیست

دلبر صافی ضمیر گو کشش اینک **تراب**
آئینہ شاں و در دلش شائبۂ زنگ نیست

تشنۂ جان تا ست دل بے لبت آہ این چہ زیست
اے کہ لبِ لطیف تو چشمۂ آب زندگی ست
مست الست آمدی ناز پرست آمدی
تیغ بدست آمدی بہر خدا ارادہ چیست

یا بسرِ خودم نشاں یا زدرِ خودم براں
صاف جواب دہ مرا لب بکشا ارادہ چیست

دید چو آمدو شدم بر درِ خانۂ خودم
گفت بروں شو ازدرم در رہِ من میا چیست

گشت تغافلت مرا ایں عجب ست ماجرا
ہیچ نشد خبر تراب قتل کہ شد شہید کیست

غنچہ لبے بگلستاں آمد و خندہ زد نہفت
خندہ زدند بلبلاں کیں گلِ نو دگر شگفت

از الم فراقِ او در سرِ اشتیاقِ او
لحظہ دلم نیارمید لمحہ چشمِ من نخفت

قاصدِ مہربانِ من چوں برِ دلستانِ من
کرد بیانِ حالِ من ہیچ جواب آں نگفت

ابروئے تو باتفاق ہست ہلال و اطاق
قوس قزح کجا شود با خمِ ابروئے تو جفت

خوب تراب یک قلم کردہی غزل رقم
طبع مراست آفریں کیں درِ شاہوار سُفت

اگر ز بوس و کنارت حصول ناکامی ست
کنوں برِ تو نشستن مرا چہ بدنامی ست

لباس آبِ رواں نیست بر تنم از رشک
قبائے شبنمی و جامہ ترا اندامی ست

عجب کہ دلبری از ماہ ہم ز دل آرام
ترا کہ شیوۂ دلداری و دل آرامی ست

مکن بعشق بمن تہمتِ خللِ دماغ
خیال ہا بسرِ من ز چشمِ بادامی ست

ہلاک مے کند آں خط و زلفِ یار تراب
بعشق قاتلِ من ایں دو زنگی و شامی ست

دلے دارم گرفتارِ محبت
مریضِ عشق و بیمارِ محبت

طبیبا ز دارُوے من دست بردار
علاجے نیست در کارِ محبت

نہ از خود ہوش دارو نے ز دیگر
چساں مست ست سرشارِ محبت

نباشد در دو من محتاجِ تشخیص
ز عالم ظاہر آثارِ محبت

رخم زرد و لبم خشک و مژہ تر
سراپا ہست آزارِ محبت

تو واقف نیستی اے زاہدِ خشک
ز رازِ عشق و اسرارِ محبت

ترا بر عشقِ من ردست و انکار
مرا صد گونہ اقرارِ محبت

زبس در عشق او بے اختیارم
نمے ترسم ز اظہارِ محبت

ترابؔ اخوش شو دیا ناخوش از من
نخواہم کرد انکارِ محبت

ترا بے وجہ در خاطر غبار ست
دلِ من از تو صاف آئینہ وار ست

مقرِ وصل شو با من خدارا
کہ دل بہرِ وصالت بیقرار ست

بیا اے گل کہ از بہرِ تو بلبل
چو نرگس روز و شب در انتظار ست

سزد گر زاہدم گیرد گریباں
کہ دامن گیرِ من زنار دار ست

پریشانی اگر عیب ست در عشق
پریشاں تر ز من عشقِ نگار ست

برو صیاد بلبل را میازار
کہ سیر و گلشن و فصلِ بہار ست

مرا معشوق جز تو نیست دیگر
ترا مانند من عاشق ہزار ست

بگویم لطف کن خواہی نخواہی
ترا در مہربانی اختیار ست

بگو باری کہ بخشیدم گناہت
ہمی از تو دعایم بار بار ست

خداوندا چو تو بندہ نوازی
ترابؔ از فضلِ تو امیدوار ست

شہید در تہِ تیغش نہ سر فدا کردست
نماز فوقی خود را ز سر ادا کردست

خدا نہ از تو جدائی نصیبِ ما کردست
ز صبر و ہوش و قرار و خرد جدا کردست

کسے چہ داد وہد وا زکہ داد خواہ شویم
چو ایں جفا و ستم بر من آشنا کردست

ز سینہ کاوی تیرِ نگہ چہ نالہ کشم
کہ صد جفا بمن آں چشمِ سرمہ سا کردست

بیاد کن ہمہ خاکم خوش آمدی بوقت
مگر ترا خبر از حالِ من صبا کردست

هر بود همه خوں ریزیِ دلم کایں دل — مرا بچشم سیاه و تو مبتلا کردست

جواں بعشق نگردد چگونه واعظِ پیر — خیال قامتِ یارِ مرا عصا کردست

تراب وعده آں بے وفا درست مداں

هزار بار بمن نقضِ عهدها کردست

موئے پیچیده بگوشِ تو چه دل آویزست — زلف افتاده بدوشت چه بلا انگیزست

طاقتم کو که بآں ترک شوم چشم دوچار — کز پئے قتل جهاں تیغِ نگاهش تیزست

چشمِ بیمارِ تو زاں دم که در آمد به نظر — یکسر از خواب و خورِ خویش مرا پرهیزست

شوخیِ رنگِ حنا دستگهِ قتل فزود — هاں نگارین کفِ دستت چه بلا خونریزست

بسکه از فوجِ غم و دردِ تو خوردیم شکست — رقمِ حالتِ ما جمله شکست آمیزست

صبح از زلف برآمد رخِ هندو بچه — گفتم ایں شمس ز شام است نه از تبریزست

دود آہے ز دلِ سوخته ام سر بکشید — گرمیِ عشق تو در سینه چه آتش بیزست

دل بزلفش نه دهی قیدِ فرنگست تراب

گو با عجازِ مسیحی صنمم انگریزست

درد و غم در دلم امانتِ اوست — داغ در سینه ام ودیعتِ اوست

موجبِ زندگیِ من در عشق — کرم و لطف و مهر و شفقتِ اوست

جائے نیست خالی از ذکرش — هر طرف در جهاں حکایتِ اوست

گر بخلوت نشست زاهدِ خشک — بے نصیبی ز لطفِ صحبتِ اوست

عشق بازی نمی گذارد دل — عالمے در پئے ملامتِ اوست

بوسه بر نے همی زنم که درو — اثرِ همدمی و قربتِ اوست

جلوه آرائے دل تصورِ یار — رونق افزائے چشم صورتِ اوست

نتواں داشتن دریغ تراب — گر سرِ عاشقاں بحاجتِ اوست

سنبل بہ پیچ و تاب ز زلفِ سیاہ کیست
نرگس کشودہ چشم بشوق نگاہ کیست

در طوقِ عشق سرو اگر قمری ست قید
خود سرو ایستادہ ز یکپا براہ کیست

دل دادنش بعجز و نیاز از گناہ ہست
با ناز و عشوہ دلبری ما گناہ کیست

خوشحال گشتہ ہست جہانی ز لطفِ تو
رو یم نگر کہ شاہدِ حال تباہ کیست

یاراں نظر کنید و مرا زیں خبر کنید
کیں کج خرام و کج نگہ و کج کلاہ کیست

در قتل گاہ او چو **تراب** از قضا رسید
روشن بدید و گفت کہ ایں بے گناہ کیست

زود آ کہ انتظارِ تو ام سخت ساق ہست
ہاں وعدۂ وصالِ تو خوش در فراق ہست

چشمم ہزار بیں شود اے کاشش بعد عمر
بسیار دیدنِ تو مرا اشتیاق ہست

تو ظالمی سوائے جفا نیست کارِ تو
لطفے کہ مے کنی بمن از اتفاق ہست

با یک دگر چو خانۂ زنبور خلق را
در ظاہر اتفاق و بباطن نفاق ہست

خم گشت ماہِ نو کہ نظیرش شود نہ شد
ایں خم بخوبی جبا بروئے تو طاق ہست

از چشم افتادہ چو اشکم بجوش شد
قدرش کسے نکرد کہ ایں طفلِ عاق ہست

زاہد چگونہ رغبتِ دنیا کند **تراب**
دیندار را بہ بانوئے دنیا طلاق ہست

اے دل بکوئے یار رقیب ست چارہ نیست
جائے کہ سگ نشست گدا را گذارہ نیست

ہفت آب را کرانہ نمایاں ست در حباب
در بحرِ بے کنارِ سرشکم کنارہ نیست

لختِ دلم چرا نہ بہ از زرگراں رسد
سیماب گشتہ ہست دل پارہ پارہ نیست

اے شوخ سنگ دل بدلم سختی مکن
دارم شیشہ در برِ خود سنگ خارہ نیست

انجم بہم شدہ بہ شفق حلقہ بستہ اند
ایں سرخ چہرہ بر سرِ ایں گوشوارہ نیست

از گرمیش بسوخت تن ناتوانِ من
تن پنبہ ہست و کمِ دلِ من از شرارہ نیست

امشب دلا بنالہ چہ دستک ہمی زنی
اشکے چکیدہ است ز چشمم ستارہ نیست

صد بار ایں چنیں ستم و جور کردہ
حاشا کہ واردات جفا یک دوبارہ نیست

درکشتن رقیب تراب استشارہ چیست
در کارِ خیر حاجت ہیچ استخارہ نیست

چوں لبت سرخی و زیبا دہنت تنگی یافت
رائگاں غنچۂ گل با تو چہ ہمرنگی یافت

خوب سرسبزیِ حسنِ تو برآورد خطت
صبح حسنِ تو عجب عالم شبرنگی یافت

حاصل بوسہ بہ نقدِ دل وجاں دشوار است
لبِ لعلِ تو چنیں قدر و گراں سنگی یافت

وہ چہ زیبائے رخش کاکل و خال ست تراب
کشورِ حسنِ اسیر حبش و زنگی یافت

سر ز سنگِ کودکانِ کوئے آں دلبر شکست
سنگِ طفلاں قیمتِ دامانِ دردسر شکست

بر دو چشمم در فشانم آبروئے سلک در
دانہ ہائے اشک من ہم قیمت گوہر شکست

در خیال آں سرِ مژگاں بچشمم خواب کو
کاوِ کاوِ یادِ مژگاں خار در بستر شکست

چوں نباشد سنگِ سختِ ہجرِ تو بر من گراں
شیشۂ صبر و قرار و ہوش من یکسر شکست

اے ستمگر نیست ایں سخت جانیِ تراب
رنگ آبِ تیغِ تو از تندیِ جوہر شکست

شب چو بلبل بر شگفتن ہائے گل بگرید و رفت
صبح غنچۂ گل شد و بر گریہ اش خندید و رفت

دید چوں دیوانگیش سخت زیبا در بمن
بخت سرگردان من گرد سرم گردید و رفت

سوئے من آمد چو با صد منت آں بیداد کیش
لحظہ ہم در بزمِ تو ننشست رویم دید و رفت

ماجرائے دل ہمی گفتم بآواز بلند
پنبہ در گوش آمد و حرفے ازاں نشنید و رفت

بلبلاں کردند غوغائی و تاثیرے نکرد
در گلستاں باغبانے آمد و گل چید و رفت

کے نباشم روز و شب از گریہ ات ای چشم تنگ
ابر خوشتر آں بود کو ساعتے بارید و رفت

حیرتے دارم کدام از من خطا مشهود شد — چون نگاهش سوئے من افتاد پر رنجید و رفت
چشم او در مجلسم بیدل نمود و کس ندید — وه چه دزدیده نگاه او و دلم دزدید و رفت

مے تپیدم دوش در کویش تراب از درد دل
در دل او رحم آمد ماجرا پرسید و رفت

کجا مقابله بروئیش شدن مجال من ست — کشیده چین بجبین از پئے قتال من ست
زنم باهل کمال از قصور خود پهلو — که اعتراف بتقصیر خود کمال من ست
چرا نه ابروئے او دیده خوش شوم سرشام — که صبح عید وصال ست و این هلال من ست
سوائے عارض و زلف تو او نگارم نیست — همی بمدت عشق تو ماه و سال من ست
خدا شدن چه بود از خودی خود رفتن — نظر بفضل خدا کردن انفعال من ست
چه یار نسبت خود را بمن درست نمود — عبث بخود بجز از وے دگر خیال من ست

چو نحن اقرب منکم تراب قول خداست
ببین به آیه ناطق چه اتصال من ست

بسکه یارم آتشین رخساره دار و ساده روست — سبزه را عارض شدن بر عارض او تاب کوست
غیر گفتارش نمی شنوم سخنهائے دگر — با من اے واعظ ترا ناحق هزاران گفتگوست
بد نما طوق تو کے باشد من دیوانه را — بهر قمری خوشنمائی این قدر از طوق اوست
از ازل چون گل گریبان چاکم و دیوانه ام — بهر چاک پیرهن کے احتیاجم یار فوست
باطنت آلوده و امانت از روئے ریا — زاهدا از بهر چه در ظاهر ترا این شست و شوست
چشم تو گویاست از غمزه نمی فهمد کسے — مردم بیمار را آهسته طرز گفتگوست
کاوشش از پیکان ندارد تیر او در سینه ام — از پئے جان و دلم گم گشته ام در جستجوست
مے کنند جانان تماشائے تپیدنهائے صید — در سر کویش دلم وقف تپش در آرزوست
ذات را طالب کسے کم میشود غیر از صفت — عندلیبان را تعشق بر چمن از رنگ و بوست

از دهانِ تنگ تو شاید که بوئے یافته | ورنه غنچه ایں قدر چوں از خجالت سر فروست

کے تراب افتاده نبود در رهِ معشوقِ خود
هیچو نقشِ پا بکویش خاکساری آبروست

چشمِ سیاه یار چه تُرکِ ستمگرست | کز بهرِ قتل از مژه در دست خنجرست
هرگز جوانِ نیک بدُنیا نکرد میل | کیں پیرزاله زنکه بسیار شوهرست
کے رُخ کند بکسوت نگیں نگارِ من | مه را بپیچ فروغ چه حاجت بزیورست
اشکم بچشم هیچکدو مے فتد بخاک | ایں طفل نورسیده چه بیباک خودسرست

دل از تراب برد و هیچ باک نیست
یاراں نظر کنید کدام ایں دلاورست

از بهرِ قتلم ابروئے قاتل چه خنجرست | موئے سیاهِ او همه چوں موئے جوهرست
در ملکِ بیخودی چه غریبا فتاده ام | واقف نیم ز شاه وندانم چه کشورست
در دشتِ خاکِ من شررے نیست چو دلے | وز آتشِ فراق تو جانم چو اخگرست
تا راه گم نکرد کسے خضر را نیافت | گمراهیم تمام بامید رهبرست
پروا ندارد از خضر آبِ حیات را | دل تشنهٔ توجهٔ ساقیِ کوثرست
گر دام گستری تو ز عالم خبر بری | خطِ نوشته در پر و بالِ کبوترست
چوں کلکِ من سیاه شد و سینه چاک چاک | زیں ناتمام قصهٔ عشقم بدفترست

حرفے مگو تراب ز صبر و سکوتِ او
دل نیست ایں که پاره و سیماب در برست

روئے هر بلبلی از چمن برگشت | تا ز گلگشت سروِ من برگشت
فاتحه خیر خواں که از اخلاص | یار برگشت بخت من برگشت
بے وفا گفتم و رمید از من | دلبر از من بیک سخن برگشت

تا گذارش بکوئے یار افتاد	زاہد از خلد بے سخن برگشت
شمع روپوش شد ز پروانہ	یک بیک رنگ انجمن برگشت
نوجواں گشت و حسن رفت ہنوز	او نہ از من بکرد فن برگشت
بہر یک جوئے شیر شیریں را	خاطر از بہر کوہ کن برگشت
یارب آں بدگماں چرا از من	عہد بشکست و دفعتاً برگشت
بہر خانہ خرابیؔ عاشق	یار از رہ سوئے وطن برگشت

چہ خطا از تراب بیدل شد
کہ دل شیخ و برہمن برگشت

شورِ محشر ز قامتِ بالاست	خود ز قامت قیامتے برپاست
اہلِ دل کے اسیرِ او نہ شود	کاکلش دام از پئے دلہاست
عارضِ صافِ او چو آئینہ	حیف کز گردِ خط غبار آلاست
شانۂ یار را تواں بوسید	جل شانہ کہ خوب زلف آراست
عشق را لازم ست بدنامی	نیکنامی ز من نیاید راست
دورم از زہد و ورع صد فرسنگ	رندیِ من عیاں ز سر تا پاست
محتسب را دلیلِ میخواری	در کفم جام و در بغل میناست
من از آں شوخ دیدہ حیرانم	با منش ایں قدر حجاب چراست

ہر کس از من نشان او پرسد
کس نہ پرسد از او تراب کجاست

ابروِ خوباں کمانِ دیگرست	تیرِ مژگاں را نشانے دیگرست
عشق را از آہ گرم و سوزِ دل	شعلۂ دیگر دخانے دیگرست
قصہ ام از گوشِ دل باید شنید	سرگذشتم داستانے دیگرست

یار بر خاکم قدم فرسود و گفت — این زمین را آسمانے دیگرست
هر زمان از جور و ظلم تازه اش — با من او را امتحانے دیگرست
دلبری و دلفریبیش مپرس — هر ادایش داستانے دیگرست
چشم نرگس زلف سنبل روے گل — صورت خوش گلستانے دیگرست
ضعف و پیری رنج و محنت درد و غم — گلشن تن را خزانے دیگرست
گو تعلق از بدل دارد و لے — مرغ جان را آشیانے دیگرست
بلبل دیوانه را در شوق گل — هر نفس شور و فغانے دیگرست
مے گریزد عقل از میدان عشق — عشق را زور و توانے دیگرست
کے بسوے کعبه عاشق رخ کند — قبلهٔ او آستانے دیگرست

دام دل شد حلقهٔ گیسوش تراب — تا ز مویش ریسمانے دیگرست

دوست [illegible] دل و دینم این ست — آنکه در فرقت او زار و حزینم این ست
[illegible] — وان پریچهره که گویند چنینم این ست
[illegible] بسنگ — آنکه آشفتهٔ یک طفل حسینم این ست
[illegible] خود عمر کرد چو مجنون شیدا — آنکه در عاشقیش خوار چنینم این ست
[illegible] جهان است [illegible] خانهٔ دل غارت کرد — آنکه از خطرهٔ او گوشه نشینم این ست
زاهدان را [illegible] باغ [illegible] — کوچهٔ دوست جنان خلد برینم این ست
[illegible] — آنکه بے او طرف باغ نه بینم این ست
[illegible] را بر معشوق نشستن ندهند — با رقیبان همه تن باعث کینم این ست
[illegible] دوستے بهر اساس — غیر کو نام خدا آتش نگینم این ست
گرچه سر تا بقدم وقف گناه ست تراب — حق غفور ست و کریم ست یقینم این ست

بهر نگه بچشم اهل نظر است
پامال کنند و آبرویش برباد
ناصح ز نصیحت تو ابرا چه سود
یکبار [illegible] گوید

ای طفل سرشک از کی نخست [illegible]
ریزند بخاک گر چه لعل و گهر است
آنرا که بهوای عشق بازی [illegible] است
بی شبه مجاز [illegible] است

از بهر خدا [illegible] ز شراب
پاکش اگر آن [illegible]

تابان ز رخ یار من چه شمس و قمر است
موقوف بطور و وادی ایمن نیست
مشهود کجا شود جمالش هر جا
هر چند بصورت اختلاف است [illegible]
مغرور بحق پرستی خویش مشو
فانی ز صفات و ذات خود باید شد

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible] فراق [illegible] است
[illegible]
جانان [illegible]
ز چشم [illegible] نهان نظر [illegible]
[illegible]
[illegible] محبت [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

دُنیا نجاست ست مکن رغبتش بدل
ایں جائے نفرت ست نہ جائے محبت ست

بہر از پئے محبت مولا بکن تراب
باز آ ز ہر عمل کہ ورائے محبت ست

زخم دیدہ و بساز جنگ پرداخت
ز مژگاں تیر و از ابرو کماں ساخت

مگر زخمِ دلے منظور دارد
کہ چشمش از نگہ نیزہ برافراخت

خدا حافظ ز دستِ خوں فشانش
پئے شبخونِ دل رنگ از حنا ساخت

بترس اے محتسب زاں ساقیِ مست
کہ رویش دیدہ زاہد ہوش در باخت

ز دیدارش بود محروم آں جا
دریں عالم خدارا ہر کہ نشناخت

اثر دارد غم و اندوہِ عاشق
کہ شمع از سوزشِ پروانہ بگداخت

مرض مہلک نشد ہنگامِ پیری
اجل از بہرِ رحلت کوس بنواخت

عنایت کرد پیرم تاجِ شاہی
ہمائے بر گدائے سایہ انداخت

تراب از جان و دل قربان پیرم
کہ بر عالم نوازش کرد بنواخت

سرخیِ خطِ سرشس خضر دلم را سوخت ست
در رہِ ظلمات کافر آتشے افروخت ست

مے شود استاد خود شاگردے در چیر تم
ایں سبق یارم بمکتب از کدام آموخت ست

دل اگر پامال کردی اشک پامالم مکن
آبروئے خود کسے در دست تو نفروخت ست

تار تارش باز خواہم کرد از دستِ جنوں
ناصحم اینک عبث چاکِ گریباں دوخت ست

غنچہ ہائے اشرفی ہم گل شود آخر تراب
عاقبت گردد پریشاں ہر کہ زر اندوخت ست

جلوہ اش ہر دم بشانے دیگر ست
ہر کسے را زو بیانے دیگر ست

او بہر شانے و ہر از خود نشاں
بے نشاں را کے نشانے دیگر ست

گرچہ الآن کماکان ست او ۔ دائم اوراکن فکانے دیگرست
ہرکہ خود را گشت واصل شد باو ۔ کے چنیں سود و زیانے دیگرست
وصل او بے جذبہ نتواں یافتن ۔ بام او را نردبانے دیگرست
من بہر صورت نظر دارم بحق ۔ خلق را با من گمانے دیگرست
می زند دم از نفخت فیہ یار ۔ در تنم روح و روانے دیگرست

کے انا الحق غیر حق گوید تراب
کلمۃ الحق راز ہائے دیگرست

ردیف الثاء

خنجر مژگانِ او زد زخم بر دل الغیاث ۔ ابروِ خمدار او شد تیغ قاتل الغیاث
یک نظر اے کاش بیند سوئے من آں شوخ چشم ۔ مے تپم در اشتیاقش ہمچو بسمل الغیاث
کیست غمخوارم کہ از یارم بگوید ایں قدر ۔ بے تو بر عاشق بلاہا گشت نازل الغیاث
بر درش ماند رقیب بد بسیر مانند سگ ۔ بر حضورش باریابی ہست مشکل الغیاث

اے تراب غمزدہ باز آ ز عشق مہوشاں
نیست جز درد و الم در عشق حاصل الغیاث

ردیف الدال

جز تو معشوقے بعاشق مکر و فن چنداں نکرد ۔ لیلی و شیریں بقیس و کوہ کن چنداں نکرد
در تکلم بوسہ باید داد بر شیریں لبش ۔ کرد مفتونم بسحر نے گو سخن چنداں نکرد
کے شکستہ دل نباشم از خلافِ وعدہ اش ۔ نقض عہد غیر آں پیماں شکن چنداں نکرد
شعلۂ شوق تو جانم پاشے تا سر بسوخت ۔ با دلِ پروانہ شمع انجمن چنداں نکرد

گرد کوی یارِ خود چندان که من گردیده‌ام
طوف دیر و کعبه شیخ و برهمن چندان نکرد

سرو بریکپا به پیشش از ادب استاده ماند
التفاتے سویش آن نازک بدن چندان نکرد

وائے حسرت شب نصیبِ غیر شد دشنام یار
اختلاطے با من آن غنچه دهن چندان نکرد

کرد پیغام کسے چندان شگفته خاطرم
غنچهٔ گل را نسیم اندر چمن چندان نکرد

خوبیِ یارِ مرا از من چه مے پرسی تراب
دلبری و مهربانی کس بمن چندان نکرد

چو تعریفِ گل اندامی به جسم او گران آید
بیانِ نازکیش بر زبانِ من چسان آید

نباشد خالی اشفاق و اخلاقِ کریمانه
سوے پیرِ ضعیفِ خود اگر آن نوجوان آید

چرا بلبل به پیشِ گل چنین شادان و خندانی
نمے ترسی که روزے در چمن بادِ خزان آید

غلامِ سرو آزاده نگردد قمریِ مسکین
برائے سیر در گلشن چو آن سرو روان آید

لبِ لعلِ تو اے جانان مسیحا دم بود لیکن
نگو پیشم کسے بے دم برائے امتحان آید

بود مرگِ مفاجاتش دریں صورت خدا حافظ
اگر در خانهٔ مفلس یکایک میهمان آید

برآید جمله کامِ او فتد عنقا بدامِ او
اگر در خانهٔ عاشق تراب آن مهربان آید

نه سبزه بر رخِ گلگون برآمد
که خطِ خوشش بما ز مضمون برآمد

ز آغوشم چو بیرون رفت جانان
ز دل آه و ز دیده خون برآمد

بپرس از گریه‌ام در فرقتِ او
ز چشمم چشمهٔ جیحون برآمد

بصد منت ز خلوت خانه لیلی
بسیرِ وحشتِ مجنون برآمد

چو عاشق در برش بنشست شادان
رقیبا ز محفلش محزون برآمد

چرا استخفاف دامانش نگیرد
ز دورش فتنه گردون [illegible] برآمد

چو [illegible] جانان مقابل
قدِ هر سرو ناموزون برآمد

ز آمد آمدِ یارم کہ گفتش ... کہ شیخ از خانقہ بیروں برآمد

تراب از عشق کے رسوا نباشد
دلِ او از ازل مفتوں برآمد

خوش آنکہ خاک رہِ خاندانِ پیر بود ... کہ قبلۂ دو جہاں آستانِ پیر بود
خوش آں دلے کہ دراں نیست غیر مہرِ رخِ پیر ... خوش آں زباں کہ براو داستانِ پیر بود
ز خاک درگہ پیراں کنند سرمۂ چشم ... تبرکست ہر آنچہ از نشانِ پیر بود
منہ برائے خدا یک قدم خلافِ ادب ... بآں طرف کہ مزار و مکانِ پیر بود
یقیں شناس کہ مخدومِ عالمے گردد ... ہر آنکہ خادمِ متوسلانِ پیر بود
چگونہ بندگیِ پیرزادگاں نکند ... کسے کہ بندہ از بندگانِ پیر بود
بمرتبہ اش نرسد رتبۂ مریدِ دگر ... ہر آں مرید کہ از عاشقانِ پیر بود
بگوشِ ہوش بشنوید ہر چہ مے گویم ... کہ ایں ہمہ سخنم از زبانِ پیر بود

تراب خدمتِ او عین خدمتِ پیر ست
کسے کہ نائبِ پیر و نشانِ پیر بود

کے انا الحق بجز خدا گوید ... شاہ خود را چساں گدا گوید
ہرگز آں را کم از حدیث مدار ... آنچہ استاد مقتدا گوید
از برِ خود جدا اش باید کرد ... ہر کہ خود را از و جدا گوید
غیر عکسِ ندا دگر چہ بود ... خلق کاں صوت را صدا گوید

کلمۃ الحق خود از زبانِ **تراب**
مرشدِ راہ برخدا گوید

گر نہ انساں مظہرِ معبود شد ... آدمِ خاکی چرا مسجود شد
اول و آخر خدا باشد خدا ... غیرِ او لیس از کجا موجود شد

ہر کہ را چشم حقیقت بیں کشاد — وحدت اندر کثرتش مشہود شد
بندہ را جز عاجزی نبود روا — آں کہ متکبر شد او مردود شد

سرمۂ چشم حسد ابنیم تراب
خاک پائے سید مسعود شد

ہر کہ مولیش از خود خوشنود شد — چوں ایاز او عاقبت محمود شد
فاش گویم باتو رمز معرفت — غیر واحد نیست گو معدود شد
جز خدا در موسے و ہاروں کہ بود — خود خلیل اللہ خود داؤد شد
کیست شداد و کہ ہاماں بودہ است — خود ہمہ فرعون و خود نمرود شد

زندہ پیرش میتواں گفتن تراب
آنکہ از خود مردہ و نابود شد

نزولِ شاہ خوباں را مصفّا منزلے باید — زجام و بادہ و مطرب مہیّا محفلے باید
بلوریں جام مے باید شراب تند و رنگیں را — غم نازک مزاجاں را چو من نازک دلے باید
وصالِ یار اگر خواہی فراق از غیر کن اے دل — کہ ایں جا بے خبر از غیر و از خود غافلے باید
مگر دو دولتِ عرفاں نصیب ابلہ و ناداں — براہ معرفت مرد ذہین و عاقلے باید

ہدایت از خدا باشد تراب امّا بظاہر ہم
چو کاظم مرشد برحق و پیر کاملے باید

رسید مژدۂ وصلم کہ یار باز آمد — غزال رم شدہ از کنار باز آمد
مثال بلبلِ نالاں مکن شکایتِ خار — خزاں گذشت و نسیم بہار باز آمد
ہوائے قتل کہ افتادہ در سرش دیگر — کشیدہ خنجر کیں شہسوار باز آمد
کدام نرگسِ مستم دو چار شد یارب — کہ ناگہاں بسر من خمار باز آمد
تراب بسکہ ز جام غمم تو شد مدہوش — گذشت از خود و از کار و بار باز آمد

چناں در بزمِ امشب ساقیِ مستانه مے رقصد / که هم بر دستِ ساقی ساغر و پیمانه می رقصد
بعزلت مے تواں دیدن سماع و رقص زاہد را / نہاں چوں طائرِ قبله نما در خانه مے رقصد
نباشد خود نمائی از کمالِ خویش کامل را / که از هر دم نهاں طاؤس ویرانه می رقصد
نمیدانم چه شد از خوشدلی ساغر بدورِ او / که مثلِ چرخِ امشب این دلِ دیوانه می رقصد
فلک گردش گردانست بر هر دورِ دانش / تراب این جا بیا بنگر چه آں جانانه می رقصد

دلم که بهره ز دیدارِ تو نمے دارد / همیشه چشم ز اشکِ غمش نمے دارد
وے بصحبتِ من خاطرش نیارامد / مگر نهاں ز من آں شوخ همدمے دارد
دریں زمانه دلے نیست از غمے خالی / فغاں کسے که دلے دارد و غمے دارد
چه عالمست جمالِ ترا تعالی الله / که شوق جلوهٔ روئے تو عالمے دارد
لبش نه سبزه برآورد می کند دلریش / برائے زخم ز زنگار مرهمے دارد
کسے کجا شود از تیغِ تیزِ او بے دم / که چوں زبانِ مسیحا لبش دمے دارد
غزالِ شوخ تواں گفت ترکِ چشم ترا / که بر دوام ز من وحشتِ رمے دارد
چو نرگس ست بکوئے تو دیدهٔ من باز / بیا که دیدهٔ من شوقِ مقدمے دارد
تراب دم بخود ست آه از که گوید حال / غریبِ عشق نه یارے نه همدمے دارد

یا زم هوائے نرگسِ مستانهٔ تو شد / دیگر خیالِ گردشِ پیمانهٔ تو شد
ساقی چه خواندهٔ تو که زاهد ز خانقاه / بے خود رواں بجانبِ میخانهٔ تو شد
خلقے برائے دیدنِ من جمع گشته اند / بنگر چه طرفه عالمِ دیوانهٔ تو شد
از حالِ دل مپرس که صفت شنیده / تا دیده شمعِ روئے تو پروانهٔ تو شد
دیدی بعشق یار وفائے دلم تراب / با یار شد یگانه و بیگانهٔ تو شد

حیرت از نقشِ سراپائے تو بہزاد کشید
محوِ صورت گرِ تو آمد و فریاد کشید

شد سبکبار ز شادی و غمِ ہر دو جہاں
تا گرانبارِ محبت دلِ ناشاد کشید

از مریضِ غمِ او حال چو پرسید طبیب
وائے دل گفت و جگر سوختہ فریاد کشید

خسرو و ہم دگراں طالبِ شیریں بودند
تلخیش کس نکشید آنچہ کہ فرہاد کشید

ترک چشمے کہ تراب از نگہش جاں نبرد
بہرِ قتلم ز مژہ خنجرِ فولاد کشید

بیک حرف از ہلالم باز دارد
لبِ لعلش مگر اعجاز دارد

اگر بر حسنِ خود نازی رواست
دلم از عشقِ حسنت ناز دارد

دُرِ گوشت کہ چندیں سرگوش ست
مگر پوشیدہ با تو راز دارد

زمن ہر کس خبر دار د بگویت
جنونم آنچناں ممتاز دارد

تکلم کرد او آہستہ با من
لبش را حق بلند آواز دارد

بیا گردِ سراپائے تو گردم
کہ سر تا پا ہمہ انداز دارد

سرانجامِ ہلالم خطِ سبزش
خدا حافظ دمِ آغاز دارد

مفصل وصفِ لعلِ او چہ گویم
کلامے مختصر ایجاز دارد

دلم اسپند خواہد گشت روزے
کہ سوزِ ہجرتِ ما ساز دارد

ہزاراں دل بود اللہ اکبر
چہ حسن آں دلبرِ طناز دارد

بیک مژگاں زدن چشمش مرا کشت
چہ حکم آں ترکِ تیر انداز دارد

تراب آں دلربائے آفتِ جاں
چو من صد عاشقِ جانباز دارد

از لبت دعوئے اعجاز مبارک باشد
قم باذنی ز سرِ ناز مبارک باشد

بتماشائے تو جمع ست جہانے خوش باش
شادیت در خورِ انداز مبارک باشد

مجلس عیش و طرب بزم نشاط و عشرت
باہمہ زینت و پرداز مبارک باشد

یکطرف مطرب و نے ساقی و مے یک جانب
بہر عیش و طرب ایں ساز مبارک باشد

وہ چہ نوشاہی و شاہانِ قدلمیت بندہ
بر قدت خلعتِ ممتاز مبارک باشد

سرکشاں را ز قدمبوسِ تو تاج شرف ست
بر سرت چتر ز اعزاز مبارک باشد

خوبرویاں دل و جاں پیشکش آرند ترا
نذرِ شاہانِ سرافراز مبارک باشد

خوش دعاگوئے تو خلقے ست بآواز بلند
تا بگوشت رسد آواز مبارک باشد

یار در پردۂ تو نغمہ نواز ست شراب
دمِ شہنائی و ساز مبارک باشد

خط بر خسارِ تو آغاز مبارک باشد
حسنِ تحریر باعجاز مبارک باشد

دُر بگوشِ تو عجب رتبۂ سرگوشی یافت
گوہرے شد بتو ہمراز مبارک باشد

بوسہ ام دہ تو بانعام کنوں شرم مدار
شوخیہائے بتِ طناز مبارک باشد

خانہ بربادیِ دلہائے جگر باختگاں
بر تو اے خانہ برانداز مبارک باشد

روئے اغیار مبیں در برِ یاراں منشیں
صحبتِ عاشقِ جانباز مبارک باشد

بعدِ مدت برہش دیدم الفت شراب
گشتہ شیفتۂ اشش باز مبارک باشد

چشمِ عشاق سراپائے تو دیدن خواہد
گوشِ مشتاق کلامِ تو شنیدن خواہد

ایکہ تا حشر بود دستِ من و دامنِ تو
پایم از شوق بسوئے تو دویدن خواہد

ایکہ ہر موئے سرِ زلف معطر داری
شامہ ام نکہتِ موئے تو شمیدن خواہد

گو غمِ ہجر خورد تلخیِ دردش بچشد
ہر کہ او ذائقۂ موت چشیدن خواہد

جگرِ عاشقِ دلگیر بیا زود بگیر
ورنہ از قالب او روح رمیدن خواہد

چارہ اشش نیست بجز مردہ صفت گردیدن
صید بیچارہ گر از دام رہیدن خواہد

ما ہمچو بلبل شدہ ام نالہ زناں شور کناں — شورش عشق چو گل جامہ دریدن خواہد

در برادہ نشیند چو قبا چست و درست — یار را ہر کہ در آغوش کشیدن خواہد

دل کہ در حلقۂ زلف تو ندارد آرام — صید وحشی ست کہ از دام پریدن خواہد

بندۂ را کہ بحق ست سر پیوستن — ہر زماں خاطرش از خلق بریدن خواہد

یا رب از صحبت ناجنس تراب ست ملول
جذبہ دہ کہ دلش گوشہ گزیدن خواہد

بر چشم سیہ مست تو تا یک نظر افتاد — مستانہ دل از ہوش شد و بے خبر افتاد

نامش بزباں از بر و شکلش بدلم نقش — نازم بنگاہے کہ بداں سیمبر افتاد

زاہد بکنشت آمد و زنار بخود بست — یاری چہ نمودش ز برہمن پسر افتاد

صد دود و فغاں مے دمد از سینۂ عاشق — از آتش عشق تو شرر در جگر افتاد

سامان نثار تو ہوس داشتم از دل — از چشم گہر بار بدامن گہر افتاد

از خویش شد و باز نیامد بخود افسوس — آنکس کہ ورا در سر کویش گذر افتاد

ہرگز نہ پذیرفت دلم ترک محبت — دیگر ہمہ تفہیم منش کارگر افتاد

چوں بلبل شیدا بچمن نالہ سرا شد — آنرا کہ ہوائے گل رعنا بسر افتاد

در محکمۂ عشق چو بردیم دو شاہد — مقبول از آں خشک لب و چشم تر افتاد

خنجر بکمر بستہ گر آئی پے کشتن — روکش نتواں بود کہ زیب کمر افتاد

درویش ز خود رفتہ یکے تیغ برہنہ ست — با اہل فنا ہر کہ در افتاد بر افتاد

در فقر تو با وے چہ مقابل شوی اے وائے — پائے تو بلغزید و ز دستت سپر افتاد

از دست تراب آہ چہ تدبیر بر آید
سر رشتۂ تدبیر بدست دگر افتاد

خدا کند کہ بت شوخ رام من باشد — غزال رم شدۂ من بدام من باشد

ز فیضِ عشق شوم کامیاب مقصدِ خود / بکامِ دل چو نگارم بکامِ من باشد

همیشه لیل و نهارم بعافیت گذرد / چو زلف و روی کسی صبح و شامِ من باشد

سرم بعرش کشد خانه‌ام چو مه تابد / شبی که پای تو بر پشتِ بامِ من باشد

شکر فشان است زبانم بوصفِ لعلِ لبی / چرا نه شسته و شیرین کلامِ من باشد

تذرو پا ننهد از ادب قدم لغزد / در آن چمن که بتِ خوش‌خرامِ من باشد

چنانکه کرده امروز ساقیا مستم / مدام بادهٔ لطفت بجامِ من باشد

منم چو قمری و او همچو سرو آزاد است / سهی قدی که بظاهر غلامِ من باشد

تراب باز کجا غیر در نظر آید
چو پیشِ یار حضورِ دوامِ من باشد

شهیدِ نیم جانش چشم بر زخمِ دگر دارد / فغان گر همچو دل قاتل ز قتلش دست بر دارد

ملاقاتِ ستمگاران نگردد سرسری حاصل / چو سر جان باز ده ز آنان هوای گر بسر دارد

ندانم شب کدامی ماجرا رو داد در گلشن / که گل خندان است وقتِ صبح و شبنم چشم تر دارد

میانِ نازکش حاصل نباشد تهمتِ مو را / چسان گویم بقتلم یار تیغی در کمر دارد

تراب از حالِ خود با تو چه گوید ای بتِ خودسر
نه او از خود خبر دارد نه کس از وی خبر دارد

باین تیزی و چالاکی نمی دانم که می آید / بدین شوخی و بیباکی نمی دانم که می آید

مژه بر هم زده ابرو کشیده تیغ وا کرده / باین شانِ غضبناکی نمی دانم که می آید

صدای اقتل اقتل می رسد در گوشم از هر سو / بقتالی و سفاکی نمی دانم که می آید

نهان از دیدهٔ عالم متاعِ دل برد غارت / بدین گونه بچالاکی نمی دانم که می آید

تراب از من چه می پرسی پری هست این که حور است این
بشکلِ آدمِ خاکی نمی دانم که می آید

هزار مرتبه سر سود بر زمین زاهد — چه سود برد بجز خاک در جبین زاهد

بسجده از اثرِ سش تیره گشت سجاده — زبسکه روئے سیاهست چون نگین زاهد

متاعِ زهد بکف داری استعاذه بکن — نشسته اند صد ابلیس در کمین زاهد

درختِ تاک چو در اصل فلتهٔ دین ست — چرا بخون کشم از مدعیِ دین زاهد

ریائے زهد ترا شهرت و تماشا هست — برآ ز خلوت و در جلوه گه نشین زاهد

ز چشمِ زخمِ تو خورد ست زخمِ رندیِ من — دگر برائے خدا سوئے من مبین زاهد

اگر خدا طلبی از خودی تبرا کن — تراب را نبود پند غیر ازین زاهد

بر دلم این چنین جفا کرد که کرد یار کرد — با منِ دل شده دغا کرد که کرد یار کرد

روئے نهفته از برم رفت که رفت یار رفت — با همه شوخی این حیا کرد که کرد یار کرد

حالِ خراب و خسته ام دید که دید یار دید — در حقِ من ز حق دعا کرد که کرد یار کرد

از مژهٔ دو صد جهان کُشت که کُشت یار کُشت — زخمیِ تیر خلق را کرد که کرد یار کرد

صبر و قرار از دلم بُرد که بُرد یار بُرد — بیخود و بیخبر مرا کرد که کرد یار کرد

دی برِ خویشتن تراب خواند که خواند یار خواند — با من اشارهٔ حیا کرد که کرد یار کرد

بنامِ دل چو لب آن دلستان بجنباند — هزار غنچه بآئین زبان بجنباند

ستاره چرخ زند آسمان برقص آید — گر آن پری نگهے سوئے شان بجنباند

بیک اشارهٔ تیرِ مژه شدم قربان — خدا پناه دهد گر کمان بجنباند

سکوتِ لعلِ لبش کرد سخت جان بلبم — فغان چو لب با دلے بیان بجنباند

چو دست برد به تیغ او تراب گشت هلاک — که جان برد اگرش از میان بجنباند

شد برآمد صنم از خانہ مبارک باشد
ماہ عید اے دل دیوانہ مبارک باشد

گر بایں ناز و ادا قصد تماشائے گل ست
گشتن بلبل مستانہ مبارک باشد

دل مہجور مرا جور تو صد چاک نمود
بہر گیسوئے تو این شانہ مبارک باشد

ساقیا محتسب وقت چو خورد است شراب
گردش ساغر و پیمانہ مبارک باشد

لالہ ساں سرخ لباس تو بہار گل کرد
در برت جامۂ شاہانہ مبارک باشد

نقطۂ خال برویش چہ فنا است تراب
بوسۂ عارض جانانہ مبارک باشد

از خویشتن تہی ماندم پیمانہ چنیں باید
پر از نشۂ یارم میخانہ چنیں باید

دل محو خیال تو مشتاق جمال تو
سوزاں بوصال تو پروانہ چنیں باید

مفتوں بتماشایش مجنوں بسراپایش
بے خود بادا ہایش مستانہ چنیں باید

قومے بدرت نگراں خلقے زادب بوساں
از بہر پرستیدن بتخانہ چنیں باید

نازک بدن و دلبر گلرنگ قبا در بر
ہر عضو پر از زیور جانانہ چنیں باید

یک لحظہ غم جاناں از دل بشد اے یاراں
آمد بہ غم خوباں غمخانہ چنیں باید

جاں را برو قاتل کردیم فدا از دل
در بیشۂ جاں بازی مردانہ چنیں باید

وصفش چو شنید از من چوں صید رمید از من
دل رفت تراب از من بیگانہ چنیں باید

در دمندی سبب آہ و فغاں می گردد
غم چو بر دل گذرد اشک رواں مے گردد

ناصحا با تو چہ گویم نخواہی فہمید
حال عاشق پئے معشوق چساں مے گردد

دل شوریدہ کہ مغلوب محبت باشد
فارغ از نفع و ضرر سود و زیاں مے گردد

اے صنم بہر خدا دور مشو از نظرش
آنکہ در ہجر تو بے تاب و تواں مے گردد

کاش میکرد گذر در رہ ما نیز شبے
آنکہ دائم چو قمر گرد جہاں مے گردد

آں پری چہرہ کہ چوں برق کند جلوہ گری ‌ ‌ ‌ گاہ از چشم نہاں گاہ عیاں مے گردد

نازنین ست و دلش نیز نہایت نازک ‌ ‌ ‌ یادِ من در دلِ او بارِ گراں مے گردد

طفل شوخے بتمنائے خودم گفت تراب

مرد چوں پیر شود حرص جواں مے گردد

لولاک کہ نازل شدہ در شانِ محمدؐ ‌ ‌ ‌ جز و لیست ز اوصاف فراوانِ محمدؐ

از بندۂ بے چارہ چہ آید صفتِ او ‌ ‌ ‌ جبریل امین ست ثنا خوانِ محمدؐ

بر عرش چو افتاد گذر در شبِ معراج ‌ ‌ ‌ گشتند ملائک ہمہ قربانِ محمدؐ

در ذاتِ شریفش ہمگی رحمتِ حق ست ‌ ‌ ‌ بر جملہ خلائق بود احسانِ محمدؐ

او ہرچہ بفرمود درست ست و بحق ست ‌ ‌ ‌ از جان و دلم تابعِ فرمانِ محمدؐ

خاکِ قدمِ اوست بہ از کحلِ جواہر ‌ ‌ ‌ شاہانِ جہاں اند غلامانِ محمدؐ

ہرچند ز حسنات تہی دست ترابم

غم نیست کہ دستِ من و دامانِ محمدؐ

نہ بے سبب ز او بر رخش نقاب افتاد ‌ ‌ ‌ کہ شوخیِ نظرم باعثِ حجاب افتاد

دلم ز مدرسہ برگشت و راہِ عشق گرفت ‌ ‌ ‌ خطا نکردہ کہ بر جادۂ صواب افتاد

چگونہ دامنِ تقوے کنوں بدست آرم ‌ ‌ ‌ کہ در کفم ز ازل ساغرِ شراب افتاد

نہ من ز پیرِ خراباتم و نہ از مستاں ‌ ‌ ‌ نگاہِ مست کسے بر منِ خراب افتاد

دل از تصور معشوق طلعتے دارد ‌ ‌ ‌ چو آئنہ کہ دراں عکسِ آفتاب افتاد

بروئے یار چو از دیدہ ام نگاہے رفت ‌ ‌ ‌ ہزار چیں بجبیں از سرِ عتاب افتاد

دلے چہ صبر کند مضطرب چرا نشود

بلائے عشق یکایک چو بر تراب افتاد

از فریبم چہ حاصلت باشد ‌ ‌ ‌ صاف گو انچہ در دلت باشد

بے تکلف تو در برش بنشیں   ہر کہ ہمرنگ محفلت باشد
دورے از دیدہ و دلم مگزیں   باش ہر جا کہ منزلت باشد
حیف از مہرِ من نیاری یاد   بامنّت ایں معاملت باشد
مے تپد دل بسینہ ام از ہجر   وا روے آں مواصلت باشد
گرچہ رقصِ تو وجد انگیز ست   بہ ازاں رقص بسملت باشد
لکنی رُخِ سوے فقیرِ حقیر   تا امیرے مقابلت باشد
رنج آید چو در دلِ مؤمن   کافرے را مداخلت باشد

رنج دادن تراب را در عشق
دور از حُسنِ معدلت باشد

شمع در پردۂ فانوس نہاں مے سوزد   ایں چہ شوخی ست کہ پروانہ عیاں میسوزد
اے کہ دلسوزِ جگر سوختگاں نیستئے   تو چہ دانی دلِ مشتاق چساں میسوزد
ترسم از چشم سیاہے کہ بیک برقِ نگاہ   خرمنِ صبر و سکون تابِ تواں میسوزد
قصۂ سوختۂ عشق عجیب ست و غریب   نتواں گرد بیانش کہ زباں میسوزد
آں پری چہرہ بہ دل سوزیِ من رُخ نکند   جگرم داغ و لب از گرمِ فغاں میسوزد
از تجلی چہ عجب گر جبلِ طور بسوخت   جلوۂ یار دلِ پیر و جواں میسوزد

ہیچ در عشق مجو نام و نشانے ز تراب
کاتشِ عشق ہمہ نام و نشاں میسوزد

عشق دردیست کہ ہرگز نہ دوائے دارد   ہر کہ دارد دلِ پُر درد بلائے دارد
شمع و گل شمس و قمر را نتواں دلبر گفت   دلبر آنست کہ نازے و ادائے دارد
تلخکامم ز شکر لب بکلامِ ترشے   لطف پروردہ کجا تابِ جفائے دارد
حیف کس گوش گذارِ شہِ خوباں نکند   کہ تمنائے لقائے تو گدائے دارد

غیر دندانِ سپیدش بجز از سرخ لبش
هر گهر قیمت و هر لعل بهائے دارد

کوئے لیلی ز خس و خار مصفّا باید
کامدوشد به سرش برهنه پائے دارد

سرو سرسبز نگردد بشناسش هرگز
قامتِ خوش که به سرسبز قبائے دارد

این چه لطف ست که دشنام دهی عاشق را
از لبِ لعلِ تو او چشمِ دعائے دارد

عشق رسوا کند آخر چه توان کرد **تراب**
هر عمل اجرے و هر کرده جزائے دارد

جلوه در پرده نے نغمه سرائے دارد
دم زند هر که از و راه بجائے دارد

صورتِ هستیِ وهمی که نظر مے آید
چون حباب ست که هر لحظه فنائے دارد

تکیه بر موج زدن محض حماقت باشد
نه ثباتے نه قرارے نه بقائے دارد

کے نه مردود خداوند شود چون ابلیس
هر که در امرِ خدا چون و چرائے دارد

یا رب از بندهٔ بیچاره نیاید جز عجز
قدرتش کو که نه دستے و نه پائے دارد

در سلوکش خللے راه نیابد هرگز
آنکه سر بر قدمِ راه نمائے دارد

در پئے قافله باشد نکند راه غلط
گوشِ دل هر که بآوازِ درائے دارد

چون مسافر تو درین دارِ فنا باش **تراب**
کین جهانِ گذران حکمِ سرائے دارد

آن مغبچه از میکده ناگاه برآمد
هوشم از سرِ من رفت ز دل آه برآمد

در رهگذرش منتظرِ جلوه نشستم
برهم شد و هرگز نه از آن راه برآمد

اے حورلقا پرده تو برداشتی از رخ
یا مهرِ درخشنده سحرگاه برآمد

گویند رقیبان که مهِ عید مبارک
شاید بلبِ بامِ خود آن ماه برآمد

در مصرِ عزیز و ملکِ تخت نشین شد
چون یوسفِ کنعان ز تگِ چاه برآمد

خوف و خطرش نیست **تراب** از پسِ مردن
جانے که ز تن در غمِ الله برآمد

زباں بذکرِ تو شاداں و دل بفکرِ تو شاد
کہ ذکر و فکرِ تو باشد کلیدِ گنجِ مراد

ز جلوۂ تو بیفزود نور در چشمم
شدا از تصورِ تو خانۂ دلم آباد

بچشمِ عاشق و معشوق خود تو پیدائی
نہ لیلیست و نہ شیریں نہ قیس نے فرہاد

جفا و جورِ تو خالی ز لطف نتواں گفت
چرا بعشقِ تو نالم چرا کنم فریاد

دمم بہار عبث کردہ گرفتارش
بحالِ بلبلِ بے چارہ رحم کن صیاد

گر آں بُت از رہِ بیداد دادِ کس ندہد
بروزِ حشر خدا داد بندہ خواہد داد

تراب بے دلیِ تو پسند خوبان ست
اگر تو دل بکسے دادۂ مبارک باد

مگو کہ بر تو بسے رنج از رقیب رسید
رسید از تو بمن ہر چہ اے حبیب رسید

چو وقتِ صحتِ بیمار خوش نصیب رسید
پئے عیادتِ او خود بخود طبیب رسید

کسے نکرد ترحم بحالِ او افسوس
بلائے عشق چو بر عاشقِ غریب رسید

بخندہ گفت ز صیاد بینوا یش کن
بگوشِ گل چو نوائے ز عندلیب رسید

بعید نیست اگر پُر شود جہاں ز فساد
ظہورِ مہدیِ آخر زماں قریب رسید

الٰہی عفو و کرم کن کہ غافر الذنبی
بہ بندگانِ تو ایں مژدۂ عجیب رسید

تراب نعرۂ حق میزند ببانگ بلند
خبر بقاضی و مفتی و ہم خطیب رسید

جز بحر چہ در شکل حباب ست ببینید
بیرون و درونش ہمہ آب ست ببینید

ظاہر بہ نمود و بحقیقت ہمہ نابود
ایں صورتِ وہمی چو سراب ست ببینید

چوں خواب و خیال ست غم و شادیِ عالم
بل جملہ جہاں عالمِ خواب ست ببینید

از پردۂ غفلت بچہ تدبیر برآیم
خود یار روادار حجاب ست ببینید

باشد خطر از روزِ حسابِ اہلِ دول را
درویش مبرّا ز حساب ست ببینید

هرگز نکند رغبتِ دنیا دلِ پاکش　　خواهندهٔ این جیفه کلابست به بینید

در پردهٔ او شخصِ دگر نغمه سرا ست
چون نے تهی از خویش تراب ست به بینید

در خواب رخش زیر نقاب ست به بینید　　بخت من مشتاق بخواب ست به بینید
با غیر صنم مست شراب ست به بینید　　از رشک دلم رنگِ کباب ست به بینید
سوئیش نگهے رفت جزا این نیست قصورم　　صد چین بجبینش ز عتاب ست به بینید
تصویرِ دلم دیده نهان گفت بیاران　　این شکل همان خانه خراب ست به بینید
از بهرِ قدم بوس هلال از فلک آید　　زیرِ قدم او نه رکاب ست به بینید
آغاز خط و نشو و جوانیش دلم برد　　یاران چه بهار رخش بشباب ست به بینید

هرگز نکند رخ به تراب او سرِ مجلس
صد خوبی و لطفش بحجاب ست به بینید

عاشقِ زارِ تو زورے نه توانے دارد　　دردِ دل دارد و فریاد و فغانے دارد
آنکه از ابروِ خمدار کمانے دارد　　بے گمان بر دلِ من قصد نشانے دارد
کے نگر دِ سرِ او بلبلِ بستان گردد　　کو چو گل عارض و چون غنچه دهانے دارد
مے پرستی نکند محتسب وقت چنان　　یارم از مے سرِ بازار دکانے دارد
تا صحا عیب مکن در طلبِ یار مرا　　هوس و خواهشِ مطلوب جهانے دارد
سیرِ دریا کن و در کشتیِ چشمم بنشین　　دیدهٔ تر ز سرشکِ آب روانے دارد
کے ز سوزِ دلم آگاه نگردد هر کس　　آتشِ عشقِ تو از آه دخانے دارد
نے بسوهم نه بسکرم نه بجذبم نه سلوک　　کس از این هیچ عجب هیچ گمانے دارد

هر که پرسید از و حال تراب درویش
گفت پیرست و لے عشق جوانے دارد

ردیف الراء

ای بی‌خبر چه پرسی از مذهب قلندر — برحق بود اناالحق در مشرب قلندر

اهل حقیقت است او قائل بوحدت است او — حرف دوئی نشنود کس از لب قلندر

او بگذرد ز هستی کوشد بحق پرستی — جز نور حق نتابد در کوکب قلندر

روزش حضور با حق شب غیبت است از خود — رنگی عجیب دارد روز و شب قلندر

[illegible] صحبت و مقتدایش — [illegible] از لطف او برآید هر مطلب قلندر

تعلیم حق گرفتم مثل تراب من هم — تا نام حق بخوانم در مکتب قلندر

ای پیک باد یار نگارم خبر بیار — برخیز ای صبا ز بهارم خبر بیار

شوخی که برده است شکیب و قرار من — زان دشمن شکیب و قرارم خبر بیار

سوزم به بیکسی و به تنهاییم نما — زان شوخ رم شده ز کنارم خبر بیار

در انتظار طاقت من طاق گشته آه — قاصد تو بر شتاب ز یارم خبر بیار

بال زدی به گلشن کویش نسیم صبح — من هم براه چشم دو چارم خبر بیار

جان تراب خیره ز عنقای بی‌نشان — [illegible] که زار دل زارم خبر بیار

دل پریشان است از جراحت تیر — می‌کند رقص بسته پا و زنجیر

نیست در دامنش فراویزی — خون عاشق شده است دامنگیر

حلقهٔ زلف نیست بر رویش — ماه در بند شامی است اسیر

خون دل ریختی بهر عشوه — دارد ابروی تو دم شمشیر

کاش خونم تراب خاک شود — تا بر ریشش کشند همچو عبیر

بنگر ز لطف سوے من اے پیر دستگیر
بہر خدا و پنجتن اے پیر دستگیر

از من تو رخ مپوش که مشتاق دیدنم
برقع ز چہرہ برفگن اے پیر دستگیر

باشم چو لیس تشنۂ دیدار تا بکے
بنما جمالِ خویشتن اے پیر دستگیر

حلکے گر از تو در دلِ تاریک من شود
تا ہم چو شمع انجمن اے پیر دستگیر

گفتے بشفقتے که مترس اے [illegible]
گردم فدائے این سخن اے پیر دستگیر

دانم که زائرِ حرم [illegible]
کوئے تو ہست کالعدن اے پیر دستگیر

کو دست و قدرتے که برآرم ز [illegible]
زنجیر زلف پرشکن اے پیر دستگیر

تلخی ہجر خسرو شیریں لبان [illegible]
تا کے کشم چو کوہکن اے پیر دستگیر

[illegible] گرد که دل از سر [illegible]
لطفے ز تو [illegible] اے پیر دستگیر

چوں تو نا ترسے نباشد گبر و ترسائے دگر
نیست در خوباں چنیں شوخ و رعنائے دگر

سبزه چوں بالد غرورِ ساده رویاں کم شود
حسنِ فرعونے دگر خط ہست موسائے دگر

تا شنیدم قم باذنی از لبش گردم یقیں
میشود پیدا بہر عہدے مسیحائے دگر

پیچ و تابِ زلفِ لیلیٰ قیس را مجنوں نمود
در سوادِ کاکلت ہر موست سودائے دگر

در فراق از گریۂ غم چشم شد گرداب وار
میزند زیں چشم ہر دم جوش دریائے دگر

وحشتم از شہر بیروں کرد و در صحرا فگند
خوش نباشد عاشقاں را غیر زیں جائے دگر

رازِ عشقم بر ملا شد طشت از بامم افتاد
ہمچو من در کوئے جاناں نیست رسوائے دگر

ہر کسے بالطبع دارد خواہشِ عمرِ دراز
نیست جز زلفِ درازایں جا تمنائے دگر

ساقیا یک جامِ مے صد نخوتِ من کرد دور
بیخودی خواہم خدا را جامِ صہبائے دگر

از زباں جز نکتۂ وحدت دگر حرفے مگو
در بتاں ہم نیست جز حق جلوه فرمائے دگر

التفاتم سوئے خوباں نیست بیوجہی تراب
در رخِ ایشاں ہمی بینم تماشائے دگر

رقیب با تو مصاحب شدست و من مهجور
سگ حضور خوش افتاد از بهادر دور

بوصل تست مخالف قرین شادی مرگ
مرا فراق تو کردست این قدر رنجور

زروی حسن بدو تو جمع ضدین ست
که عارضت قمر و کاکلت شب دیجور

چرا ز پند تو ناصح شوم نه آزرده
تو بی شعور ز عشقی من از خرد معذور

بدل هزار کسان رام او شدند ز عشق
ولی نه رام کسی گشت آن بت مغرور

چرا نه صبر جدائی کنیم و شکر وصال
که نیکنام بود بندهٔ صبور و شکور

چنانکه شهرهٔ آفاق یار شد از حسن
ز عشق او بجهان شد تراب هم مشهور

تو رخ بآتش گاهی سیه کنی ز غرور
نظر بروی تو کردن مرا کجا مقدور

بیا بگور شهیدان خود تماشا کن
اگر تراست بدل آرزوی کشف قبور

صباحت تو دل افگار کرد عاشق را
بزخم دل چه نمک ریختی تو از کافور

بفکر یار شدم از غم جهان رستم
که پای تا بسرش جمله راحتست و سرور

درون خانه همان بود کو برون آمد
بجز یکی دگری نیست در بطون و ظهور

مکن برای خدا کفر را برا و اطلاق
برآمده ست انا الحق گر از لب منصور

کدام ماه جبین گشت دلپسند تراب
که از تصور او شد دلش سراپا نور

ردیف الزاء

زلف هر صید دارد دام از هر سو دراز
چون نگردد دل اسیر دلبر گیسو دراز

شاخ سنبل بر سرش بالیده و پیچیده است
نیست بر رخسار جانان طرهٔ گیسو دراز

چیره دستیها ازان زلف رسا نبود بعید
بس دلیر است آنکه دارد دست تا زانو دراز

ابروش بر سر چیان چشمش نگہ بالا کند / کے بزیر تیغ گردد گردن آہو دراز

آہ لفظ آہ ہم آہستہ آن ظالم نگفت / این زبان من چو شد در نعرہ ہائے ہو دراز

ہر کرا در اخذ و جر در خلق شد کوتاہ دست / میکند خلقے بپایش دست از ہر سو دراز

من بخاموشی کنم قطع کلام او تراب
گر شود با من زبان دشمن بدگو دراز

نکر دیار سر گیسوے سیاہ دراز / اشارہ ایست کہ ظلمات نیست راہ دراز

بقدر حلقۂ سر زد تیر از برائے کمال / ز چشم یار ندیدیم ازین نگاہ دراز

نرفت تا سر بامش صدا ز شور رقیب / کشید دل سر بامش اگرچہ آہ دراز

بطول ریش ریا کردہ است بدی شیخ / مکن ز روے ریا رشتۂ گناہ دراز

تراب گریہ مکن پیش روے سبز خطان
بآبیاری باران شود گیاہ دراز

ساقیا عیشے بکام من بریز / بادۂ گلگوں بجام من بریز

ساغر دہ تا وہم بر باد عقل / آبروے ننگ و نام من بریز

در سرم پیچید سوداے جہان / خاک بر سوداے خام من بریز

گر توے نوشی شراب صاف را / بر زمین دُرد وے بجام من بریز

گندمی رنگست و میخواہم تراب
دانۂ گندم بدام من بریز

ردیف السین

گر نگردی یک قدم رنجہ بسوے ہیچ کس / صد جہان را رنجہ دل کردی ازین بیباکی و بس

من اسیر غم رقیب روسیہ با تو خوش است / زاغ با گل ہمنشین گردید بلبل در قفس

بے حلاوت نیست با لعلِ لبش خالِ سیاہ — ہر کجا شہد ست البتہ بود آنجا مگس

وہ چہ یارم بسر فرد می آید از شانِ حیا — نیست ہرگز التفاتش راست و چپ پیش و پس

از کنارم واعظا برخیز ے جوشد سرشک — بحر در طغیانی از ساحل رُباید خار و خس

در فراقش ایں قدر کے زندہ میماندم تراب
موجِ اشکم گر نمی گردید زنجیرِ نفس

ردیف الشین

در دل من نہ ہوس بود بجز دیدارش — بدگمانیش عبث کرد ز من بیزارش

او پئے کشتن من مشورت از غیر کند — گشت اغیار بایں حیلہ ندیم و یارش

شب چہ آہستہ دلم برد خرامش از ناز — سرِ من باد فدائے قدم و رفتارش

جاں بلب شد بفراقش ز غمِ تنہائی — جز اجل کیست کہ آید بسر بیمارش

مید ہد یار جوابِ سخنم در پردہ — جز منِ خستہ کہ باشد خبر از گفتارش

واعظا از پند شود دردِ سرم افزوں تر — نگذاریم سرِ راہ و در و دیوارش

یار در خواب و رقیبش نگرانست تراب
مصلحت نیست کہ ایں وقت کنم بیدارش

گشت رسوائے جہاں عاشق کوتہ اندیش — کردۂ خویش مثل ہست کہ می آید پیش

دینِ او عاشقی و قبلۂ او معشوق ست — عشقبازست ندارد بجز ایں ملت و کیش

نظرے کن ز کرم سوئے من مشتاقے — اے کہ از دستِ جفائے تو جہانے دلریش

ہمچو زنبورِ عسل نیش زنند اہلِ دول — شہد دولت نتواں خورد از ایشاں بے نیش

بہرِ روزی تو چرا گردِ جہاں میگردی — خود بخود بر تو رسد رزقِ مقدر کم و بیش

چشم بربند ز اغیار و نظر دار بیار — راست و چپ منگر خطرہ میار از پس و پیش

یار هر چند کند جور و جفا بر سر او
جز رضا هیچ نیاید ز تراب دلریش

ردیف العین

سوزد اگرچه بال و پر او ز تاب شمع
پروانه را وصلی نه خوش آید نقاب شمع

کی می شد او بشیشهٔ فانوس محتجب
در بزم گر پسند نبودی حجاب شمع

برقع برای باد بهاری اگر دهد
فانوس خوشنماست پی احتجاب شمع

گردد چو منطفی به یکی دم زدن چراغ
از باد تند کی نشود انقلاب شمع

بیوجه شمع مجمع پروانه را نسوخت
پیش آمد او ز بی ادبی در جناب شمع

پروانه گر نخواستی از شمع اختلاط
کی سوختی ز نار جلال عتاب شمع

از شام تا بصبح بحالت گریستم
پروانه آه سر نزند در جواب شمع

گلگیر رو سیاه زبانش برید آه
دم هم نزد کسی ز خطا و صواب شمع

گفتم زیار قرب تو خواهم مدام گفت
پروانه کی همیشه بود در رکاب شمع

بیچاره وصل یار نصیب تراب شد
پروانه شد برنج و تعب باریاب شمع

زدل بطاعت حق کوش با خشوع خضوع
فروتنی بکن از تن پی سجود و رکوع

اگر ز آتش دوزخ بدل خطر داری
نگاهدار تو خود را ز فعل نامشروع

ندانم از چه جهت یار شد ز من بدظن
جواب نامهٔ من کرد یک قلم مرفوع

طعام خلد و شراب طهور گر خواهی
بصوم دهر بسر کن به تشنگی و بجوع

تراب آن مه بی مهر شب ز من فرمود
میاسی بر من از غروب تا بطلوع

ردیف القاف

خیمه زد در کشورم سلطانِ عشق
شد مهیا یکسرم سامانِ عشق

کردم از دستِ جنوں صد جیب چاک
تا بکف آید مرا دامانِ عشق

گر بصحرا میروم گاهے بدشت
هر زمانم تابعِ فرمانِ عشق

عاشقاں محنت کشند و جاں دهند
بوالهوس بگریزد از میدانِ عشق

جز غم و درد و ملامتهائے خلق
جنس دیگر نیست در دکّانِ عشق

کشتیِ صبر و شکیبائی شکست
جوش زد از دل چناں طوفانِ عشق

مصرعهٔ برجستهٔ آمد خوش است
از برائے مطلعِ دیوانِ عشق

حسنِ گل روئے سمن بوئے تراب
کرد ما را بلبلِ بستانِ عشق

خوردم از تیرِ نگه پیکانِ عشق
کرد تیغ ابروم قربانِ عشق

واعظ از حالم ترا نبود خبر
از برم برخیز اے نادانِ عشق

هرچه باد آباد من سر داده ام
در رهِ سلطانِ عالیشانِ عشق

عشق نرود از دلم تا زندگی
نیست جز مردن دگر درمانِ عشق

شربتِ دیدار باید غیر ازیں
چاره کے سازند بیمارانِ عشق

هر که از سوزِ دروں آهے کشد
گو نیش از نو گرفتارانِ عشق

فارغم کرد است از ناموس و ننگ
هست بر من ایں قدر احسانِ عشق

کیست محرم تا که گویم حالِ خود
بادشاهِ وقتم از فیضانِ عشق

تا بکے طال اللساں باشی تراب
لب به بند و تن بزن ایجانِ عشق

ردیف الکاف فارسی

حربۂ دیگر نباشد احتیاجت بہرِ جنگ / کم نگاہیِ شما کم نیست از تیر و خدنگ

گوہرِ دندانش میگیرد ز لعلش بوسہا / میزنم پیشِ لبِ یاقوتِ او من سر بسنگ

عکسِ خط و زلف در آئینۂ رویش فتادہ / مے نماید چہرۂ یارم ازیں رو سبز رنگ

گاہ گاہے در پے میگردد او با من دوچار / تنگ می آید چو مے بیند مرا در راہِ تنگ

کاشکے در کویش شکستہ پا شوم تا گویدم / کیستی در راہِ من افتادہ اے بے نام و ننگ

سبزۂ خطش تراشیدن بجا باشد عجب / قدرِ آئینہ چہ باشد گر بماند زیرِ زنگ

بر قدش باشد قبائے سبز گوں زیبا تراب / سرو را ہرگز نزیبد جز لباسِ سبز رنگ

ردیف اللام

ساقی بیا کز فیضِ مے دارم ہوسہا در بغل / تا کے نہاں دارمی ز من این جام و مینا در بغل

یک آرزوئے وصلِ من آخر نگردد تا بہ حشر / گیرم چساں روزے ترا با صد تمنا در بغل

ناحق روی اے گلبدن بہرِ تماشا در چمن / دارد رخِ زیبائے تو صدہا تماشا در بغل

گہ میکشد در کوئے او گہ مے برد بر بوئے او / دل نیست در پہلوئے من دارم سودا در بغل

شوقِ تشنا گر باشد اے آشنا سویم بیا / دارد تراب از اشکِ خود ہر قطرہ دریا در بغل

ہم شکلِ ابروئے تو بود صورتِ ہلال / زیں رو بلند گشت جبینِ رفعتِ ہلال

مژگاں چو مثلِ تیر زد از راستی نشاں / خم گشت چوں کماں بفلک قامتِ ہلال

رخسارِ سادہ خوبیِ ابرو نمود کرد / باید سپہر صاف پئے طلعتِ ہلال

کے ابروے تو بینم و پوشم نظر ز رخ | بینند روے خوب پس از رویتِ ہلال

غیر از سوادِ ابروِ محبوبِ او تراب
مطبوع ہیچ کس نشود ظلمتِ ہلال

ردیف المیم

من از دمے کہ جدا از کنارِ یار شدم | ز سیلِ اشک رواں بحر بیکنار شدم
ملامتم ہمہ بیگانہ و یگانہ کنند | ز دردِ یار چہ رسوا دریں دیار شدم
صباح مرغِ چمن گفت ہائے اے صیاد | اسیر دامِ تو در موسمِ بہار شدم
نکرد یار قدم رنجہ سوئے من یکبار | اگرچہ گردِ سرِ او ہزار بار شدم
چرا بہ صحنِ چمن رخ کنم سوئے لالہ | کہ خود ز داغِ دلِ خویش لالہ زار شدم
چرا نہ عارضِ وقتم شود پریشانی | کہ مبتلائے خمِ زلفِ تابدار شدم
ز شکر و شکوہ گذشتم بیارے گویم | کہ از اختلافِ عہودِ تو بیقرار شدم
چہ وصفِ آں بُت کافر کنم بنامِ خدا | کہ خوش ندیدم و ناحق گناہگار شدم

بیک نگاہ تراب از خودم نماند خبر
بچشم ساقیِ مخمور تا دوچار شدم

چو مجنوں ہمدم و یارے ندارم | بجز وحشت سر و کارے ندارم
نہاں چوں شمع در سوز و گدازم | عیاں جز آہ اظہارے ندارم
شدم محوِ سہی قدے گل اندام | ہوائے سیرِ گلزارے ندارم
دلم چوں لالہ پُر داغست و پُر خوں | گلے دارم ولے خارے ندارم
چو روے سادہ و زلفِ سیاہت | دگر صبح و شبِ تارے ندارم
چرا ساقی تو از من بدگمانے | بدہ جامے کہ انکارے ندارم

ز پیچ و تابِ گیسو ہا نلرزم — کہ خوف از گردشِ ایامے ندارم
طبیب از دوا روے کہ سر نہ پیچید — بجز دردے تو آزارے ندارم

شراب از من چہ حاصل جز دعائے
فقیرم دام و دینارے ندارم

شدم فقیر و ز عالم فراغتے دارم — خوشم بحالِ گدائی کہ دولتے دارم
بپائے بوسئ من سر فرو کنند شہاں — فزوں ز اہلِ دول جاہ و شوکتے دارم
چو من اگر سرِ کارم بود بہ ہیچکسے — بدل بیارم و از غیر خلوتے دارم
چرا نہ شکر کنم ہر زبان من از دل و جاں — کہ دل بیادِ خداوند نعمتے دارم

ہمیشہ ہر کہ بود ہمنشینِ یار شراب
باں عزیز تمنائے صحبتے دارم

رندو بدستِ خرابِ بادہ ام — پیرِ مغ را صاحبِ سجادہ ام
ساقئ مشفق کہ ہوشم بردہ است — سر فرو بر پائے او افتادہ ام
ز راز عالم اگر واقف بود — از ادب بند قدم بر جادہ ام
گو چو مجنوں پا بزنجیرم چہ غم — از ہمہ قیدِ خرد آزادہ ام
وحشی از عالم شدم عالم پرس — ہمچو آہو سر بصحرا دادہ ام
عکس شاہد ہست در من ہر چہ ہست — زانکہ چوں آئینہ لوحِ سادہ ام
آنکہ بر گم وادے سیزعم نمود — زیرِ شمشیرِ نالش ہچو سرو استادہ ام

آبروئم کے بیفزاید شراب
خاکِ راہِ پیر و مرشد زادہ ام

اے آمدنت گشتہ باہم — از رفتنِ تو جدا بناہم
دور از سرِ من قدم مفگن — نقشِ قدمِ تو سجدہ گاہم

از چشم سیاه و شرمگینت
شرمندهٔ نیم نگاهم

از روی تو روز روشنم شد
وز زلف تو گشت شب سیاهم

بدبینیِ خلق نیک نبود
باشد بخدا همین گناهم

جز نفیِ وجودِ غیر کردن
اثبات نشد ز لا الٰهم

گویند شدی فقیر کویش
گویم آری چه پادشاهم

گر دیرِ خراب را نسیم مغ
من پیرِ خرابِ خانقاهم

گر خاک رهش تراب گشتم
برباد نیم که رو براهم

تا چو آئینه صفائی یافتم
بیخودی در خودنمائی یافتم

همچو نی خاموشیم گویا کند
صد نوا از بینوائی یافتم

دور شد از رخ سر زلفِ رسا
در رسائی نارسائی یافتم

بدنمودن هر کمالِ غیر را
پیش یاران خوشنمائی یافتم

رندی و مستی نه بگذارم تراب
صد بلا در پارسائی یافتم

غنچه مانند اگر گنگ و خموشیم خوشیم
در جرس وار بصد بانگ خروشیم خوشیم

گو مدام از غم او خشک لب چشم تریم
از درون همچو خم باده بجوشیم خوشیم

دوستان گر پی صافت نصیب دگران
ما هم از جام بتان دُرد بنوشیم خوشیم

گو مرا رتبهٔ سرگوشیِ تو نیست چه دُر
حلقهٔ گوشِ ترا حلقه بگوشیم خوشیم

گرچه مطعونِ همه اهلِ صلاحیم تراب
چونکه مقبولِ بتِ باده فروشیم خوشیم

می‌پرسی چون گذرد در غمت شب و روزم
از شام تا سحر همچو شمع میسوزم

سحرگہے کہ تو آئی نظر شب قدرست
شبے کہ جلوہ نمائی تو ہست نوروزم

بہرہ برائے خدا رو بپوشے خود جبایم
کہ از جمالِ تو من نیز بہرہ اندوزم

بہوش آمدن از عشق رخصتم نبود
ادب چگونہ ز استادِ عقل آموزم

گہے ز دستِ جنوں جامہ پارہ پارہ کنم
گہے ز عقل گریبانِ چاک میدوزم

بخواب بوسۂ لعلِ لبش میسر شد
چہ کامیاب نمودست بخت فیروزم

ببر درین شبِ تاریک یار گر آید
تراب شمع بدرگاہ کاظم افروزم

نہ غمخوارم نہ غم دارم نہ دلدارم
نہ در خیرم نہ بےخیرم نہ در کارم نہ بیکارم

نہ مجبورم نہ مختارم نہ منصورم نہ عطارم
نہ مخمورم نہ سرشارم نہ بیہوشم نہ ہشیارم

نہ با کس الفتے دارم نہ بر کس شفقتے آرم
نہ خود با ہیچکس یارم نہ خود از ہیچ بیزارم

نہ در شہرم نہ ویرانہ نہ در مسجد نہ بت خانہ
نہ در بزمم نہ کاشانہ نہ در دارم نہ دیوارم

نہ شیرینم نہ فرہادم نہ قمری ام نہ شمشادم
نہ پابندم نہ آزادم نہ در دامے گرفتارم

نہ مجنونم نہ دیوانہ نہ نادانم نہ فرزانہ
نہ چون شمعم نہ پروانہ نہ گلچینم نہ گلزارم

نہ باشم بلبل و نے گل نہ ریحانم و نے سنبل
نہ ساغر گیرم و نے مُل نہ میخوارم نہ خمارم

نہ بےصبرم نہ تسکینم نہ در تلوین و تمکینم
نہ در دنیا نہ در دینم نہ تسبیحم نہ زنارم

تراب از خود ہمہ محوم نہ در شکرم نہ در شکوم
نہ اہل منطق و نحوم نہ از علمائے خیارم

بہر درے کہ شدم شش جہت ترا دیدم
بہ ششدرم کہ تو نادیدہ کرا دیدم

شہودِ ذاتِ منزہ ز من مپرس دلا
چگویم از تو کہ بےچون و بےچرا دیدم

خودست شاہد و مشہود و عارف و معروف
براہِ معرفت این طرفہ ماجرا دیدم

نہ واحدست نہ کلی نہ عین ہست نہ غیر
منش ز جملہ اضافات ماورا دیدم

نیافتیم بچمن غیر یار موجودی
چو ست آنکه انا الحق بگفت ومیگوید

ز فوق سبع سموات تا ثریٰ دیدم
که غیر حق همه بهتان و افترا دیدم

همه بجانب معشوق میروند بشوق
تراب را سوئے عشاق رهگرا دیدم

ظاهر است از گریبان احوال دل غم دیده ام
گل گریبان چاک و بلبل ناله زن گردیده است
سیر عالم کرده خوبان را تماشا کرده ام
دیده و دل هر دو کردم نذر روئے خوب تو

پائے تا سر تو همه چون کاغذ نم دیده ام
در چمن امروز بے تو درد و ماتم دیده ام
چون تو معشوقے پریرو نیک کم دیده ام
هم دل من بر رخت آشفته شد هم دیده ام

چون نباشم دمبدم نگران بسوئے دل تراب
کاندریں آئینه روئے شاه عالم دیده ام

نه هوشم بود و نے دل بود شب جائیکه من بودم
رقیبان در برش بودند و من دور از برش بیچ
نشد از زلف خم خوارش مجال بوس رخسارش
بدل هرگز نیاید باز از کوئش کسے یارب

نمیدانم چه محفل بود شب جائیکه من بودم
چه حسرتها که حاصل بود شب جائیکه من بودم
چه محزون بار حائل بود شب جائیکه من بودم
به بیکسی چه منزل بود شب جائیکه من بودم

تراب از تیر مژگانش جلانے نیم جان میشد
عجب انبوه بسمل بود شب جائیکه من بودم

از سحر تا شام وصل او نشد یکبار هم
از برائے خاطرش خلقے ز من رنجیده است
در تمنائے وصال یار جان آمد بلب
بر سر و رویش ز گیسو مار پیچان است زانکه
گرچه کردم روبرویش بارها آئینه را

مرگ هم امروز ناخوش گشت از من یار هم
وائے قسمت دشمنم شد یار هم اغیار هم
مے برم داغ فراق و حسرت دیدار هم
صندلی رنگ است آن رخساره و دستار هم
طوطی نطقش ولے گویا نشد یکبار هم

گر نگویم حالِ خود سوزم وگر گویم کشد — طاقتِ اخفا ندارم قوتِ اظهار ہم

اے تراب از شوقِ گفتارش شدم آخر ملال
کاش حرفے میشنیدم از پسِ دیوار ہم

چو در کمندِ سرِ زلفِ یار بستہ شدم — زبندِ تقوی و ہم زہد و ورع رستہ شدم
اگرچہ سوخت رقیبم بجرمِ منعم — ولے برِ تو چو اسپند جستہ خستہ شدم
چو از حنا پئے قلم تو دست بگشادی — چو مجرماں بحضورِ تو دست بستہ شدم
سرم زسنگ شکست و دلم زننگ شکست — مکن زیادہ ازیں قہر بس شکستہ شدم

تراب لائقِ اظهار نیست حالتِ من
چگویم از تو چگونہ خراب و خستہ شدم

گفت خواہی دیدنم بارِ دگر گفتم بچشم — گفت از دیدہ شہود خود گذر گفتم بچشم
گفتمش از پیشِ نگاہم گر روی جویم کجا — گفت مے بیں ہر کجایم جلوہ گر گفتم بچشم
گفتم از دیدارِ تو مانع رقیباں میشوند — گفت پنہاں صورتِ ما می نگر گفتم بچشم
گفتمش چوں گرد بادا فتم بکویت گفت لیک — خاکِ راہِ من مکن از اشک تر گفتم بچشم
گفتمش بے روے تو شبہا ندیدم روے خواب — گفت چوں بیدار ماندی تا سحر گفتم بچشم

گفت بردارم نقاب از روے خود اے تراب
طاقتِ نظارہ اش داری اگر گفتم بچشم

نقدِ جان و دل بکف دارم خریدارِ توام — خویش را گم کردہ ام از بس طلبگارِ توام
گر بہ تیغم زنی کے سرکشم از کارِ عشق — نیست کارم از سرو مو سروکارِ توام
نے ز طور آگاہم و نے واقف از سرِ کلیم — حرفِ ارنی میزنم مشتاقِ دیدارِ توام
گر سرافرازم نکردی از قدمبوسِ خودم — اوفتادہ سرنگوں در پاے دیوارِ توام
از لبِ جاں بخشِ خود بہرِ خدا حرفے بگو — اے مسیحا جاں بلب از شوقِ گفتارِ توام

تا بدل یادِ خرامِ تست دارم زندگی
جنبشِ نبض ست گویا موجِ رفتارِ توام

تا دوچارم گشت چشمم بر فنِ بدمستِ تو
نرگس آسا بیخود و مخمور و سرشارِ توام

خواهی از نازم کشی و خواه بردارم کشی
من بهر صورت شهیدِ ناز بردارِ توام

گو تراب از قیدِ الفت همچو سرو آزاده است
من چو قمری طوق در گردن گرفتارِ توام

طرفه عشقے دریں زماں دیدم
عاشقِ پیرِ نوجواں دیدم

همه بودست عکسِ آں عالم
هر چه من اندریں جهاں دیدم

وز همه محدثات نورِ قدم
بایقیں بے شک و گماں دیدم

بے تکلف خدا بپا و آمد
هر کجا جلوهٔ بتاں دیدم

آنکه دارد هزار پرده حجاب
من بهر پرده اش عیاں دیدم

گه بسوئے رقیب چشم فتاد
گه رُخِ یارِ مهرباں دیدم

تا نیفتد نظر بچشمِ دگر
در دلِ عاشقش نهاں دیدم

جاں بلب هم نے تواں آمد
در غمش همچو ناتواں دیدم

کس نه معشوق و عاشق ست تراب
جمله خود را دریں میاں دیدم

فصلِ گل دیدم و خزاں دیدم
بارها سیرِ بوستاں دیدم

چاک در سینه داغ بر دل داشت
در چمن رنگِ ارغواں دیدم

روئے مالید آخر او بزمیں
هر کرا سر بآسماں دیدم

عیشِ دنیا وبالِ عاقبت است
سودِ ایں جا همه زیاں دیدم

دل نه بندم دریں سرائے سپنج
کآمد و رفتِ کارواں دیدم

هر که ایں جا شبے فروکش شد
صبح یکباره اش رواں دیدم

دیدم او را تراب و حیرانم
اے کجا دیدم و چساں دیدم

خبر ز خویشتن ندارم زبسکہ بے ہوشم — بہ بیں کہ از مے عشقت چگونہ مدہوشم
بلے بگفتم و چوں بندہ سجدہ اش کردم — دمیکہ رفت خطاب الست در گوشم
مرا چہ کار ز خود بینی و خود آرائی — فقیر و بیخود و بیخویشتن و خود فراموشم
ز ترس باد خزاں در چمن نمی خندم — چو غنچہ سر بگریبان فکر و خاموشم
چرا ز صحبت من زاہداں کنارہ کشند — نہ من کباب خورم نے شراب مینوشم
بیا کہ یکقدم لطف تو بس است مرا — برا و وصل گر از خود ہزار میکوشم

تراب ہمچو دلش در کنار خود جویم
کہ جائے دلبر من نیست جز در آغوشم

پردہ بردار ز رخ اے بت محبوب تمام — کہ دل از شوق جمال تو ندارد آرام
پا منت اے مہ بے مہر حجاب است ترا — چشم بر روئے تو دارم دم صبح و سر شام
گرچہ از منع رقیباں نروم بر در تو — بینمت از دور ترا گر تو بر آئی بر بام
بیخود از جام شراب تو چہ مخمور شدم — او خود از بادہ شوق تو بود مست مدام
کرد دل تنگ مرا غنچہ دہانے یا رب — نہ کلامے نہ خطابے نہ پیامے نہ سلام
حیف کز نام و نشانم خبرے نیست ترا — گشتم از عشق تو ہر چند چو مجنوں بدنام

دوش در خواب چہ خوش نغمہ سرائی شیدا
خواند بیتے کہ ز خود رفت تراب ناکام

وصلے چگونہ شود جائے عشق و عقل سلیم — دو پادشاہ نگنجد میان یک اقلیم
وصال یار مجو تا ز خود جدا نشوی — ہمیں بس است ز پیر طریقتم تعلیم
عیاں بجز تو نہ بینم و گر خدا شاہد — نہاں بجز تو نیفتد نظر خدا است علیم

ز ما بود ارنی و ز تو لن ترانی ها | ترا ست ناز خدائی مرا نیازِ کلیم

تراب حدِ شریعت نشانِ معرفت است
قدم وراز نباید مگر بقدرِ گلیم

بنشیں بہ کنارم کہ طلبگارِ وصالم | بردار ز رخ پردہ کہ مشتاقِ جمالم
اے نورِ نظر از تو مرا لطف امید است | بہر چہ نداری نظرِ لطف بحالم
درسوز و گدازم ہمہ چوں شمع سراپا | تا شیفتۂ روئے تو پروانہ مثالم
پیوستہ خوشم از تو بتصویرِ تصوّر | ہم صحبتِ ہم بزمِ تو در خوابِ خیالم
وصلِ تو بود باعثِ عیش و طربِ من | ہجرِ تو بود موجبِ اندوہ و ملالم
کو طاقتِ پرواز چہ امکانِ پریدن | در دام فگندی و شکستی پر و بالم
فریاد کہ خلق است ز بیداد تو نالاں | آہ از ستمِ تو بکنم پیش کہ نالم

زاں روز کہ گردید مخاطب بہ قلندر
آزاد تراب است ز قیدِ ہمہ عالم

فراقِ تو بلب آورد جانم | نویدِ وصل دہ تا زندہ مانم
چرا بیوجہ از من رخ نہفتی | چہ رو داد است جرم از من ندانم
دلِ تو چوں ز من برگشت اے دوست | خوش اند از ناخوشیت دشمنانم
بعشق از جورِ تو حاشا کہ رنجم | اگر باشد برائے امتحانم
ندارم طاقتے از ضعفِ پیری | ز بیدادت بجاں اے نوجوانم
مکن قہرِ جوانی تا توانی | نمیدانی کہ پیرِ ناتوانم
رسائی گر نیابم در برش آہ | رسد در گوشِ او یارب فغانم
کنوں شفقت بحالِ غیر دارد | بہر کس از قہرِ یار مہربانم
جز اک اللہ گویم قصہ کوتاہ | تراب از شکوئی یک داستانم

تا دل بدست یار دل افگار داده ام / خود را ز دست خویشتن آزار داده ام
بر بوئے آنکه تا بسر دامانش او رسد / بر باد خاک خود بره یار داده ام
گر دل غذائے نرگس بیمار شد چه غم / صدقه برائے صحت بیمار داده ام
سودائیم ز سود و زیانم ترا چه کار / من مفت خویش را بخریدار داده ام

زین نا خریده بندهٔ خوبان شدم تراب
من مفت خویش را بخریدار داده ام

پائے تو بوسم و سرت گردم / اے صبا بر درش رسان گردم
تا اگر مرهم بادم بسر دم / پائے تا سر همه غم و دردم
من همیں گریم او همیں خندد / بر لب خشک و چهرهٔ زردم
چار چشمش کسے چگونه شود / ترک خونریز او کشد دردم
نگهش نیزه است تشنهٔ خون / غمزه اش خنجریست نشتر دم
وه چه از جان نیازمندش شد / دل که او را بناز برده دم
گو قدامت بخدمتش دارم / تازه جوریست با منش هر دم
گشته ام پیر ناتوان هر چند / نیک در عاشقی جوان مردم

قیس و فرهاد هم نکرد تراب
آنچه در عشق یار من کردم

چو از روئے هوش در مستی نقاب انداختم / دست لغزیدم ز کف جام شراب انداختم
تماشا این دم گر دو او در خانهٔ زین جلوه گر / کز پئے پابوسیش سر در رکاب انداختم
شب چو آں مه از پئے من قدم رنجه نمود / از دل بریان خود پیشش کباب انداختم
صرف در شعر و سخن کردم نا این فکر رسا / گو بنائے نیک در جائے خراب انداختم
غم نمیدارم تراب از غرق چشم خود باشک / هر چه بود و آب او من کشتی در آب انداختم

قطعہ

قربانِ نگارِ ترک کیشم
کز تیرِ جفاش سینہ ریشم

گر زلفِ تو زخم شانہ دو زد
موہا کشش چو کز تارِ ریشم

چوں شہد لبش چشم کہ خلقش
مانندِ مگس زند بہ نیشم

اکنوں چہ ز یارِ خویش گویم
کز مہرِ جفاش ہست بیشم

در ذکرِ وفائے یار خود دوش
ایں بیت تراب خواندہ پیشم

آں شوخ چہ بے وفا بر آمد
شرمندۂ انتخابِ خویشم

شاکی ام از تو بہجراں بوصال از تو خوشم
راضی ام از تو بجلوہ بخیال از تو خوشم

فکرِ دیدارِ توام کرد ز عالم بے فکر
شادم از تو بحضور و بخیال از تو خوشم

جائے شکر است کہ از دام پریدن ندہی
صید کردہ چہ شکستی پر و بال از تو خوشم

اے کہ در عشقِ تو نقصانِ دلم ہست تمام
با ہمہ جور و جفائے تو کمال از تو خوشم

بدگماں از توئیم گرچہ نہ صاف از من
گو ترا ہست ز من رنج و ملال از تو خوشم

رتبہ ام کو کہ بپا بم بکنارِ تو مقام
گرم اجائے دہی صف نعال از تو خوشم

خواہ مہجور کنی خواہ بوصلم مسرور
چوں تراب از دل و جاں در ہمہ حال از تو خوشم

داری گلہ از نالۂ گرم و دمِ سردم
درد آکہ ندانی ہمہ دردم ہمہ دردم

عشقِ تو مرا کرد بایں رنگ نمودار
رحمے نکنی بر لبِ خشک و رخ زردم

نسبت بمجنوں کردہ شکستی سرم از سنگ
دیوانہ شدم آہ چہ تقصیر تو کردم

پامردنیم طاقتِ رفتار ندارم
عشقِ تو رواں کرد بہر خانہ چہ گردم

خاطر نہ مکدر کن و دامن نہ برافشاں
کے دامنِ پاکِ تو بیالود ز گردم

در عید دو دم گر بکنارم تو در آئی
جاں بر تو فدا سازم و قربانِ تو گردم

هرچند تراب است زیادِ تو فراموش
دارد دلِ آشفتهٔ او یادِ تو هردم

درد خود گفتم ازو گفت دوائے تو منم
چاره سازِ تو منم حرزِ شفائے تو منم

عرض کردم غمِ دل کاهشِ جانست مرا
گفت خوش باش که غمخوار برائے تو منم

گفتم اے شوخ ز عشاق حجابت عبث است
برقع بردار که مشتاق لقائے تو منم

گفت بے پرده رخِ خوب مرا نتوان دید
برقع افگنده برخ هوش ربائے تو منم

گفتمش دور مرو گفت نسیم دور ز تو
جلوه پیرا همه تن زیر قبائے تو منم

گفتم از درد و غمت پیر شدم گفت چه غم
گر تو از عشق شدی پیر عصائے تو منم

صفت او چه کنم آنکه ز من گفت تراب
همه ذاتِ تو منم نیز ورائے تو منم

وه چه سر تا قدم از خویش فدائے تو منم
سرفرازم که سر افگنده بپائے تو منم

کے ز بیدادِ تو آید بزبانم گله
آشنائے تو منم محو رضائے تو منم

کس بدشمن نکند آنچه تو با من کردی
راضی ام بر ستمت خوش بجفائے تو منم

همه شاهان بگدایان نظرِ لطف کنند
لطف کن اے شه خوبان که گدائے تو منم

تو گلے خنده زنان گفت ز بلبل روزے
در بهاران سببِ بانگ و نوائے تو منم

گفتم از هجرِ تو تاریک جهان شد بر من
گفت شک نیست درین شمع برائے تو منم

خون بهائے دلِ خود را چو طلب کردم ازو
گفت زین بیش چه خواهی که بهائے تو منم

گفتم از دستِ تو رسوائے جهانے شده ام
گفت مقبول جهانے ز دعائے تو منم

عاشقِ صورتِ خوبِ تو تراب است اگر
واله و شیفتهٔ ناز و ادائے تو منم

نه یک جلوه هزاران جلوهٔ یارست میدانم
ز بیرنگی چه رنگش نمودارست میدانم

ز استغنا جمالش لن ترانی می‌کند ہر چند / چو موسیٰ یک جہاں مشتاق دیدارست میدانم

بہر شانے کہ خواہی جلوہ فرمائی سرت گردم / ترا ہر خود نمائی با سزا وارست میدانم

نہ من تنہا اسیر حلقۂ زلف گرہ گیرم / جہانے در خم و پیچش گرفتارست میدانم

بروئے ماہ ما ناخوش نماید ظلمت گیسو / کہ ہر تار سیاہش چوں شب تارست میدانم

مجو از حکمۃ العینش شفائے خویشتن اے دل / کہ خود آں چشم نرگس وار بیمارست میدانم

چگونہ پاکدامن مرد دنیا دار را گویم / کہ دنیا جیفۂ و ناپاک مردارست میدانم

اگر جنت ہوس داری کنارہ کن ز بدکاری / کہ دوزخ صورت اعمال کردارست میدانم

تراب آں نوجواں ہرگز نمی شد زیر دست آخر / ترا پیرے زبردستے مددگارست میدانم

برد شوخے دل مرا چہ کنم / بیدلم کرد دلربا چہ کنم

مرض عشق را علاج نیست / یا رب این درد را دوا چہ کنم

ناصحا از ازل دلم بر زلف / مو بمو گشت مبتلا چہ کنم

یار بر قتل دل کمر بستہ / کارم افتاد با قضا چہ کنم

بیوفائی شعار خوباں ست / شکوۂ یار بیوفا چہ کنم

او بدشنام یاد کرد مرا / عوضش من بجز دعا چہ کنم

تا بزلف سیاہ او نرسید / ہائے از دست نارسا چہ کنم

خود بشکل بتاں تو جلوہ گری / بت پرستم نہ اے خدا چہ کنم

اندکے در برم نشستہ بگو / بیش ازیں خاطر شما چہ کنم

اے کہ حال کسے نمی پرسی / با تو اظہار مدعا چہ کنم

رخ بسوئے تراب کردہ بگو / پرسش حال این گدا چہ کنم

دلا آرامِ تو در عشق دشوار است میدانم — که دلدار دلِ افگار و دل آزار است میدانم

مژه چون خنجر ابرو تیغ خمدار است میدانم — نگاهش تیر و چشمش ترکِ خونخوار است میدانم

دو چارش کی شوم تا زو دلِ او بصد شوخی — بقتلِ عاشقان هر وقت تیار است میدانم

نگردم تلخکام از وی اگر حرفی ترش گوید — لبِ لعلش ز شیرینی شکربار است میدانم

شد از رنگِ حنا دستِ تو دستاویزِ خونریزی — ترا از خونِ عاشق ناحق انکار است میدانم

خودی کفر است ای خودبین خدا را یاد کن بیخود — وگرنه رشتهٔ تسبیح زنار است میدانم

ملامت کردنش بیجا نصیحت را چه دخل اینجا — تراب از عشق او مجبور ناچار است میدانم

ردیف النون

پی اقامت دانا نشد الجهان ای دل — چرا تو داری بدارِ فانی همیشه خواهش برای ماندن

دلم ز شوقش بره نشسته ز پا شکسته ز هوش رسته — مپرس حالش خراب خسته بپای رفتن نه جای ماندن

رسد چگونه کسی بجانان که هست چون سگ رقیب دربان — محال باشد بکوی جانان گذار کس را چه جای ماندن

بگو بصیاد و دام گستر که صید کم کن ز بلبل اکثر — که بلبلی شد خزان خار و صبا بگلشن چه جای ماندن

تراب از حق همیشه خواهد بحفظ شرع و طریق احمد — خدای بیدان خدای گفتن بذکر و فکر خدای ماندن

ای گرفتارِ خودی طعن بدرویش مکن — غیبتِ پاک درونانِ صفاکیش مکن

جان سلامت نبری از نفسِ درویشان — لقمهٔ شیر مشو دشمنیِ خویش مکن

هر چه مقسومِ تو حق کرده همان خواهی یافت — طلبِ حبه از قسمتِ خود بیش مکن

شیوهٔ آدمیت گیر که آدم زادی — زندگانی چو خر و گاو و بز و میش مکن

حاضرِ مجلسِ مردانِ خدا باش مدام — صحبتِ مردمِ بدوضع و بداندیش مکن

راحتِ در دلِ مخلوق رسان تا مقدور — هیچکس را ز خود آزرده و دل ریش مکن

مرشدت ہر چہ نہاں گفت عیاں گوی تراب
لب باسرار کشا ہیچ پس و پیش مکن

بس ازم گم جیاں برگشت از اخلاص یارمن — کہ بہر فاتحہ گاہے نیاید بر مزار من
گریباں چاک تا دامن گذشت از عقل کار من — کجا گیرد رفو از پند ناصح تار تار من
نہ از اشک سفید و سرخ تنہا آبرو دارم — ز یاقوت و گہر کردند مردم اعتبار من
دل از شوق کنار تو چہ بیتابیست در پہلو — بہ بیں بیتابی دل را بیا اندر کنار من

پئے تیغ آزمائی دوشش یاد م کرد آں ظالم
تراب ایں سخت جانی عاقبت آمد بکار من

زیں پس مبند اے گل غنچہ دہن دہن — لب برکشا بگو زمن اے کم سخن سخن
تازہ مکرد قصۂ فرہاد ہیچ کس — تا حال ماندہ ہست حدیث کہن کہن
خورشید خیرہ چشم شود ما منفعل — گر بے حجاب واکند آں گل بدن بدن
چوں لالہ داغ دارم چوں نرگس انتظار — گشتم بشوق آں گل رشک چمن چمن

دیگر مقرر ما نشود در غمش تراب
خواہم بگوئے یار من بے وطن وطن

در فراقش نیست ضبط اشک تابوئے من — مے فتد ایں طفل گستاخانہ بر زانوئے من
چشم تر رخ زرد و دل پر درد دارم در غمت — گر نشان عاشقی خواہی نظر کن روئے من
باغباں گر گل نمے ریزی بگرد تربتم — شاخ گل بہر خدا انداز در پہلوئے من
جاں بہ تن تا بودن صیاد بود او رفت رفت — نیست در دام از لشانم جز پر و بازوئے من

یک نگہ کردی بسویش نیم بسمل شد تراب
اے بقربانت نگاہے بار دیگر سوئے من

پے تعلیم آں طفل دبستاں — ز داغ دل برم نقل گلستاں

لبم خشک است از عشق و چه ماند
هنوزش لب تر است از شیر پستاں

مزن در سینهٔ پروانه آتش
مشو در پرده اے شمع شبستاں

دمِ هر دم بیا گرد تو گردم
خوش آید آفتاب اندر زمستاں

تو زلف از رشتهٔ دیگر کش و گره
حبش غالب شود بر انگلستاں

نخواهم از تو جز بنده نوازی
تو کارِ بندگی از بنده بستاں

کلامِ تو حلاوت بخش و لبها
لبت شیریں دهانت شکرستاں

خیالت خواب نرگس یکقلم برد
شده وادیِ حیرت نرگستاں

تراب از وصفِ پیرِ خود چه گوید
سگِ کویش به از شیرِ نیستاں

خدنگِ عشق بتاں را نشانه شد دلِ من
غمِ نهانیِ جاں را بهانه شد دلِ من

جمال روئے تو دیدو نه زلف دیدنه خال
اسیرِ عشق چه بے دام و دانه شد دلِ من

ندانم آں مه دلکش کدام طرف روه
ازیں طرف عقبش او روانه شد دلِ من

دلِ رقیب نگرو چساں ز رشک کباب
همائے قرب ترا آشیانه شد دلِ من

تو جلوه گاه خودش ساختی بدولتِ تو
فریدِ عصر و وحیدِ زمانه شد دلِ من

کشید زلف مرا خاطرم پریشاں کرد
به پیچ و تاب ز شوخیِ شانه شد دلِ من

تراب گنجِ قناعت خوش است بهرِ فقیر
غنی ز خواهشِ مال و خزانه شد دلِ من

منم چوں بلبل از عشقِ تو نالاں
تو دائم همچو گل مے باش خنداں

چو پروانه دلم از هجرِ تو سوخت
تو چوں شمعے مرا سوزان و گریاں

دهانت درج و دندانت گهر ها
لبِ لعلت به از لعلِ بدخشاں

دلِ تو ساده و روئے تو ساده
لبت دیدو شد آئینه حیراں

تو خوش گردی ز پیچ و تاب کاکل
تو چون لیلی ز خلوت خانہ باشی

من از زلف چنین خاطر پریشان
چو قیس آوارہ ام من در بیابان

تو اولاد علی مشکلکشائی
تراب از وی شود ہر مشکل آسان

ردیف الواو

بصحرا اے چہ دیوانہ تو
بہ محرومی ز خلوتخانہ تو

تو شمع حسنی و پروانہ داری
کہ مے سوزد چرا پروانہ تو

بلائے جان من شد زلف و خالت
گرفتارم بدام و دانہ تو

تو در گلشن چرا بیگانہ داری
کہ نبود ہیچ گل بیگانہ تو

بجان و دل بود ہر سرو آزاد
غلام قامت جانانہ تو

بزخم گل چرا گشتی نمک ریز
کہ شور خلق شد افسانہ تو

نگاہ تو بس است اے ساقی مست
ندارم حاجت پیمانہ تو

ز حال خود چہ گویم ہیچ دم کرد
خیال نرگس مستانہ تو

تراب از شمع ایوان ولایت
خدا روشن کند کاشانہ تو

بیا شتاب کہ بیتاب میزیم بیتو
باضطراب چو سیماب میزیم بیتو

ہزار حیف بایں زندگی بداز مرگ
کہ مثل ماہی بے آب میزیم بیتو

شدم ز شوق تو بیگانہ از یگانہ خود
جدا ز صحبت احباب میزیم بیتو

بانتظار تو دائم چو نرگسم حیران
کشادہ دیدہ بخواب میزیم بیتو

بحیرتم کہ توئی باعث حیات تراب
چسان بعالم اسباب میزیم بیتو

مرہم چو نشد روزیِ داغ جگر از تو — دیگر چہ امید بھلے بے خبر از تو

بے مہر ز جورِ تو رہائی نتواں یافت — نفع از تو ہمیں بس کہ نیابم ضرر از تو

گر قتل کنی گاہ شوی حافظ و ناصر — تیغ ست بدستے و بدستے سپر از تو

بخطرہ در آیند بہ بزمت چہ مجال ست — عشاقِ تو دارند نہایت خطر از تو

کردی چو گرفتار بہ پیشِ نظرش دار — نالد بقفس بلبلِ بے بال و پر از تو

زلفت شب تار ست رخت مہرِ درخشاں — تاریکی و نور ست بشام و سحر از تو

قاصد چہ زدی حرف کہ آں شوخ برآشفت — پرسید نہ احوال من و نے دگر از تو

خط خواند چو البتش قلم انداز چرا کرد — آیا ز من آزردہ کہ اے نامہ بر از تو

یارب ز دلش محو شود جملہ تمنا
باقی ست تمنائے تراب ایں قدر از تو

خواجہ از حالم چہ پرسی بندۂ عشقم برو — جاں فدائے روئے او شد دل بہ نقشِ دگرو

سفلۂ بے مایہ چوں خس میکشد سر بر فلک — شاخِ نخلِ میوہ دار ست آنکہ دارد سر فرو

ہر کسے را عہدِ پیری مقتضی مردگیست — چوں زراعت پختہ گردد آیدش وقتِ درو

مہر و مہ گاہے بشوخی روبروے او نشد — آئنہ از سادگی آمد مقابل روبرو

آنکہ ہر دم عہدِ یاری بشکند با من تراب
کیست ناداں تر ز من اے دل کہ دل بندد درو

صد شمع بزم گشت رخِ آتشینِ تو — بس مردہ زندہ کرد لبِ شکرینِ تو

دلہائے خلق را بکشاکش فگندہ است — زلفِ دراز و پر شکن و عنبرینِ تو

افسوس در فراقِ تو شبہا گریستم — گاہے مژہ نہ خشک شد از آستینِ تو

ہر کس کہ دید روئے تو بے اختیار گفت — صد آفریں بقدرتِ حسن آفرینِ تو

بہر ہلاکِ ما غضب از شما بس ست — کم نیست از کمانِ تو چینِ جبینِ تو

اے دل دریں طریق منہ پا بے رفیق — شیطان و نفس و خلق ہمہ در کمین تو

بوئے گرفت ہر کہ بہ گل صحبتے گزید
کے بے اثر تراب بود ہمنشین تو

بو نیامد از دلِ گم گشتہ در گیسوئے تو — مو بمو کردم تلاشش گرچہ در ہر موئے تو
از صفائی دم زدن پیشِ تو باشد سادگی — آب شد آئینہ از خجلت بہ پیشِ روئے تو
نے ہمیں نرگس بیادِ چشمِ تو مخمور شد — گل گریباں چاک کردہ مست شد از بوئے تو
زاہدِ ناداں ز کوئے گلرخاں دارد چہ حظ — پیشِ عاشق از ارم کمتر نباشد کوئے تو

تیغ در کف پُر غضب استادہ بر قتلِ عام
چوں تراب خوں گرفتہ رو بیارد سوئے تو

نعش ہا ہر دم کہ رفت از کوئے تو — قطرہ زن شد طفلِ اشکش سوئے تو
کے رود از حلقۂ زلفت کسے — شد کمندِ جان و دل گیسوئے تو
چشمِ تو از غمزہ ہا غارت گر است — ہرزہ دل مے پرد آہوئے تو
نیست حاجت تیغ در کف داشتن — بہرِ قتلِ دل چہ کم ابروئے تو
خشک مے گردد گیاہ از آفتاب — سبزہ مے آید چساں بر روئے تو
دید حالِ خستہ ام گفتا طبیب — مشرفِ موت است رنگِ روئے تو

نیست جز عیسے النفس درماں تراب
قم باذن اللہ بود داروئے تو

ردیف الہا

برافگن اے پری از رخ نقاب آہستہ آہستہ — بیا یک شب بسویم بے حجاب آہستہ آہستہ
اگر آئی بسوئے من پس از ما بے عجب نبود — کند قطعِ منازل ماہتاب آہستہ آہستہ

در این مدت بصد منت تو یک مکتوب ناخوانی
مثال طفل کو خواند کتاب آهسته آهسته

چنان باشد ز دیده آستین و دامن عاشق
که نم دیده بود کاغذ ز آب آهسته آهسته

نخواند از شرم معشوقے چو در بزم خودش دلبر
ز خود رفتا این دل بے صبر و تاب آهسته آهسته

تو هم بر وصل خود گردی گر از خود چشم بر بندی
که گردد خود بخود دریا حباب آهسته آهسته

ز فیض شاه کاظم مرشد برحق یقین دارم
شوم واصل بحق من هم **تراب** آهسته آهسته

چو از دست دادی شراب آهسته آهسته
خرابم کردی اے خانه خراب آهسته آهسته

دلم هر لحظه از عشق تو مے سوزد تو مے گوئی
بآتش پخته مے گردد کباب آهسته آهسته

مکن منعم ز همراهی روان شو هر کجا خواهی
که خواهم رفت با تو در رکاب آهسته آهسته

از این مائلی خواب است این دم چشم بیدارم
که شب با من سخن گوئی بخواب آهسته آهسته

بدین تیزی و چالاکی بباید آمد و رفتن
خرامان شو تو از راه صواب آهسته آهسته

کسے از تندی و تلخی گرش حرفے ترش گوید
دهد لعل شکر ریزش جواب آهسته آهسته

مبادا مدعی آگه شود باز از قدوم تو
بیا سوئے من اے عالیجناب آهسته آهسته

بیک نظاره ات غش شد دل رنجور و مسکینم
توان افشاند بر رویش گلاب آهسته آهسته

نباشد وصل او مشکل **تراب** آخر شوی واصل
شود مطلب بطالب دستیاب آهسته آهسته

نباشد خالی از تو هیچ بزم و منزل و خانه
ز لست آبادی عالم جهان بے تست ویرانه

توئی ساقی توئی شارب توئی باده و پیمانه
توئی رند خراباتی توئی مخدوم میخانه

مسلمان بنده رویت برهمن بسته صورت
توئی در کعبه و مسجد توئی در دیر و بتخانه

بجز تو کیست معشوق کدام عشق است کو عاشق
توئی بر صورت شمع توئی بر شکل پروانه

تراب از راه معنی گر ببینی جمله عالم را
همه با هم یگانه اند یک کس نیست بیگانه

مے کشد مارا بسیرِ بوستانے تازہ — سرو قدے گل رخے غنچہ دہانے تازہ
رحم کن اے شانہ زلفِ یار را برہم مکن — شد اسیرِ حلقۂ او ناتوانے تازہ
گہ بدستارِ سفید و گہ بسرخ و گہ بسبز — جلوہ اش ہر روزہ مے بینم نشانے تازہ
پا ز رفتارِ تو خواہد کرد خلقے پائمال — سر بپایت مے دہد ہر لحظہ جانے تازہ
گاہ بد دل باشد از من گاہ باشد بد دماغ — بدگمانش کرد از من بدگمانے تازہ
گرچہ در اظہارِ سوزِ دل زبانم مے برید — ہمچو شمعم مے شود ہر دم زبانے تازہ
گو شنیدم مے کشد تیرِ نگاہش یک طرف — زندہ مے سازد لبش گیسو جہانے تازہ
بردہ دل از دلبری دلستانے تازہ — ماہ روئے تازہ ابرو کمانے تازہ
مستعد شد بہرِ قربانِ دو عالم الاماں — ترک چشمِ تازہ ابرو کمانے تازہ
یار سویم آمد و وصلش نشد روزی مرا — بر دلم از داغِ حسرت زد نشانے تازہ
از نظر و زہم نشاندی غیر را خواندی ببر — کردۂ در عشق با من امتحانے تازہ

در میانِ غیر گفتم ماجرائے خود تراب
شب چو پرسش کرد از من داستانے تازہ

ردیف الیائے

انچہ من مے کشم جفائے کسے — نکشد ہیچ آشنائے کسے
از تو آزردہ دل چرا نشوم — ناخوش از من شدی برائے کسے
ہر کہ احوالِ من شنیدہ بگفت — کس مبادا چنیں فدائے کسے
نالۂ عندلیب کے شنود — گوشِ گل ہست بر نوائے کسے

بہ نگاہے دلِ تراب ربود
چشم مے گوں و سرمہ سائے کسے

باز آید بدل شکیبائی	گر تو اندر کنار من آئی
در خیال رخ تو دل شادست	غم نباشد مرا ز تنهائی
قامت تو قیامت برپاست	بارک الله چه سرو رعنائی
در غم هجر یاد بالایت	بر دلم شد بلائے بالائی
عشق زلف سیاه و پرخم او	کرده شهره مرا بسودائی
روئے زیبائے تو دل از من برد	الله الله چه شوخ زیبائی

کے تراب وداع صبر کند
گر بسویش نگاه فرمائی

دلا گر شوق وصل یار داری	خیال خام دور از کار داری
ز حرف تلخ و ترشت کے شوم خوش	گر شیرین لب شکر گفتار داری
هنوز از تیغ تو خونم نشد خشک	عبث از قتل من انکار داری
مرا معشوق دیگر نیست جز تو	تو عاشق مثل من بسیار داری
غلامت سرو آزاد و تذرو ست	چه خوش قد و چه خوش رفتار داری
بظاهر داریت با من عیان شد	که پنهان خاطر اغیار داری

تراب امشب ببزمش بار عام است
بیا گر خواهش دیدار داری

گر اندکی ز صفت طبع خود بغیر شوی	در اهل کشف و کرامات بے نظیر شوی
رسی بمرتبهٔ صاحب بقا بالله	بجملگی دگر از خود کناره گیر شوی
امیر همچو گدا بر در تو سر بنهد	دمے که بے غرض از زر شوی امیر شوی
نگار خود بخود اندر کنار تو آید	اگر تو از طلب او کناره گیر شوی
همیشه در بر یکتا گران دین بنشین	هر آئینه که تو هم آئینه نظیر شوی

شوی بخلق تو در راستی نشانه اگر ‌ ‌ ‌ ‌ جدا ز کجروشان از کمان چو تیر شوی
میا به مجلس عشاق هرگز ای واعظ ‌ ‌ ‌ ‌ بدست عشق مبادا تو هم اسیر شوی
نشان سروری و سربلندیست همین ‌ ‌ ‌ ‌ که سر فرو بعتبه بوسی فقیر شوی

تراب درگه تو خود شود زپا زنگاه
چو زائر حرم پیر دستگیر شوی

هر که دارد سوز و ساز عاشقی ‌ ‌ ‌ ‌ داند او راز و نیاز عاشقی
همچو پروانه ز سر تا پا بسوخت ‌ ‌ ‌ ‌ شمع هم دارد گداز عاشقی
هر که در کار خدا سر نذر کرد ‌ ‌ ‌ ‌ شد چو سرمد سرفراز عاشقی
می‌توان کردن وضو از خون دل ‌ ‌ ‌ ‌ کین بود شرط نماز عاشقی
هر که در معشوق گم گردد تمام ‌ ‌ ‌ ‌ باشد او از یکه تاز عاشقی

رنگ زرد و آه سرد من **تراب**
می‌کند اظهار راز عاشقی

شود در بیخودی ظاهر خدائی ‌ ‌ ‌ ‌ مکن بهر خدا از خود جدائی
انا الحق همچو منصورت سزاوار ‌ ‌ ‌ ‌ ز بند خود اگر یابی رهائی
کجا یابی محیطش همچو ماهی ‌ ‌ ‌ ‌ نگردد تا ز حیرت آشنائی
خدا را بی نیازیهای او بین ‌ ‌ ‌ ‌ مشو مغرور زهد و پارسائی

تراب از عشق بیخود باش دائم
مکن چون خوبرویان خودنمائی

در جنونم از پی غمخوارگی ‌ ‌ ‌ ‌ کس نیاید پیش جز آوارگی
دلبر غارتگر تاب و توان ‌ ‌ ‌ ‌ برد صبر و طاقتم یکبارگی
بی تکلف بندهٔ مجبور باش ‌ ‌ ‌ ‌ زانکه باشد بندگی بیچارگی

خدمتش از دل ترا واجب بود — پرورشش کرد آنکه در گهوارگی
مغفرت از حق توان امید داشت — گر برآید یک نفس از آوارگی
لطف فرما کارسازم شد ازیں — عرضِ خستہ مطلبم بدیں ناکارگی

گر بود بے پردہ معشوقم تراب
کس نباید حسرت و نظارگی

من در سرِ تو شود دم تو در برِ من خود سری — من بندۂ دلدادہ ام تو بادشاہ دلبری
در محفلِ تو نیست کس از غیر نامی نیست بس — خود ساقی و خود شاہدی خود بادہ و خود ساغری
محرابِ دیں شد ابروت بتخانہ جبیں کشورت — اسلام و کفر از تو بود خود مومنی خود کافری
ہر جا کہ می افتد نظر جز تو نمے بینم دگر — از ہر کہ و از وحدتت در چشم من جلوہ گری

ناداں تراب از خویش شو دانا بعلم بیش شو
در حضرتِ عرفانِ او بگذر ز ہر دانشوری

اے بے تو ہستیم کو جان و بدن تو ہستی — من نیستم بجز تو ہستی من تو ہستی
گفتی نغمت زاں دم در پیرہن نگنجم — ہم کیستم کہ گنجم در پیرہن تو ہستی
از سخن اقربِ تو پیدا شدست ایں بو — در جملہ دست و بازو چشم و دہن تو ہستی
اے والۂ تو بلبل ہم لالہ ہست ہم گل — مطلوبِ عندلیب و خوبِ چمن تو ہستی
سر سبزِ باغ از تو قمری بداغ از تو — اے قامتِ قیامت سرو و سمن تو ہستی
اے شمع روئے فیروز پروانہ از تو سوزد — اے مہرِ عالم افروز نورِ زمن تو ہستی
اے لیلی از تو مجنوں وے قیس بر تو مفتوں — شیریں ہم از تو موزوں ہم کوہکن تو ہستی
مطلق بصد نشانی پنہاں بصد عیانی — با کیست کن ترانی چوں خویشتن تو ہستی

ہرگز زباں بجنبد گر جنبش از تو نشود
گویا تراب نبود در ہر سخن تو ہستی

چو عارضِ تو ندیدم بلاله زار یکے
نیافتم بچمن چون تو اے نگار یکے

بحسنِ صورتِ تو نیست در هزار یکے
بخوبیِ تو نماند درین دیار یکے

دو فتنه آفتِ هوش و قرارِ من گشتند
نگاه مست یکے چشمِ پرخمار یکے

دو فرقه فارقِ تمکین و عقل پیر اند
جوانِ شوخ یکے طفلِ نے‌سوار یکے

بفتحِ قلعهٔ هجرت کفایت ست مرا
سپاهِ ناله یکے فوجِ آهِ زار یکے

دو چیره دست همیشه بوند خون آلود
کفِ نگار یکے پنجهٔ چنار یکے

خدا ازین دو یکے هم کند نصیب کسے
کنارِ یار یکے یار در کنار یکے

دو شیوهٔ تو مرا عاقبت هلاک کنند
همیشه قهر یکے غصه بار بار یکے

دو حائل اند میانِ کنار و بوس توام
ز من حجاب یکے و ز تو ننگ و عار یکے

دو چیز خاصهٔ گلگشتِ بوستان باشد
شرابِ ناب یکے یارِ غمگسار یکے

دو چیز سلسله جنبان بود جنون مرا
نوید سبزه یکے موسمِ بهار یکے

خلافِ عقل روی ترکِ ننگ و نام کنی
تراب لازمِ عشقست زین دو کار یکے

کرد مخمورم چو نرگس چشمِ مے گونِ کسے
برد خواب از دیده ام تاثیرِ افسونِ کسے

کرده پامال از دستِ حنا دلهاے خلق
این کفِ پاے تو رنگین ست از خونِ کسے

خود بخود سوے منِ مسکین تو دیدی از غضب
یک نظر را هم نیم در عشق ممنونِ کسے

پا بزنجیرم چو دید او گفت در کویم میا
رحم مے آید مرا بر حالِ مجنونِ کسے

ماجراے دل چه مے پرسی ندانم بیش ازین
یک بیک گردید این دیوانه مفتونِ کسے

مے نویسم یار خود را نامهٔ بے نام و نشان
تا نگردد هیچ کس واقف ز مضمونِ کسے

سرمهٔ دنباله دارش نیست بے چیزے تراب
ترکِ من امروز دارد میلِ شبخونِ کسے

دل چو شانہ ہست سرگرداں بگیسوئے کسے — دیدہ چوں آئینہ حیرانست بر روئے کسے

بیخودم کردست یا رب جلوۂ روئے کسے — مے برد از خود نگاہِ چشمِ من سوئے کسے

کرد آشفتہ خیالم عنبریں موئے کسے — فتنۂ دین و دلم شد زلفِ ہندوئے کسے

از کجا مے آئی اے پیکِ صبا جانم فدا — گر ز تو مے آید ہوائے دلکش و بوئے کسے

نیست ظاہر نشانے بر تنم از زخم تیغ — خوردہ ام امّا بباطن زخم ابروئے کسے

چشمِ فتّانی دلم را وحشت از خود میدہد — گشت صحنِ سینہ ام رمگاہِ آہوئے کسے

کس چہ داند از مکان و منزلِ عشقم تراب
باشد افتادہ براہے یا سرِ کوئے کسے

ابروئے بُتِ جلوہ کناں بر لب بامے — آمد بہ نظر ہمچو ہلالے سرِ شامے

طرز و روش و ناز بہاں آفتِ جانست — دل برد ز دستم صنمِ کبک خرامے

از پیچ و خمِ زلفِ محالست رہیدن — صیدش نشود باز گرفتار بدامے

در ہجر تسلّی کہ دہد وصل طلب را — از جانبِ جاناں نہ سلامے نہ پیامے

باشے چہ امیدست از و لطف و مدارات — یارے کہ دل آزارد و رنجد بسلامے

دل نذر برم سر بنہم بر قدمِ او — در کوچۂ من یار چو آید دو سہ گامے

صد جام لبالب بحریفاں دہی آخر — داری تو چرا تشنہ لبم از لبِ جامے

چوں غنچہ گہے لب نکشائی بہ تکلم — ماندم ز لبِ لعلِ تو مشتاقِ کلامے

آزاد نمودی و نرفتم ز درِ تو — تا ہم نکنی قدرِ وفادار غلامے

کو لیلی و مجنون و کجا شیرین و فرہاد — ماندست ز فانی شدگاں قصہ و نامے

پیوستہ تراب ست مقیمِ درِ شاہی
نیکو تر ازیں نیست مقرے و مقامے

غیر ازیں نیست دوائے دلِ بیمار کسے — سنبلِ زلف کسے یا گلِ رخسار کسے

یار غمخوار ترا ہر کہ بگوید غلط ست
در غم ہجر نہ مشفق و غمخوار کسے

عاقبت خوب نباشد ستم و جور و جفا
اے دل آزار مشو در پے آزار کسے

دی شنیدم سر راہے کہ بآوازِ حزیں
نالہ کرد کسے در پس دیوار کسے

در طپیدن چہ کم از ماہیِ بے آب بود
دلِ مشتاق کسے تشنہ دیدار کسے

یارب از دامِ محبت برہاں زود مرا
بیکسے را نکنی باز گرفتار کسے

جائے یا ہم بچساں پہلوئے معشوق تراب
در برش نیست چو اغیار روادار کسے

نخواہم از تو کہ بیشم سرِ نیاز آری
نہم بپائے تو سر تا مرا نیاز آری

عبث بود ز تو اُمیدِ دردمند بیا
تراست شیوۂ بیرحمی و دل آزاری

بُتے کہ پردہ نشین ست قیمت قدرش
زیادہ تر بود از گلرخان بازاری

مرو بہ تیرہ دلی در حضورِ صاف دلاں
کہ سیم قلب بصراف بردہ باز آری

تراب خود ہمہ کارِ تو ساختہ گردد
چو رُخ بسوئے خداوندِ کارساز آری

دید در پردہ مگر زُلف گرہ گیر کسے
کہ نہاں گشت دلم پائے بزنجیر کسے

دوستاں دفع قضا نیست بتدبیر کسے
واگذارید تن خویش بتقدیر کسے

انچہ در شب نظر آید بسحر دیدہ شود
خواب مارا نبود حاجتِ تعبیر کسے

لا جوابم لبِ لعلِ تو ہیک حرف نمود
پیش رفتست کجا پیشِ تو تقریر کسے

نقطۂ خالِ تو در حلقۂ کاکل ستم ست
دانہ در دام نہادی پئے تسخیر کسے

چشم پوشیدہ ہم از جلوۂ جاناں شادم
دیدہ ام گشت نہاں خانۂ تصویر کسے

چشم رخسارِ تو دید و دلِ من گشت ہلاک
کشتہ گر دید کسے باعث تقصیر کسے

ز دیدہ ام نشود ضبط اشکِ سیلانے
بگو ز نوح کہ باز آمدست طوفانے

اگرچہ ہجر مرا نیست موئے جانی
من و امید وصال و خیال جانانے

اگر بتان ز غبار رمم فشاندہ دامان اند
بروز حشر شود دوست من بدامانے

مگو کہ زلف بر ویش فتادہ و خم گردید
شکست خوردہ دو تن کافر و مسلمانے

تراب شعر تو دیوانہ کرد مجنوں را
کنوں رواست ترا انتظام دیوانے

قلق از سوزش پروانہ داری
ز سوز عاشقاں پروانہ داری

نبود آشفتہ لیلیٰ بجز قیس
تو صدہا عاشق دیوانہ داری

بیا در کوئے من روزے گر از لطف
سر آبادی و ویرانہ داری

لبالب جام خواہم ساقی از مے
چرا خالی لب پیمانہ داری

طریق بیخودی مسدود گردی
اگر بستہ در میخانہ داری

دلم قربان ایں مژگان و ابرو
عجب تیر و کماں ترکانہ داری

نوائے ما گدایاں کے خوش آید
دماغ عالی و شاہانہ داری

مرا اے ماہ با تو الفتے ہست
تو با من مہر داری یا نہ داری

تراب آوازۂ عشقت فزوں باد
کہ ہا و ہوئے خوش مستانہ داری

از زلف بر رخ نقاب تا کے
وز شب بسحر حجاب تا کے

عمریست کہ سائل وصالم
خاموشی تو در جواب تا کے

از ہجر تو سوختم سراپا
دیگر ز جفا عذاب تا کے

دامان تو در کفش نیاید
از خاک من اجتناب تا کے

مطرب بنواز ساز دل را
ایں چنگ و دف و رباب تا کے

ساقی قدحے ز عشق پُر کن
سرگرم شراب ناب تا کے

حرفے نکند لب تو با من
باغیر چنیں خطاب تا کے

سوزش نگہے ز لطف فرما
آزردگی از **تراب** تا کے

زحال خود چہ گویم محرمے دارم نہ غمخوارے
مرا افتادہ با یارے ستمگارے سیہ کارے

بتے کافر ادائے دلفریبے فتنہ پیرائے
برہمن زادۂ شوخے بدوش افگندہ زنارے

جوانے آفتِ جانے بلائے دین و ایمانے
رخِ او ماہِ تابانے سر زلفش شب تارے

بقامت سرو رعنائے بطلعت مہر سیمائے
ز سر تا پا خود آرائے قدم تا فرق عیارے

مپرس از وصف آں دلبر کہ نبود مثلِ او دیگر
دل آویزے دل افگارے دل آرائے دل آزارے

نیارد رحم بر پیرے دہد رنجش بتدبیرے
فریبد دل بتقریرے نگاہے چرب گفتارے

شود ناخوش کند رنجش اگر وصلش کند خواہش
تراب آشفتۂ دل رفتۂ مشتاق دیدارے

زرخِ او ناصحا گر دیدہ باشی
تو ہم دیوانہ اش گردیدہ باشی

نگوئی قیس را دیوانہ ہرگز
اگر خود عاشقِ شوریدہ باشی

محبت کم نگردد از ملامت
کمالِ عاشقی نشنیدہ باشی

مرا از بندگی معذور داری
اگر صاحبدلے فہمیدہ باشی

نگویم یک بیک گلہا شگفتہ
تو اے غنچہ دہن خندیدہ باشی

دعائے خیر قاصد گفتہ باشد
اگر حالم از و پرسیدہ باشی

بیا در بر مشو دور از کنارم
اگر بہرِ دلم گردیدہ باشی

دو چارم شو گہے از شوخ چشمی
چرا با من نگہ دزدیدہ باشی

تراب از تو چگونہ چشم پوشد
بچشمش گرچہ نورِ دیدہ باشی

چرا از عاشقاں رنجیدہ باشی
خطائے عشق گر بخشیدہ باشی

شنیدہ شعرِ موزونم لبِ ما
کہ تا موزوں سخن سنجیدہ باشی

تو اے گلچیں منال از زحمتِ خار
نشاید بخلش گل چیدہ باشی

مرا اے کوہ کن جاں کندن افتاد
تو کوہِ بے ستوں کندیدہ باشی

چناں مے ترسم از زلفِ درازت
کہ از مارِ سیہ ترسیدہ باشی

برو اے دل ز پہلویم جدا شو
ز دلبر تا کجا پوشیدہ باشی

تراب از یار کن قطعِ شکایت
اگر باوے نہ دل پیچیدہ باشی

نہ باز آ از طلب تا زندہ باشی
اگر جوئندہ یابندہ باشی

چو بلبل ہر سحر زن نالۂ شوق
ہمیشہ تا چو گل در خندہ باشی

قدم لغزد مبادا در طریقت
نظر بر ہر قدم افگندہ باشی

ایاز آسا شوی معشوق محمود
اگر مولائے خود را بندہ باشی

دلا آساں نباشد عشقبازی
برائے یار جاں بازندہ باشی

الٰہی رحم کن دیگر چہ گویم
چہ خود دانندہ و بینندہ باشی

تراب از دامِ خوباں کے بر آید
اگر بدنامیش خواہندہ باشی

نہ روئے حسن اگر نازندہ باشی
چو حسن آخر شود شرمندہ باشی

بود تا بر فلک خورشید رخشاں
تو اے مہ بر زمیں رخشندہ باشی

شود عمرت دراز اے زلفِ کافر
کہ بر روئے بتاں زیبندہ باشی

بروزِ حشر گیرم دامنِ تو
گر از من آستیں افشاندہ باشی

دل از خود میرود در اشتیاقت
برش زود آ اگر آئندہ باشی

فدائے تو شوم پائے تو بوسم
تو کے مہمان من ناخوانده باشی

نباشد چون تراب اقبالمندی
که دائم در کنارش مانده باشی

دل من سوختی پنهان چه کردی
چه کردی با من ای جانان چه کردی

جهانے را به تیغ ناز کشتی
چه کردی هان چه کردی هان چه کردی

کشیدی دامن از خاک گدایان
چه کردی ای شه خوبان چه کردی

برخ برقع فگندی از شب زلف
چه کردی ای مه تابان چه کردی

بهارت دید بلبل نعره زن شد
چه کردی ای گل خندان چه کردی

ادائے تو بلائے جان من شد
چه کردی ای بلائے جان چه کردی

تراب از دست تو تنگ است بدنام
چه کردی ای دل نادان چه کردی

زہے بیدل که دلدارش تو باشی
خوشا غمگین که غمخوارش تو باشی

متاع قیمتی جانست در تن
دهم مفت ار خریدارش تو باشی

چسان در بر نگیرم هیچ دلبر
دل خود را اگر یارش تو باشی

نخواهی زاهد از زلفش رهائی
اگر یک مو گرفتارش تو باشی

دلا خود یار گردد طالب تو
اگر اندک طلبگارش تو باشی

بگو ارنی مترس از لن ترانی
اگر خواهان دیدارش تو باشی

دل رنجور را صحت که بخشد
اگر در فکر آزارش تو باشی

شهود عشق تو داریم مقبول
چرا در رد و انکارش تو باشی

نمی خواهد تراب از خلق امداد
خداوندا مددگارش تو باشی

نیامد در کفِ من زلف گاہے — سیہ بختم زہر زلفِ سیاہے
مرا اے ماہ خوش گذرد بہ سال — اگر آئی بگویم بعد ماہے
چو مفتوح نشود قلعۂ ہجر — ز آہ و نالہا دارم سپاہے
گرش بر حالِ ما رحمے نیامد — دگر گو مثلِ من حالت تباہے
حریفم گشت شوخے رہت فتنے — نگارے کج خرامے کج کلاہے
خدا حافظ دلش برگشت از من — مخالف شد گدا را بادشاہے

چو شمشیر از میاں قاتل بر آورد
بر آمد از **تراب** خستہ آہے

اگر در عشقِ تو کردم گناہے — ز چشم عفو کن سویم نگاہے
کفِ دستت حنا گیر و بشوخی — مرا ہم کاش بودے دستگاہے
ز تاریکیِ زلف و نورِ عارض — بود یارِ مرا شام و پگاہے
خدا شاہد دلم بردی تو پنہاں — ندارم جز تو اے شاہد گواہے
ترا گر خود بود با من سرِ جور — مرا جز لطفِ تو نبود پناہے
مصاحب کن مشو بدظن ز عاشق — اگر خواہی رفیقِ خیر خواہے
طریقِ عاشقی محو است در محو — نباشد عشق را سمتے نہ راہے
نشد ثابت بجز حق در دو عالم — نمودم نفیِ کل از لا الٰہے
اگر حق قدرت و طاقت نہ بخشد — ز دستِ من نجنبد برگ کاہے
الٰہی آرزو دارم رضایت — نہ دولت از تو میخواہم نہ جاہے

تراب ار رہبرے ہمراہ باشد
نیفتد کس چو نابینا بچاہے

اگرت سویم گذر بودے چہ بودے — بحالم یک نظر بودی چہ بودے

زاحوالم خبر دارست ہر یک — ترا ہم گر خبر بودی چہ بودے
چرا خندہ زدی بر گریۂ من — اگر چشمم نہ تر بودی چہ بودے
مگو از قاصدم نا خواندہ مکتوب — اگر خط مختصر بودی چہ بودے
ملالم مے کنی از سخت جانی — دل تو نرم گر بودی چہ بودے
نصیبم جلوۂ زلف و رُخ او — گہے شام و سحر بودی چہ بودے
شبے در خانۂ من رونق افزا — گر آں رشک قمر بودی چہ بودے
کنارہ کردم از خلقے بر آتش — برم آں سیمبر بودی چہ بودے

ترابؔ از بادۂ عشقست مدہوش
نہ بیخود اینقدر بودی چہ بودی

توئی پروردگارم یا الٰہی — توقع از تو دارم یا الٰہی
مددگارم توئی در دین و دُنیا — کہ باشد جز تو یارم یا الٰہی
بدہ توفیق خیرم در عبادت — زعصیاں شرمسارم یا الٰہی
اگر من سر بسر غرق گناہم — توئی آمرزگارم یا الٰہی
چو غفاری و ستار العیوبی — ز تو اُمید وارم یا الٰہی
نجاتم دہ بکن از عفو رحمت — ز دوزخ رستگارم یا الٰہی
بفکر زُلف و عارض رفت افسوس — ہمہ لیل و نہارم یا الٰہی
خوشا وقتے کہ گذرد در عبادت — حیاتِ مستعارم یا الٰہی

تمنائے ترابؔ از تو ہمین ست
بیادت خوش گذارم یا الٰہی

زعارضش عبث اے زلف بوسہ خواہ شدی — کہ بار بار پریشاں و روسیاہ شدی
نظر بغیر ز شوخی کنی و من محجوب — چرا بخیل ز عاشق بیک نگاہ شدی

دلا رسیس شهیدان شوی مبارکباد
ز دست یار اگر قتیل بی گناه شدی

ترا بکوی بتان واعظا اگر گذر است
نه گر هست بجاهست رو براه شدی

کسی ز عشق نهانم نه شد تو آگاه
عیان تو شاهد من گشته گواه شدی

شدم بمیکده من شیخ جام ای زاهد
تو هوشدار اگر پیر خانقاه شدی

چرا نه ای بت کافر کناره از تو کنم
که آفت دل و دینم خدا پناه شدی

لباس فقر حرامست بر تو ای درویش
اگر مصاحب سلطان ز بخت و جاه شدی

تراب خادم درویش خود شود سلطان
اگر فقیر شدی به ز پادشاه شدی

دلا خود را بخوابت شب است بیجا کردی
خطا کردی خطا کردی خطا کردی خطا کردی

ز احوالم نپرسیدی ز غم دیدی و رنجیدی
ز دم فریاد نشنیدی ستم کردی جفا کردی

نشستم هم بصبر ای شه کشیدم از دل آهی
نه بردی تا مدی گاهی نه بر عهدی وفا کردی

بلی ای عشق پر آفت همین است انصافت
بخونریزی تو ای بی پیر تو حلال ای روا کردی

بخوبی تو دل بستم ندانستم که بدخلقی
فریبم کرده دل بردی دغا کردی دغا کردی

ز هجر ابروی تو بیتابم ز دردت تنگ احوالم
نه خود از من جدا گشتی مرا از خود جدا کردی

قرار و صبر رفت از دل ز دیدار شه جمال
نظر بر صورت قاتل ترا ای بسمل چرا کردی

چه کردی ای دل مفتون چو دیدی آن قد موزون
که از سر تا قدم خود را بپای او فدا کردی

تراب آخر دم شیخی مست رند و بدنامی
که شوخ کافر بچه زنار دار آشنا کردی

بهر پرده صنم گشتی عجب نیرنگها کردی
که از هر گردش دامن ادای خونبها کردی

دلا از [illegible] هر دم جلوه نظر موسی
نمک بر زخم ناسوری که تا دل را جلا کردی

سر هجر از نبوده عاشقی کرده از هجر تو سابق
تو هم یاد آر ای مشفق ستم با من چرا کردی

بمن بگفت گلفامے تو داری چشم انعامے
سزائے تست دشنامے کہ ظالم را دعا کردی

تو از عالم چہ آگاہی کہ داری رتبہ شاہی
وگر از من چہ میخواہی بشوق خود گدا کردی

سر راہ تو اے قاتل بخون غلطید صدہا دل
چرا صحن محبت را زمین کربلا کردی

تراب از جستجو باز آ کہ غائب خود شود پیدا
چو کردی ترک خواہش ہا حصول مدعا کردی

قصیدہ در نعت حضور سرور کائنات صلی اللہ علیہ وسلم از زبان مولانا مرشدنا حضرت اعلیٰ شاہ صاحب قلندر قدس سرہ العزیز

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

توئی کہ قبلۂ ایمان و کعبۂ جانی
چگونہ کس ننہد بر در تو پیشانی

توئی حبیب خدا یا رسول صلی اللہ
تراست شاہی کونین و شان سلطانی

بگرد بیت تو ہر روز چرخ میگردد
کند بمصرعۂ لولاک منقبت خوانی

چو گفتہ کہ انا احمد بلا میم
توئی احد و توئی حق جل سبحانی

خدا ز نور ظہور تو خلق پیدا کرد
تو آفتاب جہان تابش نور رحمانی

کسے کہ روئے ترا دید وجہ حق را دید
کہ خود حدیث شریف تو ہست من رآنی

بخواب ہم ز جمالت کسے کہ یافت نصیب
ز چشم او شدہ زائل حجاب ظلمانی

ملاحت تو دل یوسف صبیح ربود
تو اے پیمبر من رشک ماہ کنعانی

خدا بوصف جمالت بصفحۂ عارض
نوشت سورۂ یوسف بخط ریحانی

اگر درود تو خوانم بلحن داؤدی
برتبہ سبحہ خاتم شود سلیمانی

چرا نہ حسرت امی لقب کلیم کند
کہ از زبان تو سر زد نکات قرآنی

نبوت تو بعالم چو آفتاب ثبت است
خدا اقسمت کہ جہل کرد نادانی

ز آفرینشِ آدم تو بودهٔ مقصود ... ترا ملائکه کردند سجده میدانی

وگرنه مشتِ گلی بود طینتِ آدم ... ز تست عزّتِ آدم تو فخرِ انسانی

تو بودهٔ بخدا ناخدای نوحِ نبی ... وگرنه کشتیِ او گشته بود طوفانی

کنون سفینهٔ امّت نگاهدار ز غرق ... که بحرِ جرم در آمد بحدِّ طغیانی

فلک ز مقدمِ تو سعد گشت در معراج ... وگرنه نحس و بد است آں ستاره پیشانی

چگونه سر بفلک پیشِ تو کشد دشمن ... که تیغ برق دو پاره کند بجولانی

بر امّتِ تو بلا ز آسماں چساں آید ... کند مسیح ز چارم فلک نگهبانی

اگر بکوی تو خورشید میدهد جاروب ... که هر صباح برآرد خطوطِ شعشانی

بسجده گشت ز خاکِ درت غبار آلود ... جبینِ ماه ازیں روشنده هست نورانی

نشسته است بفردوس منتظر رضواں ... که در جنابِ تو جایش بود بدربانی

همه غلامِ تو باشند عربی و عجمی ... همه مطیعِ تو صحرائی و بیابانی

چهار یارِ تو در دین چهار ارکانند ... ز چار رکن بنا کردهٔ مسلمانی

خلیفه اول ابوبکرؓ یارِ غار ترا ... امیرِ کشورِ صدق و صفائی نورانی

معینِ شرع و مددگارِ دیں عمرِ خطّاب ... امامِ کامل و عادل خلیفهٔ ثانی

سوم خلیفه عثمان جامع القرآن ... که بود صاحبِ شرم و حیای ایمانی

خلیفه چارمی آں ابنِ عمّ بو الحسنین ... علیِ حیدرِ کرّار شیرِ یزدانی

بهم عناصرِ دین اند ایں چهار امیں ... معینِ شرعِ تو اند ایں چهار لاثانی

ز اتحاد شدند ایں چهار تن یک تن ... کسے که فرق کند کافرست نصرانی

زبانِ ناطقه در فقر و وصفِ شاں عاجز ... کنم چه قدر بتعریفِ شاں سخن رانی

چه انتها نشود وصفِ چار یار است ... محامدِ تو در آید کجا بپایانی

غرض رواست بشانِ تو عرضِ لا احصی ... که خود تو خوب کمالاتِ خویش میدانی

چو اہلبیتِ ترا بندۂ ہم اے مولا — چرا نہ مشکلِ من حل شود بآسانی

شفا و صحتِ جان و تنم بدستِ تو ہست — مریض را پئے دفعِ مرض تو درمانی

بدوستان و محبان من بکن شاہا — نوازش و کرمِ ظاہری و پنہانی

کسے کہ بے سبب و ناحقم دہد ایذا — بکن کفایتِ کارش بقہرِ ربانی

مخالفند زمن کافران دریں ایام — خصوص کافرِ نفسے فساد را بانی

بہر دو کون مدد و معاونم مے باش — بدہ شتاب عدوئے مرا پشیمانی

توجہی بنما تا شوم خلاص و رہا — فتادہ ایم بقیدِ ہوائے نفسانی

بسا شدند ز شیطان بدولتت محفوظ — نگاہدار مرا ہم ز فعلِ شیطانی

رضائے تست مرا باعثِ رضائے خدا — خدا کند کہ تو راضی شوی ز من جانی

ز شرع خویش بیارائی ظاہرِ ما را — کہ باشم از سببش خوشنما و حقانی

شوم بغیر حساب و کتاب داخلِ خلد — اگر تو دست بگیری مرا و برسانی

مرا ز گرمیِ خورشید ہیچ خطرہ نیست — بحشر اگر بجوارِ پناہِ خود خوانی

ترا بپاسِ نعمتِ کونین از تو مے خواہد
ز آفتِ دو جہان نیز امن و آمانی

مثنوی اصل المعارف

من تصنیف حضرت شاه تراب علی صاحب قلندر قدس سره العزیز

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد گویم حضرتِ الله را — آنکه پیدا کرد مهر و ماه را

آنکه میگردد بامراد فلک — هست زیر حکم او جن و ملک

بود و نمود آنکه این نابود را — از عدم انگیخت این موجود را

آنکه حمدش نیست در حد و حصار — آنکه وصف او نیاید در شمار

آنکه بیرون ست از وهم و خیال — لم یزل ذاتش صفاتش لایزال

آنکه در کنهش خرد را بار نیست — کس ز درکش هیچ واقف کار نیست

عارفِ ذاتش خود و معروف خود — وصفش خود هست و هم موصوف خود

هر قدر گو میدهد ما را شعور — مے شناسم از کمال آن غفور

اوست کو روشن همه سیاره کرد — صنعتش را میتوان نظاره کرد

آفرید از فرد جفت و طاق را — ظاهر از باطن نمود آفاق را

وحدتش کرد است بر کثرت مدد — خود چو واحد هست ساری در عدد

خالقیش مقتضی خلق بود — از عدم بخشید اعیان را وجود

عالم سر و خفیات است او — خالقِ ارض و سموات ست او

هست مر هر شیء را گر هست او / مرجع و مبدع همه را هست او

آنکه پیدا کرده است این هر دو کون / هست بیچون و چگون بی شکل و لون

آنکه اشیا را کند در دم فنا / کل شیء هالک الا خدا

آنکه باشد قدرت او را صریح / قم باذن الله اعجاز مسیح

آنکه ملک الموت را مخلوق کرد / تا کند گرمی خلق از سوت سرد

زندگی و مرگ در فرمان او / آیهٔ یحیی یمیت از شان او

کرد ایجاد زمین و آسمان / هم من و ما و تو هم این و آن

آنکه اسم او قدیر هست و علیم / هم سمیع و هم بصیر و هم کلیم

آنکه ذو العفو است و الفضل العظیم / هم مرید و قادر و حی و قدیم

قل هو الله احد الله الصمد / لم یلد لم یولد و کفوا احد

دیگری هرگز باو همتای نیست / غیر او را در دو عالم جای نیست

دیگری باشد کجا او را شریک / هست وصفش وحده لا شریک

قدرت او عالمی بنیاد کرد / حکمت او آدمی ایجاد کرد

قهر او ابلیس را ملعون نمود / مهر او الطاف بر آدم فزود

از دو حرف او کرد پیدا صد جهان / امر بر اعیان نمود از کن فکان

خود چو دریا هست و اشیا موج او / خود چو سلطان است و عالم فوج او

آنکه ذو المجد است و عز و کبریا / فاعل مختار یفعل ما یشاء

ساخت شکل آدم از یک مشت گل / داد شرفش بر همه عالم ز دل

طینت آدم نمود از آب و خاک / عزت آدم فزود از روح پاک

بنده بود آدم خدائی یافت مفت / کافرینندش نفخت فیه گفت

افصح الفصحا ختم الانبیاء / چون بوصفش گفت لا احصی ثنا

غیر عجز اینجا چه دیگر دم زنم — طاقتم کوتاه دگر وصفش کنم

در نعت حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وآله وسلم

بعد ازان نعت محمد مصطفیٰ — گویم از جان و دل خود ای فتے

گنج پنهان بود اول ذات حق — کنت کنزاً مخفیاً بُد ماسبق

چون وجود خلق گشتش اقتضا — از سر ان اعرف ای خوش لقا

اول آن نور محمد آفرید — فیض هستی زو بهر اشیا رسید

حق چو او را داد تشریف وجود — جمله عالم بهر او پیدا نمود

شد روا زین رو خدای پاک را — بر محمد گفتهٔ لولاک را

اول المخلوق نور مصطفیٰ ست — در حدیث این را بیان بر ملاست

اوست در ایجاد اول از همه — در ره ارشاد افضل از همه

اوست شافع هر کسی را در جزا — خاتم الرسل و رئیس الانبیاء

اوست کز امرش قمر گردید شق — برد مهرش عالمی را سوی حق

اوست کز نورش جهان روشن شده است — گلخن عالم همه گلشن شده است

اوست کاندر دین او عیسیٰ رسید — از خدا چون رتبه اش اعلیٰ شنید

چونکه موسیٰ رفت بر طور کریم — گفت حقش اخلع نعلیک ای کلیم

در شب معراج بر عرش تعال — می شنید آواز نعلین بلال

بود کو از بندگانش کمترین — رتبه اش بوده پیش حق چنین

وقت پیدا گشتن آن رهنمون — یکسر اصنام جهان شد سرنگون

او چو پیدا شد برای بند و بست — قصر کسریٰ جمله افتاد و شکست

اول و آخر جهان را هست او — دستگیر گمرهان شد دست او

اوست کز حق اینچنین معراج یافت — رتبهٔ شاهی و تخت و تاج یافت
معجزات از وی هزاران ظاهر است — هر که در دینش شد از دوزخ برست
بود در فرمان او سنگ و شجر — بیشدے قربان او شمس و قمر
جبرئیلش از کمینه چاکرست — زانکه او شاهِ همه پیغمبرست
رتبه اش بوده ست محبوب اللهی — همرهش کو در چنین شاهنشهی
شکر کاندر زمرهٔ اتباع او — کرد حق داخل مرا اے نیک خو
بود موسے را هوس اندر دلش — تا شود از امتان کاملش
در نبوت اوست چون شمس الضحیٰ — انبیاء دیگران بدر الدجیٰ
فیضیاب اند آنهمه زان نیک زاد — نور بدر از شمس باشد مستفاد
گر ز حق تعریف او را طالبی — رو بخوان آیات سبحان الذی
خود جناب خالق الارض و سما — گفت در قران بوصفش هل اتی
از محمد چون احمد میم گزید — آمد از وے صورت احمد پدید
رتبه اش چون بود افضل از همه — دین او هم گشت اکمل از همه
حق تعالے کرد چون دینش متین — گفت اکملت لکم الیوم دین
نیز گفتش از سر لطف و قبول — نعمتی اتممت علیکم اے رسول
چون خدا خود گفت وصفش جابجا — بنده در شانش زند دم تا کجا
غیر حق داند کدام احوال او — لی مع الله وقت آمد حال او

۴ در مدح اهلبیت رضوان الله علیهم اجمعین

اهلبیتش جمله جزو آن کل اند — یعنی هر یک از گلستانش گل اند
هر یکے زان اہل عرفان و علوم — هست بر چرخ امامت کالنجوم

هر یکی تابان ز نورش همچو شمع / روشنی افزای بزم اهل جمع
هر یکی بد معدن انوار حق / هر یکی بد مخزن اسرار حق
هر یکی تابنده و تابان چو ماه / هر یکی اندر ولایت پادشاه
هر یکی بد مصدر فیض خدا / مشتق از هادی شده بهر هدی
هر یکی شهزادگان شاه دین / مرشد حق و دلیل راه دین
هر یکی از شرع و دین آراسته / از خصالات نکو پیراسته
هر یکی بد وارث ارث ولا / قاضی الحاجات و هم مشکلکشا
هر یکی بد آمر و ناهی بشرع / سوی اصل خویش پی برده بفرع
از طریقت داشتند افعال شان / وز حقیقت بود پر احوال شان
آن همه آل نبی سبط رسول / مقبلان حق بدند و با قبول
نیست حد وصف اهل بیت او / هم رجال و صفهم لاتحصرو

در مدح اصحاب مستطاب رضوان الله علیهم

صاحبانش جمله شاه دین بدند / با طریق نیک خوش آئین بدند
آنکه گفت او صحابی کالنجوم / اقتدیتم اهتدیتم در علوم
خاص زانجمله چهار اصحاب او / دوستدار بر حق و احباب او
صاحب صدق و صفا عدل و حیا / عیب پوش خلق از بهر خدا
صادق و صدیق و سلطان و امام / کامل و عادل شه عالی مقام
اهل دین و شرمگین و حق گزین / قاتل الکفر و امیر المومنین
نایبان دین و خلفای طریق / یار غار خاتم الرسل و رفیق
بسکه شان بودند بر کفار تند / حق اشداء علی الکفار خواند

هر یکی زان چار یاران فحول بود مقبول خدا و هم رسول

هر یکی روشندل و روشن ضمیر بود گمراهان دین را دستگیر

هر یکی کفار را بد سرشکن هر یکی اعداء دین را تیغ زن

دو ازان بودند مر شیخ الشیوخ سرور و سردار هر شیخ الشیوخ

یعنی صدیق اکبر روشن ضمیر هم عمر خطاب سلطان کبیر

آن دو دیگر در جهانان شه بدند بر سموات العلی چون مه بدند

یعنی ذی النورین عثمان الزکی شاه گردان و شه مردان علی

پیش ازین دیگر چه خوانم جز درود زانکه نبود وصف شاهان را حدود

بر محمد باد صلواة و سلام هم معه اولاد و اصحابش تمام

در مناجات گوید

یارب از عرق گنه غرقم در آب از خجالت پای تا فرقم در آب

رفت از یاد دلم روز الست عهد و پیمان بلی کردم شکست

آمده بودم درین دنیای دون بهر ذکر و فکر تو ای بیچگون

پای بند این جهان گشتم تمام در خیال نفس مے مانم مدام

یاد تو یک دم نمی آید بدل جان ازین غفلت نمیگردد خجل

فکر دنیا هست بر دل روز و شب نیست غیر از جرم حاصل روز و شب

شد رفیق راه من نفس ایذا مے برد از ره مرا این ناسزا

مطلقا ساهی شدم از اصل خود بیخبر گشتم ز هجر و وصل خود

غافل از تو زندگانی مے کنم کار طفلان در جوانی مے کنم

تابع نفس ست این جان و تنم یافت بر من دست نفس دشمنم

نفس من محکوم شیطان گشته است ‌ ‌ ‌ آدم بد تر ز حیوان گشته است

هست زیر حکم شیطان لئیم ‌ ‌ ‌ دور گردید از صراط المستقیم

میکنم کاری که دور انکار هست ‌ ‌ ‌ میروم جائی که جائی عار هست

سخت با حال پریشانیم ما ‌ ‌ ‌ ربنا انا ظلمنا نفسنا

اکنون از کردار خود شرمنده ام ‌ ‌ ‌ تو خدای برحقی من بنده ام

میکنم توبه ز عصیان قدیم ‌ ‌ ‌ می نهم رخ سوی تو ای رب رحیم

گشته ام اکنون ز فعل بد ملول ‌ ‌ ‌ قابل التوب بکن توبه قبول

ساتر العیب ز عیبم درگذر ‌ ‌ ‌ غافر الذنبی بعفوم کن نظر

بعد ازین توفیق خیرم کن عطا ‌ ‌ ‌ توبه کردم از گناه ما مضی

خواهم از تو هر زمان عفو گناه ‌ ‌ ‌ استجب دعوات داعی یا اله

عفو فرما آنچه شد از من قصور ‌ ‌ ‌ کن عطا در جنتم حور و قصور

در دو عالم دار ما را کامیاب ‌ ‌ ‌ با طریق نیک و آئین صواب

هم احبای مرا خوش وقت دار ‌ ‌ ‌ دشمن ما را بکش بر روی دار

از همه رنج و ملالم ده امان ‌ ‌ ‌ هم درینجا هم در آنجا جاودان

یکدم از یاد خودم غافل مکن ‌ ‌ ‌ تا نگویم جز کلامت یک سخن

قصد دارم بر شروع مثنوی ‌ ‌ ‌ از کلام اولیایت محتوی

جز تو قصدم نیست در ذکر خیر ‌ ‌ ‌ رب یسر و تمم بالخیر

در سبب تصنیف کتاب

دوستی دارم شفاعت نام او ‌ ‌ ‌ نیک بخت و نیک طبع و نیکخو

آشنا و مهربان و غمگسار ‌ ‌ ‌ مونس و همراز و همدم یار غار

هم ز اخوان و قریبان من ست　　خاص از یار و حبیبان من ست

دوست امیدار دز جهت مرشدم　　زانکه هست او از مرید والدم

در حضور مرشد و نزدیک من　　اکثرش گذرد چو باشد در وطن

بسکه پیر خویش را مقبول شد　　ظاهر و باطن بجو مشغول شد

گفت روزی با من ای یار عزیز　　پائے تا سر عقل و سر تا پا تمیز

میل دارد طبع تو بر شاعری　　نظم و نسق نظم ها را قادری

مثنوی گو گر تو بهر خاطرم　　در مقامات تصوف از کرم

گفتمش علم تصوف کو مرا　　قدرت شعری هم اینقدرم کجا

نیست آسان مثنوی با گفتنے　　روئے باید بهر حلوا خوردنے

مثنوی را فکرے باید دراز　　نظم گفتن کے شود بی برگ و ساز

برگ سازش چیست علم شاعری　　زور طبع و قوت دانشوری

کے کند عاقل بہ تصنیفش خیال　　تا نباشد از فنش واقف کمال

هیچ واقف از فن شعری نیم　　از صناعاتش تهی مثل نےام

نے عروضش خوانده‌ام نے قافیه　　نے ز اوزانش نمودم قطع ره

نے فصاحت هست ما را در سخن　　نے بلاغت دانم ای همراز من

نے ز تجنیسش خبر داریم ما　　نے ز زشتی هاش بیزاریم ما

الغرض بس ناقصم در فن نظم　　میکنی ناحق تو بر من ظن نظم

عذر من بپذیر و تکلیفم مده　　حرکتے از بهر تصنیفم مده

آشنا چون داشت با من حسن ظن　　تا قبولش آمد از من این سخن

قصه کوته خواه نخواه آن دوستدار　　شد مجوز مثنوی را چند بار

آخر الامر او کردم قبول　　تا نگردد خاطر یارم ملول

چون طبیعی میل نظم بوده است	وز رمِ شعر و سخن دل بوده است
شد موج شوق را تکرار او	طبع بر جوشید از گفتار او
بود چندے لب ازین گفتن خموش	باز شد از گفتنش طبعم بجوش
گفتن آن یار صادق خوی من	شوق افزائید بر شعر و سخن
شوق ما و شوق او باہم شده	مثنوی را قصد مستحکم شده
میکنم الحال آغاز مراد	شد بہم با سوز دل سازِ مراد
عذر بہ شوقم محرک شد کنون	نیک باشد گفتنِ من یا زبون
لیکن از شوق دلم مجبوری است	شعرم از ناقص بود معذوری است
چشم دارم از توای اہلِ سخن	عیبے گر بینی درو رسوا مکن
زانکہ جملہ عذر خود کردم بیان	ناقصیِ خود ہمہ کردم عیان
حرف گیری بر کلام عاجزان	نیست جایز ای سخنور شعردان
نیست ما را دعوہ ہا و خودسری	کان بود مر بندگان را کافری
دعوے کار جاہل و نادان بود	عجز خوئے عاقل و انسان بود
عجز خاکی را سر اعلیٰ کشد	دعوہ ناری را با سفل افگند
دعوہ شیطان را ز حق افگند دور	عجز با حق داد آدم را حضور
مطلبم اینست زین طول کلام	تا بداند عجز من ہر خاص و عام
ہر کہ بیند عیبے از تقریر من	ہیچ یک نقصان ازین تحریر من
گر بود قادر بہ تصحیحش کند	ورنہ دم از عیب گیری کم زند
پردہ پوشی بہتر از پردہ دری	عاجزی خوشتر ز کبر و مدبری

بعد ازین بشنو دگر از من بیان
ختم کردم گفتگوئے عذرہان

بیان مقامات عشرهٔ طریقت

گویم اکنون در مقامات سلوک ❊ موجزے از ہر مقامات سلوک

در سلوک اول مقام توبه است ❊ توبه بے توفیق حق ناید بدست

توبه دارد نزد حق مقبولیت ❊ تا بیابان را امید ہر حق منزلت

دوست میدارد خدا توّاب را ❊ بندهٔ تایب کس اوّاب را

شاب تایب ہست پس محبوب حق ❊ از حدیث مصطفی برخوان سبق

در بیان توبه آن فخر عرب ❊ در حدیث آورد ما من شی احب

نیز التایب من الذنب کمن ❊ لا له ذنب بگفت آن شاه من

از خدا در شان ایوب ایجوان ❊ انه اوّاب نعم العبد خوان

گفت در قرآن خدا ذکرش عیان ❊ فهم کن توبوا الی الله را بیان

با تو اکنون معنی توبه نصوح ❊ گویم از قول بزرگان با وضوح

توبه الندم آمد در حدیث ❊ معنی اش بشنو دل ده بر حدیث

سایلے گفت از جنیدی شاه دین ❊ توبه چه بود ے رئیس العارفین

گفت توبه ہست نسیان گناه ❊ بشنو شرح معنی اش ای نیکخواه

این نسیان گنه کن آنچنان ❊ تا نماند در دلت اثرے ازان

کن فراموش معصیت را آنقدر ❊ ہرگزت گویا نبود از وی خبر

مطلقا کیفیت آن فعل بد ❊ از خیال و وہم تو بیرون شود

آمد اینجا تشریح گر در فہم تو ❊ دیگرے ہم معنی قولش شنو

چونکه تایب از محبان خداست ❊ در شهود و قرب او را جایگاست

یاد کردن جرم در قرب و شهود ❊ جز جفا دیگر نے دارد وجود

در شهود و قرب حق تواب را / زین بود یاد گناهان سزا
در وفا ذکر جفا نالایق ست / واند این را هر کرا وازشائق ست
چیست عصیان از خدا بودن جدا / توبه چه بود قرب جستن با خدا
چند مدت کرد فعل هجر و فصل / باز یادش میکند اکنون بوصل
ماند چندے اول از محبوب دور / باز چندے یاد دوری در حضور
حالیا قرب خدایش وهبی ست / یاد بعد اینجا بسے بے ادبی ست
چونکه تایب با خدا گردد قریب / کے بیادش آید از هجران حبیب
قرب فارغ مے کند از یاد هجر / وصل از دل میکند بنیاد هجر
تا بیاد بعد باشی در حضور / از کمال قرب هستی دور دور
جلوه گر چون جلوهٔ جانان شود / تایب و توبه همه از جا رود

قول عبداللہ تستری رحمۃ اللہ علیہ

معنی آن انچه بوالقاسم بگفت / سهل عبدالله عکسش [illegible]
توبه یاد معصیت آمد ازو / ذنبک ان لا تنسی فرمود او
یعنی یاد جرم دارای باادب / باش اندر خجلت او روز و شب
تا نیاید عجب بر طاعت ترا / هر زمان یادش دهد خجلت فزا

فرق قولین مختلفین

درمیان این دو قول مختلف / فرق اینست ای نجیبی مستعد
گفت بوالقاسم جنید از انتها / سهل عبدالله گفت از ابتدا
اول آن در شهود و قرب سفت / قایل دیگر ز جهد نفس [illegible]

تا همی هست تایب اینچنان | غفلت از عصیان بود او را زیان
بایدش هر لحظه یاد معصیت | زانکه هست آن توبه کن باقی الصفت
همچو کس را هر زمان باید خطر | از گناهان پسین و پیشتر
چون مشاهد گشت از فضل آن | بایدش نسیان عصیان خواه مخواه
زان که آن فانی الصفت از خویش هست | از صفاتش یاد کردن شرک هست
یاد عصیان همچو کس را هستی ست | در عروج نیستی آن پستی ست
الغرض در قرب حق یاد گناه | هم گناه دیگرست ای رشک ماه
زانکه تایب را سزاوارست کو | از خودی خود رود ای نیک خو
پس چو او از خویشتن غافل بود | یاد عصیانش کنون باطل بود
بلکه چون شد ذات اوصافش فنا | یاد و سهو جرم هر دو ناروا
زانکه یاد و سهو جرم این هر دو چیز | از خودی دارد تعلق ای عزیز
او ز خود رفته ست و جمله گشته هو | این و آن را مرجع باشد سوی تو
بندهٔ تایب بگو او را ندیم | کو همه گشته ست تواب رحیم
میرسد اینجا سخن دور و دراز | بازگردم سوی کار خویش باز

قول محمد رویم رحمة الله تعالی علیه

گر ترا بینش ست از روی جستجو | از رویمش معنی دیگر شنو
گفت از توبه بباید توبه کرد | تا شوی از تایبان ای نیکمرد
یعنی از توبه زبانی نی دلی | توبه باید کرد مخفی و جلی
توبه بی صدق از روی ریا | از گناه کم نباشد ای فتا
پس ترا زین توبهٔ نامقبلت | توبهٔ دیگر بباید کاملت

معنی قول رویم اے نیک خو
یعنی توبہ کن ز توبہ اولت
توبہ کز وے ترا آید غرور
انچہ توبہ از رویم آمد بیان

دیگرے بہتر ازین عاجز شنو
کز وے پندار آمدہ بد دولت
توبہ باید کرد از وے بالضرور
رابعہ ہم گفت وصفش ہمچنان

قول ابو الحسن نوری رحمۃ اللہ علیہ

گفت نوری توبہ کن ای نیکخو
توبہ باید کرد ہر شام و پگاہ
گفت ابراہیم دقاق ولی
رو می شو سوئے خدا بہر خدا
یعنی سوئے حق چنان متوجہ شو
آنچنان کہ غافل از وے پیشتر
ہمچنان اکنون ازو آگاہ شو

ہرچہ ذکر غیر حق باشد ازو
از خیال غیر ذکر ما سوا
معنیش تا این شرح جلی
روئے کہ او را پشت بود ای گدا
تا نہ گردد سوئے غیرش روئے تو
بودہ از جہل خود اے ناموس
درگذر از ما سوا اللہ گو

قول ابو حفص حداد رحمۃ اللہ علیہ

بو حفص حداد در تعریف آن
نیست ہرگز بندہ را در توبہ دست
بندہ در توبہ بود از خویش دور
بندۂ بیچارہ کے تایب شود

اینچنین فرمودہ است ای دوستان
زانکہ توبہ از خدا نے بندہ است
حق تواب اندر دوار ظہور
گر نہ توفیق خدا رہبر بدی

بندہ را مر شرف توبہ وہبی است
داد حق است این نہ او را کسبی است

قول بوحسن بوشنجه رحمة الله علیه

بوحسن بوشنجه در کیفیتش ۔ اینچنین فرموده است ای باهوش

توبه است از وقت یاد معصیت ۔ هیچ ناید در دلِ تو کیفیت

زانکه یا و جرم یا از حسرتست ۔ یا ز جوشِ میل و طبع و شهوتست

گر ز حسرت مے کنی یادش دلا ۔ تایبی و بهره داری از ولا

در خدا ناخواسته تو ذکر آن ۔ از ارادت میکنی ای دلستان

پس گنهگار سے و تایب نیستی ۔ در ادائے توبه صایب نیستی

از سرِ نو باز توبه بایدت ۔ تا نیفتی در وبالِ معصیت

خواهش و رغبت بسوئے فعلِ زشت ۔ بد بود از کردنش ای حق پرست

کارِ غالب پادشاهِ ملکِ تن ۔ معتبر تر باشد از کارِ بدن

رغبتِ دل بر گنه سیات هست ۔ شاهدش اعمال بالنیات هست

مے شود ماخوذ از هر چیز دل ۔ هر زمان باید ترا تمییزِ دل

قول ذوالنون مصری رحمة الله علیه

توبه ذوالنون مصری بر دو گون ۔ بشنو ای خواهان معنیش کنون

از گناه و جرم کردن اجتناب ۔ یا بود از خطرهٔ نار و عذاب

یا حذر کردن ز تقصیر و خطا ۔ از حیا و شرمِ حق باشد ترا

یعنی از شرمِ خداوند کریم ۔ با ندامت از گنه گردی ندیم

ار همی کے آید ز تو جرم و خطا ۔ حاضر و ناظر اگر بینی خدا

گر خدا را عالم السر بنگری ۔ همچو یوسف از زلیخا رو کشی

توبه اول را انابت نام دان — دویم استحیا بود ای مهربان
توبه خوفی است از کشف جلال — توبه استحیای از دید جمال
صاحب خوفست از ارباب صحو — اهل استحیاست اندر سکر محو
نیز گفت آن اهل حق ذوالنون شاه — توبه عام ست از جرم و گناه
توبه خاصان درگاه خدا — باشد از غفلت شدن هر دم جدا
توبه خاص الخواص از من تمام — هم اخص الخاص بشنو والسلام
توبه خاص الخواص ای هم نفس — فعل خود از خود ندیدن هست و بس
ذات خود را هم ندیدن در میان — توبه منسوب اخص الخاص دان
نیست دیگر توبه زین عالیمقام — کز خودی خود جدا گردی تمام
تا توانی توبه کن از خویشتن — غیر از جانان مبین در جان و تن
من و ما و این و آن واده تو — جمله را غوطه ده اندر بحر هو

در باب تقوی که منجمله مقامات عشره طریقت است

ای شفاعت‌جو ز تقوی [illegible] — گویم از شرحش وی هم مستبین
چون شدی [illegible] پاکباز — اکنون از تقوی شعار خویش ساز
[illegible] ای عالیمقام — [illegible] اندر وصف آن [illegible]
حجت الاسلام [illegible] — در کتاب خود ز قرآن گفته [illegible]
گر [illegible] — [illegible] ز قرآن مبین
وصف تقوی را [illegible] گفته است — در تعریفش بقرآن سفته است
قصه کوته وصف آن تا کی کنم — [illegible] گویم ز طولش تن زنم
معنیش ای طالب ذات و صفت — [illegible] باشد در لغت

در سلوک از وی مراد است ای همام | پاک گشتن از همه فعل حرام
تقوی آمد بر همه اندام هفت | شرح هر یک بشنو از من گرم و تفت
چشم را تقوی است این ای همدمان | کو شود کور از رخ نامحرمان
از تفاوت گوش گردد تا مزد | گر شود کر از شنیدنهای بد
متقی باشد زبان همچون دگر | گنگ از ناگفتنی گردد اگر
دست از فعل بد ار کوته شود | با تفاوت پیشگان همره شود
لنگ باشد پا گر از نا رفتنی | بایدش از متقیان گفتنی
متقی افتد شکم را نیز نام | باشد از محفوظ از اکل حرام
گر فروج از فعل بد باشند پاک | صاحب تقوی شوند آن مشت خاک
شرح هفت اندام و تقوی ای اخی | جمله یک یک با تو گفتم بی کمی
تقوی قلب است از اخلاق بد | پاک گشتن از همه کبر و حسد
تقوی عقل است کان از فکر بد | هیچ اندیشه نه اندر دل زند
شرح تقوی اینقدر گفتیم عام | بشنو اعلی تر ازین ای نیکنام

قول سهل عبد الله تستری رحمة الله علیه

سهل عبد الله در معنی آن | خوب رمزی گفته است ای مهربان
اینکه از غیر خدا پرهیز کن | غیر حرف حق مگو دیگر سخن
بان تو آرامی مکن با غیر حق | روز و شب میباش محو سیر حق
جز خدا دیگر نباید دیدنت | از خودت هرگز نشاید دیدنت
بایدت پرهیز از غیر خدا | میتوان ماندن ز اغیارش جدا
غیر حق چیزی مبین ای آشنا | کین کبیره هست نزد اتقیا

ذکر غیرش را نه اندر گوش کن — لب ز ذکر غیر او خاموش کن
از خیال غیر دل را صاف دار — تا نیاید در دل تو غیر یار
جمله از خلق بشنو و از حق نگر — زانکه غیر حق نیست دیگر جلوه گر
یار فهم و یار بین و یار شو — متقی از جملگی اغیار شو

قول محمد اسحق رحمة الله علیه

از محمد ابن اسحق اینچنین — معنی تقوی بگوشش آرای ذهین
گفت تقوی ترک ما دون خدا است — نیک فرمودست قول او بجاست
هر چه باشد غیر از ذات خدا — بایدت پرهیز از وی ای گدا
هر چه جز حق است از وی بیزار شو — ناخوش از این وهم و زین پندار شو
نیست جز پندار تو غیرش دگر — ورنه جز حق کیست دیگر جلوه گر
علم غیریت که در تو ساری است — بر همین تکلیف تقوی جاری است
غیر از وهم تو آید در نظر — الحذر زین وهم و فهمت الحذر
بس ازین شایان نباشد دم زدن — از بزرگی دیگری گویم سخن

قول بزرگی دیگر رحمة الله علیه

نیک مردی معنیش گفت اینچنین — ای برادر کن هم این را دلنشین
اصل تقوی نفس خود را کشتن است — وز مناهی بودنت کوتاه دست
چون هوای نفس را بر هم زنی — از کمال ورع و تقوی دم زنی
معنی تقوی چو در گوشت رسید — از ورع هم حرفی میباید شنید
هست تقوی اجتناب از حرام — ورع پرهیز است از شبهه تمام

بیان اقسام تقوے

تقوۂ عام ست پرہیز از گناہ
هم ز کار زشت و افعال تباہ

تقوۂ خاص ست ز غفلت حذر
از فراموشیِ حق کردن خطر

تقوۂ خاص الخواص از ذکر غیر
پاک گردیدن ز علم و فکرِ غیر

از خودیِ خود شدن یکسر جدا
هست تقوای اخص الخاص را

در مقامات زہد کہ منجملہ مقامات عشرۂ طریقت است

از مقامات طریقت بعد ازین
شرح و بسط زہد بشنو ای ذہین

زہد چہ بود ترک دنیائے حلال
بہر عقبے کردن ای نیکو خصال

قول جنید رحمۃ اللہ علیہ

معنے آن از ابو القاسم جنید
بشنوید و بر کلامش دل دہید

گفت زہد طالبانِ آخرت
دست خالی کردن ست از ملکیت

و از تتبع قلب را کردن تہی
یاد دار این قول پاکش ای رہی

شرح آن اینست ای معنی تلاش
دست خود را برکش از املاک و معاش

زانکہ چون در ملک دستِ خود زنی
معتمد گردی کہ ہان گشتی غنی

بس غنی بودن بملک و مال و جاہ
افتقارت باشد از حق خواہ مخواہ

یا بود تشریح و تفسیرش چنین
دستِ خالی کن ز ملک ای ہمنشین

خود تو مملوک خدائے مالکی
مالکیۃ کردن آید مالکی

در حقیقت نیست دنیا ملک کس
مال بندہ مال مولا ہست و بس

بس تو دست خویش از دنیا بکش / مشتمر از دینار چار و پنج و شش

لذت دنیا چو یکسر فانی ست / طالبش بودن عجب نادانی ست

گر تهی دستی تو از دنیای دون / کن خلوے قلب از میلش کنون

زانکه اصل زاهدی اے ہم نفس / نفرت قلب ست از دنیا و بس

حرف ظاہر گر کسے ترکش بود / دل گرفتارست در وی زینچه سود

ترک یابد فی الحقیقت از دلت / نفرت قلب ست زہد کاملت

با وجود نفرت قلبی اگر / ظاہر اندر نزد تو باشد مال و زر

بس تو بیشک چون سلیمان زاہدی / زہد قلبت میدہد زین شاہدی

سر سقطی ہمچنین فرمودہ است / دل تہی کن زانچہ گردی خالی دست

شرح او چون شرح مذکورست و بس / نیست دیگر حاجتش ای ہم نفس

قول حضرت علی مرتضی کرم اللہ وجہہ

شاہ مردان مرتضے درباب زہد / اینچنین فرمود با اصحاب زہد

مطلق از دنیا تو بے پروا مشو / پاکباز و با ملک ہمتا مشو

ہان بدنیا اینقدر بیباک باش / آنقدر در ترک او چالاک باش

کز حظوظش مومنے یا کافری / گر برو بہرہ ترا نبود سرے

اینقدر زہدت اگر حاصل شود / جملگی بخل و حسد از تو رود

قول حضرت شبلی رحمۃ اللہ علیہ

گفت شبلی زہد کن از ما سوا / نام زاہد تا ترا گردد روا

یعنی ترک غیر حق کن جملگی / تا شوی کامل بوصف [illegible]

قول حضرت یحییٰ رحمۃ اللہ علیہ

گفت یحییٰ زہد ترک بدّ را — از ضرورت بگذر از بہر خدا
زانکہ بر لا بدّے ہم اعتماد — زاہد انرا میشو اے نیکزاد
زانیقدر ہم زہدے باید نمود — صرف بر حق معتمد شو ای ودود
گر ز بدّت زہد باشد اے احد — در تو گردد جلوہ گر شان صمد
زندہ بے بدّ ند این جملہ فلک — حاجت بدی نمیدارد فلک
گر شوی فارغ زبد ای آدمی — با ملک آید ترا ہم ہمدمی

قول ابن مسروق رحمۃ اللہ علیہ

وصف زاہد ای ندیم حق پرست — ابن مسروق اینچنین فرمودہ است
زاہد آنست ای رفیق با ادب — ہیچ بروے شر نگردد از سبب
زاہد انرا یعنی ای معنی طراز — جز مسبب با سبب نبود نیاز
چونکہ مخلوق ست موصوف نیاز — وصف خالق بی نیازی ہست و ناز
پس نیازم با سبب بیجا بود — گو بہ حاجتمندی قبل ما بود
تا سبب را بندہ شد محکوم ناز — کرد محتاجے بہ محتاجے نیاز
بل مسبب را بباید کرد یار — تا ہمہ از وے برآید کار و بار
از سبب واجب بود بیزاریت — فرض آمد با مسبب یاریت

قول منصور حلاج رحمۃ اللہ علیہ

گفت منصور انا الحق گو نکو — ترک دنیا ہست زہد نفس تو

ترک عقبیٰ ہست از زہدِ لبت | از خودیت زہد جانِ کاملت

قول حضرت شبلی رحمۃ اللہ علیہ

گفت از شبلی کسی ای نیکنام | زہد در دنیا چہ باشد ای امام
گفت این دنیا چہ قدرست ای فتی | کز وی آید زہد کردن مر ترا
از پرِ پشہ چو قدرش کم بود | زہد کردن در وی کیف و کم بود
این چہ چیز است و چہ مقدار است این | تا کسی ترکش کند ای ہمنشین
ہر چہ کمتر از پرِ پشہ بود | دم ز اخذ و ترکِ آن نادان زند
طالب و زاہد ازین نادا کیست | اخذ و ترکِ ہیچ این مقدار چیست

قول حضرت ابوبکر واسطی رحمۃ اللہ علیہ

گفت ابوبکر امام واسطی | در بیانِ شانِ زاہد ای اخی
بہرِ آدم گشت این دنیا کثیف | نیست در عالم چو او دیگر کثیف
دعوی زہدش ترا بیجا بود | چیست ترک انکہ پر رسوا بود
تا یکی از ترکِ ناپاکی تو خوش | تا کجا از زہدِ آن گوئی خمش
از پرِ پشہ کم است او نزد حق | تا کی از اعراضِ آن گوئی سبق
جز کثیف او ہیچ ای درویش نیست | زہدِ آن از ترکِ بخشی بیش نیست
تا کی از ترکِ نجاست مدعی | نیست جای فخر زہدش ای ذکی

قول حضرت شبلی رحمۃ اللہ علیہ

سائلی از شبلی فرخندہ حال | گفت زاہد چون شوم ای خوش خصال

گفت زہد تو نباشد ہیچ شئے
حرف ناممکن نگویم تا بکے

زاہد از چیزیکہ نبود قسمت
ہست بے معنی و سہو و غفلت

انچہ تقدیرت شد از حق القدیر
اخذ او باشد ترا امر تا گزیر

پس از ان زہدت ندارد فائدہ
رو کشیدن کی شود از مائدہ

انچہ از حق ست در قسمت ترا
پس تو زاہد میشوی از وی چرا

اکنون از زہد تو غیر از نام نیست
ہیچ از زہدت حصول کام نیست

قول حضرت شبلی رحمۃ اللہ علیہ

باز گفت آن شبلی پیر ہدیٰ
از کسے در شان زہد ای پارسا

زہد از دنیا سراسر غفلت ست
بندگان را نام زاہد تہمت ست

زانکہ دنیا نزد آنشہ لاشی است
زاہد از لاشی بجز غفلت کی است

در بیان اقسام زہد

اکنون یک جا میکنم اقسام زہد
نامور شو ای اخی از نام زہد

ترک دنیا از برائے آخرت
زہد عامان ہست ای نیکو صفت

ترک عقبیٰ بہر مولے ای امین
زہد خاصان ست بیشک بالیقین

ترک کردن خویشتن را ای فلان
زہد از خاص الخاص آمد بیان

از اخص الخاص آمد زہد این
کو کند زین زہد ہم زہد ای امین

درباب فقر کہ منجملہ مقامات عشرہ طریقت است

بعد ازین گویم سخن درباب فقر
تا خبر یابند از اصحاب فقر

فقر محمود ست نزد حق پاک / درجهٔ عالی ست فقر ای مشت خاک
از حدیث مصطفی تعریف آن / رو مکرر گوش کن اے مهربان
فقر زین المومن آمد در حدیث / هست دیگر هم ازین بهتر حدیث
بشنو قول پاک آن صافی نژاد / حرف قال لی هو الفقر و جهاد
فقر فخرے را اگر کردی قبول / فقر اسرع نیز بشنو زان رسول
بسکه مقبول پیمبر فقر بود / خواستی آنرا از حق آن اهل جود
بشنو استدعاے او از بیت من / رب اجعل رزق اهل بیت من
فقر باشد خاص از اوصاف عبد / نیست لایق جز فقیری لاف عبد
از غنا گر بندهٔ لافے زند / کاذب ست و مدعی بی سند
زانکه آمد انتم الفقرا ز حق / حفظ باید کرد ازین آیت سبق
نیست اصل بنده جز فقر و فنا / بنده حاجت مند و مولا پر غنا
چونکه اصل تو نیاز ست ای امیر / ظاهر و باطن بباید شد فقیر
فقر ظاهر چیست اے لخت جگر / بودنت بے مال و ملک و سیم و زر
نے ترا مالے بودنے مملکت / نے ترا قدرے بودنے منزلت
عاجز و محتاج باشی چون گدا / کس مددگارت نباشد جز خدا
فقر باطن چیست اے معنی طلب / نے حسب آن تو باشد نے نسب
نے ز آنت قول باشد نے صفت / نے ز تو جورے رود نی معدلت
نے ز آنت حسن باشد نی جمال / نے بزرگی و نه خوبی نے کمال
نے ترا وضعے بود نے هیچ خو / نے بتو منسوب گردد ذات تو
نے ز اهل فقر باشی نے غنا / جمله وصف و ذات تو گردد فنا
نے بود دنیا از آن تو نه دین / هان سوا الوجه باشی بعد ازین

این فنا گر طے کنی آید بقا — فقر چون آخر شود گردد خدا
سالکان را بیش ازین نبود مقام — کو ز خود گم شد خدا را والسلام
گویم اکنون قول ہاے اہل دین — از فلک باز آمدم سوئے زمین

قول حریری رحمۃ اللہ علیہ

از حریری معنیش در گوش کن — التفاتے سوی آن از ہوش کن
گفت از معدوم تو چیزے مگو — تا نگردد گم شئے موجود تو
یعنی گر باشد ترا قوت شبے — قوت دیگر شب نخواہی از کسی
چون شود معدوم از تو قوت شب — بایدت ہم دیگرے کردن طلب
زانکہ بے این رسین مشکل شود — در عبادت نفس تو کاہل شود
مقصد از قوت ضروری قوت ست — وز قوی گشتن عبادت نیت ست
پس مخواہ از رزق دنیای اخی — تا نہ عاجز از ادائے واجبی
گر شدی عاجز ادائے فرض را — پس طلب کن قدر آن از فقہا
در چنین حالت قناعت پیشہ — سخت بے فکری و بے اندیشہ
معنے قولش دگر ہم یک فقیہ — بہ ز اول گفت اے نیکو شبیہ
یعنی موجود حقیقی ہست حق — غیر او معدوم باشد متفق
گر چنین موجود مفقودت شود — حاجت معدوم معبودت شود
پس چو این موجود آمد لازوال — کے روا آید ز معدومت سوال

قول حضرت ابن الجلا رحمۃ اللہ علیہ

بشنو شرح فقر دیگر ہم دلا — انچہ مقبول ست از ابن الجلا

گفت فقرست هیچ گر نبود ترا / چون شود آنهم نباشد اے گدا

در تعرف شرح آن دیدم چنان / که نباشد هیچ ملکش در جهان

گر پدید آید ز ملکت هیچ کام / نذر محتاج دگر کن آن تمام

گرچه او محتاج تر نبود ز تو / لیک باید دادنش ای نیک خو

یعنی گر نانے ترا آید بدست / بعد از ایام چندے فاقہ مست

دیگرے کز تو بود محتاج کم / نذر او کن آن همه بے رنج و غم

پس بملکت هیچ از سابق نه بد / باز چون آمد هم از ملکت نشد

جایز آمد وصف فقرت این زمان / آنچه از ابن الجلا آمد بیان

جمله حاصل زین سخن اے آشنا / اینچنین باشد بعقل و فهم ما

هرکه باشد از فقیری زینتش / بر نصیب خود نباشد حرکتش

از نصیب خود شد او کوتاه دست / حرکتش بهر نصیب دیگر است

قول ابو محمد رویم رحمة الله علیه

آنچه آمد از محمد بو رویم / اکنون بر تشریح و توضیحش شویم

فقر چه بود نیستی جمله هست / ترک مفقودات هم ای حق پرست

یعنی از خود جمله مفقودات را / فانی و نابود کردن اے فتے

هرچه دارد غیر حق هیئت وجود / نیست باید کرد آن را جلد و زود

هرچه موجود است از وی شو جدا / تا نه شغلش باز دارد از خدا

بر وجود غیر نتوان دل نهاد / جان ز وجدانش نباید کرد شاد

آنچه مفقود است از چشم شما / ترک شوق و رغبتش باید ترا

زانکه از آن تو گر آن چیز نیست / از طلبگاریش حاصل نیز نیست

هر چه از آن تو هست آن را طلب ‌‌ — نزد تو خواهد رسید ای خوش لقب
پس ترا از حق طلب باید نه غیر ‌‌ — شغل گر شاید بحق شاید نه غیر

قول کتانی رحمة الله علیه

گر ببے خواهی تو قیل و قال فقر ‌‌ — از کتانی گوش کن این حال فقر
چون اسے الله افتقارت شد درست ‌‌ — پس غنی باشد شوی ای مرد چیست
زانکه حالا این غنا و فقر نام ‌‌ — یک بجز دیگر سے گردد تمام
گر بحق محتاج باشی اے گدا ‌‌ — از همه عالم ترا آید غنا
هر قدر که بے نیازی از جهان ‌‌ — آن قدر با حق نیازت هست هان

قول ثوری رحمة الله علیه

گفت ثوری اینچنین لعنت الفقیر ‌‌ — گر تو هستی از فقیر اے دلپذیر
السکون عند العدم باید نمود ‌‌ — بذل و اثیار و عطا عند الوجود
وصف فقر این است ای همرنگ من ‌‌ — دل بیارامی تو در نایافتن
گر نه باشد نزد تو موجود هیچ ‌‌ — خواهشت نبود از ان مفقود هیچ
در بدست آید ترا چیزے زمال ‌‌ — بذل و اثیاری دگر کن بی سوال
بے نیاز از شئے ترا جانب شود ‌‌ — یافت و نایافت یکسانت شود
نے غمے آید ز فقدانش ترا ‌‌ — نے خوشی باشد ز وجدانش ترا

قول بعض کبرا رحمة الله علیه

بعض کبرا گفت از فقر اینچنان ‌‌ — صاحب فقر است آنکس در جهان

گو بود محروم از رفق و سوال	شرح او این ست ای نیکو خصال
یعنی با وصف نیاز و حاجتش	با وجود مفلسی از دولتش
نے کسے با او کند رفق و کرم	نے کسے نذرش بر هیچ از درم
نے خود او از هیچ کس سائل بود	نے دلش بر هیچ شئے مائل بود
از سوال و رفق و مالک این هر چیز	باشد او محروم سے اے اہل تمیز

در باب توکل که منجمله مقامات عشره طریقت است

از توکل بعد ازین گویم بیان	که از مقامات طریقت هست آن
هر که در ایمان حق باشد درست	باشد او اندر توکل گرم و چست
بشنو از حق آیتِ فتوکلو	مومنین ان کنتم اے فرزند خو
هر کجا آمد بقرآن ذکر آن	جمله مامور اند آنجا مومنان
زانکه معنی توکل اعتماد	بر خدا کردن بود ای نیک زاد
وا سپردن جمله کار خود بحق	در توکل اصل هست این مستحق
غیر ایمان در حق اے آشنا	معتمد بر حق کسے باشد کجا
هر قدر که با جنت ایمان بود	از توکل آن قدر سامان بود
هست متوکل ز محبوبِ خدا	دست میدارد خدا این شخص را
فهو حسبه چون خدا فرموده است	باید آوردن توکل را درست

قول سری سقطی رحمة الله علیه

گویم اکنون شرح آن ای یار جان	آنچه سری سقطی فرموده است آن
التوکل نزد آن اہل خرد	الانخلال عن حول و القوة بود

یعنی گر داری توکل بر خدا / پس ز حول و قوهٔ خود شو جدا

هر چه ممنوع و نباشد نزد تو / منع او از خود ندانی بل ازو

وانچه آید پیش تو از هیچ چیز / هم ازو دانی تو ای اهل تمیز

فارغ از کسب و تلاش خویش شو / معتمد نی بر معاش خویش شو

گر ز حول و قوهٔ خود فارغی / پس تو هم چون طفل بی‌فکر و غمی

نیست تا در طفل حول و قوتی / پرورنده هست او را عورتی

حول و قوة گشت چون پیدا درو / شد گرفتار تلاش و جستجو

از تلاش رزق دست خود مکش / در کنار رب خود بان طفل وش

در کنی سعی و تلاش و هم کسب / پس در آن هم معتمد باشی برب

معتمد بر آن باشی بر خدا / خواه از کاسب تو باشی خواه لا

قول ابن مسروق رحمة الله علیه

در توکل ابن مسروق این چنین / حرف زن گردیده ست ای همنشین

آنچه از احکام جریان القضا / باشد تسلیم کن ای با رضا

یعنی گر هستی تو از متوکلان / اینچنین باشد ز تو ظاهر نشان

که قضای گر جدا بر تو کند / از کسی گوید ترا حرفی زند

پس ترا بر وی نباید اعتراض / جمله در تفویض کوشی چون عیاض

زانکه چون خود را سپردی با خدا / جان و تن کردی بامر او فدا

پس ز ملکت رفتی مالک گشت او / هیچ از چون و چرا نه سر و بو

مالک است او هر چه خواهد آن کند / بر تو صد گونه قضای خود زند

نی تو شادان باشی و نی مضطری / نی بمحبوبیت نه مکروهیت سری

گر انیسے او فرستد پردرت — تا بد اندامی از او در خاطرت
در نماید روئے مکروہے ترا — رنجشت ناید چه جای گلّه ها

قول سهل تستری رحمة الله علیه

در توکل سهل گفت اے پارسا — باش مسترسل تو در دست خدا
یعنی هر جانب برو آنجا برو — خواه بد آید ترا آن یا نکو
ز اختیار خود سراپا شو جدا — محو کن خود را بمرضی خدا

قول عبد الله قرشی رحمة الله علیه

گفت عبد الله قرشی اے عمو — هان پناه خود بسوئے حق مجو
یعنی چندانت حضور حق بود — تا نه حاجت بر پنه جستن شود
ز آنکه غائب باشی تا از پادشاه — در مهالک سوئے او جوئی پناه
چونکه حاضر باشی پیش او مدام — پس پنه بردن با وچه بود مقام
در حضور و قرب کے آید بلا — تا پنه جوئی از آن سوئی ندا

قول ابو القاسم جنید رحمة الله علیه

گفت بو القاسم جنید شاه دین — در توکل شرح بسط اینچنین
در ازل بودی چنانکه تو بحق — اکنون هم باو گر شوی چون ما سبق
تا خدا هم چون ازل باشد بتو — شرح قولش این بود اے نیکخو
یعنی آنچه قسمتت شد در ازل — بود تدبیر ترا آنجا بے دخل
آنچه موجود است شد اکنون همچنان — دست خود را برکش از تدبیر آن

رو بیت منعم چنان غلبه کند	شاکر و شکریش همه از عار رود
که در آید شکر اکنون در بیان	غیبت اندر غیب افتاد این زمان

قول یحیی معاذ رحمة الله علیه

گفت یحیی بن معاذ شاه دین	اینچنین در شکر شرح دلنشین
تا بشکرے نیستی از شاکران	تست شاکر نه شکر با دست خوان
غایة الشکر الحیر گفت او	شرح آن باشد چنین ای نیک خو
شکر هم از نعمت الله ہست	داند این را هر کسی آنکه ہست
پاک ترین نعمت هم ای نعمت شناس	شکر باید کرد بیحد و قیاس
پس نباشد شکر را حد و حصر	غیر خیر ست چیست اینجا در نظر
از جنید آمد بیان در باب شکر	بشنوید این نکته ای ارباب شکر
گفت شکر ست اینکه را نعمت بجا	صرف باید کرد اے اہل وفا
یعنی حق آنچه نعمت داده است	از جوارح چشم و گوش و پا و دست
مال و ملک و دولت و دنیا تمام	صرف باید کرد ہر جا والسلام
از جوارح کرده باید کار نیک	بے گناه و فعل بد ای یار نیک
همچنین ہر جاے نیک اموال را	خرج باید کرد اے اہل سخا

در باب رضا که بجمله مقامات عشره طریقت است

بعد ازین گویم سخن اندر رضا	بشنو از ہوش و بده تن در رضا
گویم اول وصف آن ای یار جان	از جنید شاه دین شیخ زمان
در رضا او گفت رفع الاختیار	اختیار خویش جمله در گذار

انچہ حق خواہد تو ہم خواہ ای اخی — ہرچہ حق گوید تو ہم گو اے صبی

اختیار خود بکن از خود جدا — باش راضی تو برضیٔ خدا

مالک ست او خواہدت احسن دہد — خواہدت رنج و غم و محنت دہد

تو بہر صورت رضائی حق طلب — بگذر از چون و چرا در کار رب

نیز گفت او این بود معنی الرضا — نعمت گردد ہمہ رنج و بلا

یعنی چندان با رضایت خو بود — ہرچہ از یارت رسد نیکو بود

گفت حارث ہمچنین معنی الرضا — دل سکونی زیر فرمان خدا

یعنی در جریان حکم کردگار — باش از دل باسکون و باقرار

قول ذوالنون مصری رحمۃ اللہ علیہ

گفت ہم ذوالنون مصری در رضا — شاد باشد دل بجریان القضا

بر قضا باشد رضائے حاصلت — در بلا ہا لذتے یابد دلت

کے بود عشاق را دشنام یار — کم ز لطف و شفقت و انعام یار

قول ابو محمد رویم رحمۃ اللہ علیہ

انچہ آمد در رضا از بو رویم — اکنون بر تشریح و توضیحش رویم

گفت استقبال احکام خدا — بالفرح باشد رضاے باصفا

یعنی احکم رونماید از قضا — از خوشی پیش آید آن احکام را

مثل محبوبے کہ مے آید زدور — عاشقش از پیش گیرد در سرور

ہمچنین احکام حق را سر بسر
از خوشی پیش آ تو ہم اے نامور

در باب خوف که منجمله مقامات عشره طریقت است

بعد ازین راقم شوم در باب خوف
بشنو از گوش دل ای صاحب خوف

گفت ابو عمر دمشقی ای جوان
اینچنین تعریف خوف خایفان

هر کرا باشد ز نفسش خوف و بیم
زیاده تر از دشمن دیو رجیم

خائف است و خوف او باشد صحیح
نام او از خایفان گردد صحیح

زانکه نفست دشمن دایم بود
هر زمان هر کار خود قایم بود

دشمنی نفس تو هر لحظه بیش
میزند هر دم ترا از زهر نیش

نیست شیطان حامل جان و تنت
هست حاصل در تو نفس دشمنت

میکند شیطان ز دورت دشمنی
نفس دارد در حضورت دشمنی

نفس را نبود ز تو بیگانگی
هست نفست مدعی خانگی

گر اعوذی خوانی شیطان رم شود
دشمنیش از تو آخر کم شود

هست دفع نفس تو دشوارتر
از اعوذش هیچ نبود کارگر

هست نفست دشمن جان در بغل
دارد او صد هیچو شیطان در بغل

چونکه شیطان از تو دورست ای گدا
خوف از وی کم کن از بهر خدا

خوف دار از نفس خود ای پارسا
کو ز تو یک لحظه هم نبود جدا

دشمنی کو با تو هم آغوش گشت
بد بود از مدعی دور دست

در برت هست او برای دشمنی
هرگز از وی نیست جای ایمنی

جنگ با شیطان ترا آسان بود
دفع او از سعی تو امکان بود

مکر شیطان را بود هیچ انتها
حصر نبود حیله هائے نفس را

چون کشد شیطان بجرم از طاعتت
توبه زایل هست بهر معصیت

نفس تو بدکیش تو ای اهل صفا ‏ ‏ ‏ ‏ از عبادت میکشد سوئے ریا

از گنه توبه توان کردن ولے ‏ ‏ ‏ ‏ از ریا توبه بود بس مشکلے

نفس اعدا در حدیث آمد بیان ‏ ‏ ‏ ‏ دشمنیش هست بر دانا عیان

ما اُبَرّیٔ نفسی یوسف خوانده است ‏ ‏ ‏ ‏ بر زبان حرفے ز عجزش رانده است

جز طبیعت نیست شیطان را نصیب ‏ ‏ ‏ ‏ در شریعت هست محروم آن غریب

تا نگردی تو ز خود فانی تمام ‏ ‏ ‏ ‏ باقی ماند خط نفس بد لگام

پس ترا از نفس خود خوف و خطر ‏ ‏ ‏ ‏ هر زمان باید ز شیطان بیشتر

تا نمیری تو همه از خویشتن ‏ ‏ ‏ ‏ ایمن از نفست نے باید شدن

قول احمد حمدویه رحمة الله علیه

احمد حمدویه پیر نیک مرد ‏ ‏ ‏ ‏ در بیان خوف این تقریر کرد

در حقیقت هست اهل خوف آن ‏ ‏ ‏ ‏ کز وے خود ترسد مخوفات جهان

یعنی اثر خوف کامل هست این ‏ ‏ ‏ ‏ کز تو خود ترسد مخوفات زمین

هان تو خائف چون عمر خطاب شو ‏ ‏ ‏ ‏ تا نترسد از تو خود شیطان تو

خوف شیطان بود جمله خلق را ‏ ‏ ‏ ‏ بد مخوفات جهان آن ناسزا

لیکن از ظل عمر آن نابکار ‏ ‏ ‏ ‏ پا و سر گم کرده میکردی فرار

چون نه شیطان را ازو بودی خطر ‏ ‏ ‏ ‏ بود محرق آتش خوف عمرؓ

هر که خائف تر بود اندر درون ‏ ‏ ‏ ‏ اثر او پیدا نماید از برون

چیست اثر خوف آنیست هست بس ‏ ‏ ‏ ‏ غلبه بر اعدا و صولت هست و بس

غلبهٔ خوف ست از دید جلال

هست محرق همچو خوف آتش مثال

قول عبدالله رحمة الله علیه

گفت عبدالله ای اہل وقوف — خائف آن باشد نترسد و مخوف
یعنی شاغل با خدا باشد چنان — کہ نیارد رخ بسوئے غیر آن
در محیط قرب حق سر تا قدم — غرق سازد خویشتن را دمبدم
تا نیاید سوئے غیرش التفات — یا بجنگ و یا بصلح ای نیک ذات
چون نہ فکر جنگ و دفع او کنی — آید از تو دشمنت را ایمنی
ہمچو پیغمبر کنون دیو عدو — ایمن و بیخطرہ گردد ہم ز تو

فرق قولین مختلفین

فرق قولین اینچنین بشنو ز من — تا شوی واقف ازین ہر دو سخن
باشد اول از سلوک و ابتدا — دویم از عالیمقام انتہا
اول از دشمن نہ فارغ شد ہنوز — جنگ با وے میکند شب تا بروز
مستعد باشد بجنگ او مدام — ہر دم و ہر لحظہ و ہر صبح و شام
نیست فارغ یکدم از فکر عدو — ہست بہر دفع او مشغول او
نیست فارغ چون ز فکر دشمن او — پس چنان گردد ز جنگش ایمن او
مستعد بر دفع شیطان بد عمر — داشتی شیطان ازو زین رہ خطر
زین نہ گشتی سوئے او قصد لعین — دفع او میکرد آن شیخ امین
دوم از اعدا فراغت یافتہ — مرکب دل را ز فکرش تافتہ
گشت فارغ او ز جنگ دشمنان — باز نافتد او بجنگ دشمنان
او بکلی فارغ از فکر عدوست — نیست فرصت یکدمش از شغل دوست

غرق هست او در خیال یار خود ‏ هیچکارش نیست از اغیار خود

فارغش دانست چون دشمن ز خویش ‏ گشت حاصل اینقدرش کم و بیش

گشت زین ره ایمن او از جنگ او ‏ این نمیداند که بر وی دست او

از جهالت قصد سویش میکند ‏ دشنه بر پای خود از خود میزند

چون محمد کو ز شیطان عدو ‏ بود فارغ جملگی از دفع او

زانکه بر وی گشته بدان فی حجاب ‏ بعد ازین کو فکر و بود و العذاب

بالتفاتش سوی شیطان بود کی ‏ بود سوی حق ز بس مشغول وی

قصد دیوی سوی او از جهل بود ‏ بود ایمن دیو زان صافی وجود

قول ابن الحنیق رحمة الله علیه

بشنو دیگر وصفش ای یار صدیق ‏ آنچه منقول ست از ابن الحنیق

گفت خایف آنست ای ناجی ز مقت ‏ خوف او باشد بحکم کل وقت

گاه ترسد ز مخوف ای پیر ذوفن ‏ گاه ایمن تر بود از وی مخوف

یعنی گاهی خوف حق بر وی چنان ‏ غالب آید بر دل و بر جسم و جان

کو سراپا صورت هیبت شود ‏ هیبت او سینهٔ اعدا درد

جمله عالم زو بترسد این زمان ‏ هیبتش افتد بهر خورد و کلان

گاهی غالب گردش خوف خدا ‏ پس نیاید هیچ خوف از ماسوا

یعنی چندان خوف حق غالب بود ‏ که از مخوفات دگر فکرش رود

چون شد او فارغ ز فکر دفع غیر ‏ پس مخوف ایمن از و گشت و دلیر

کالعدم نزد مخوف او اینکست ‏ زانکه در خوف خدا استهلاک ست

بسکه از خود گم شد آن اهل وقوف ‏ ایمن از وی گشت سرتا پا مخوف

چون ز خود خالی شد آن مرد شریف
پس کجا شیطان شود با وی حریف

زانکه گشت او مرده بیحس و جان
کس نمی باشد حریف مردگان

قول ابو محمد رُویم رحمة الله علیه

اکنون وصفش انچه آمد از رویم
در پئے تشریح او قاصد شویم

گفت خائف آنست اے اہل ہدے
کو ندارد خوف جز ذات خدا

یعنی خائف باشد از بهر آله
نے برائے نفس خود ای خیرخواه

خوف بهر نفس چه بود ای امین
از عقوبت ترس خوردن بالیقین

چیست خوف از بهر حق ای پارسا
بودنت ترسان ز اجلال خدا

در باب رجا که منجمله مقامات عشرهٔ طریقت است

اے تو از خوف الٰہی سرفرو
در رجا اکنون ز من حرفی شنو

داشتن امید فضل و رحم حق
این بود معنی رجا را مستحق

حضرت حق هست رحمان و رحیم
لطف و فضل اوست بر عالم عمیم

میتوان بودن ز فضلش در سرور
کو کریم است و رحیم است و غفور

بایدت هر حال امید از آله
چشم نتوان داشتن از ماسواه

در بیانش انچه عبد الله خفیف
کرد ایما بشنو ای مرد ظریف

گفت معنے رجا آن حق پرست
شاد بودن از وجود صاحبست

چون وجود وصل حقت دست داد
میتوان گر دیدنت خوشنود و شاد

در بیان بعض اخلاق اولیاء الله تعالیٰ

از تواضع اولا گویم سخن
تا تو متواضع شوی و خود شکن

سائلے پرسید وصفش از جنید ‏ ‏ ‏ در جوابش آنچہ گفت او بشنوید
کسر جانب ہست ہم خفض الجناح ‏ ‏ ‏ این مثل فرمود آن اہل صلاح
یعنی با ہر کس شکستہ باش و نرم ‏ ‏ ‏ کن تحمل در جہان بر سرد و گرم
ہمچو مرغ پر بریدہ در جہان ‏ ‏ ‏ عاجز و لاچار و مسکین باش ہان
در تکبر دل مدہ فرعون وش ‏ ‏ ‏ در جہان گردن فرو نہ سرکش
با نیاز و عجز اے شہباز شو ‏ ‏ ‏ بے ز کبر و غرہ در پرواز شو
بار خود را بر کسے دیگر منہ ‏ ‏ ‏ در جہان از خود سر بہا سر منہ
بلکہ بار غیر را بر خود بنہ ‏ ‏ ‏ غیر را می دان ز خویش اعلیٰ و بہ
گر ز مردم بر تو آید ظلم و جور ‏ ‏ ‏ تو بپاداشش مکن از ظلم طور
وانما از خویشتن عجز و قصور ‏ ‏ ‏ پر و بال خویش بشکن از غرور

قول ابو محمد رویم رحمۃ اللہ علیہ

در تواضع شرح دیگر می کنیم ‏ ‏ ‏ آنچہ فرمودہ است در شانش رویم
ذلت دل بہر علام الغیوب ‏ ‏ ‏ در تواضع گفت آن پاک از عیوب
یعنی بودن قلب را خوار و ذلیل ‏ ‏ ‏ در حضور حضرت نعم الوکیل
زانکہ پنہان ہست در دل صد عیوب ‏ ‏ ‏ وز ہمہ آگاہ علام الغیوب
حق خبردار است از کردار دل ‏ ‏ ‏ چون نباشد پیش او خوار و خجل
بندۂ عاصی بہ پیش پادشاہ ‏ ‏ ‏ کے ندارد خوار خود را از گناہ
او گنہگار است و مولایش خبر ‏ ‏ ‏ باشد آنجا جائے صد خوف و خطر

قول سہل عبد اللہ تستری رحمۃ اللہ علیہ

سہل عبد اللہ شیخ رہنما ‏ ‏ ‏ گفت تقبل التواضع الرضا

یعنی آید آنچه بر تو از خدا   خواه از الطاف باشد یا جفا
کن بدل اقبال و راضی شو بدان   جانفشانی کن با مراد و بجان
در تواضع دیگری گفت این سبق   کن قبول حق ز حق از بهر حق
یعنی تو از بهر حق شو حق پسند   نے برائے نفس خود ای مستمند
راضی از حق بهر نفس خود مشو   بلکه راضی شو ز حق بهر تو
گر کسے حقے نماید پیش تو   از حق او را دانی ای درویش خو
حق نماینده مبین غیر از خدا   جز فرستنده مبین در حق نما
یعنی با تو گر کسے خوبی کند   دلبری و طور محبوبی کند
خویش را تو ز حق بین نے از و   کو ز حق آمد برائے تو نکو
در تواضع دیگرے از پاک مرد   از زبان خود چنین تشریح کرد
فخر قلت اعتناق ذلت است   حمل کردن ثقل اہل ملت است
فخر کن بر قلت خود اے عزیز   چیست قلت یعنی نبود هیچ چیز
هیچ قلت نیست پس از نیستی   پس تو فخر کن بخویش از نیستی
چون پیمبر گفت اکون عبد النبی   جز عبودیت نشاید اے صبی
زانکه بنده را نباشد هیچ شے   نیست غیر از نیستی اسباب وے
فخر بالقلت بقول آن ولی   از عبودیت مراد است اے اخی
پس تو فخر بندگی خویش کن   از عبودیت قدم در پیش کن
اعتناق ذله هم از مصطفی   اخذ کن اے صاحب صدق و صفا
گو بهر آن و بهر طور از خدا   مسکنت میخواست دایم در دعا
غیر ذلت چیست مسکینی بگو   غیر مسکینی تو هم اکنون مجو
هر که مسکین و شکسته دل تر است   لطف حق بر حال او جلوه گر است

گفت موسی روزی از حق زار زار ‌ ‌ ‌ من کجا جویم ترا ای کردگار

گفت آنجا جو مرا ای معتبر ‌ ‌ ‌ هر کجا آید شکسته دل نظر

گر چنین وصف شکسته دل بود ‌ ‌ ‌ خصلت مسکینی از کامل بود

پس تو قلب منکسر باش ای غریب ‌ ‌ ‌ تا نماید در تو مولای حبیب

بار اهل مله را برداشتن ‌ ‌ ‌ اینچنین تشریح آمد در سخن

یعنی گر بر تو کسی ظلمی نمود ‌ ‌ ‌ از جهودی یا نصاری یا یهود

پس تحمل کن بر آن ناخوش مشو ‌ ‌ ‌ زانکه بد هم از حق است و هم نکو

حق گمارنده در دمید او ‌ ‌ ‌ زین نگشتی ملول آن نیک خو

گر همی بینی ز حق لطف و عطا ‌ ‌ ‌ چون نه بینی هیچ از جور و جفا

هست لطفش بر تو در شان جمال ‌ ‌ ‌ قهر او از مظهر آن جلال

در باب فتوت که یکی از اخلاق اولیاست

در فتوت از جنید آمد بیان ‌ ‌ ‌ که فتوت را از خود بهتر بدان

آنچه تو کردی مگو من کرده ام ‌ ‌ ‌ شخص دیگر می کند در پرده هم

بوحفص در معنیش گفت این قدر ‌ ‌ ‌ که تو منصف باش در حق دگر

لیکن انصاف خود از دیگر مخواه ‌ ‌ ‌ هیچ وقت و هیچ ساعت هیچگاه

چیست در دنیا مروت را خصال ‌ ‌ ‌ بهر اخوان بذل کردن جاه و مال

بالدعا تخصیص شان در آخرت ‌ ‌ ‌ اینچنین گفت او مروت را صفت

در فتوت آنچه شارح شد رویم ‌ ‌ ‌ شرح و بسط آن تو ظاهر کنیم

گفت هان معذور داری سر بسر ‌ ‌ ‌ گر ز اخوان ذلتی آید نظر

فعل ناشایان تو از او شان مبین ‌ ‌ ‌ کار ناشایسته از اخوان مبین

انچنان باکس بنا شد حرکتت　　تا رسد بر عذر خواہی نوبتت
گفت عبد الله در معنی آن　　اینچنین تشریح اے آرام جان
خلق را معذور دار از کار بد　　غیر را مجبور دار از کار بد
لیک خود را مے نگر اے نیکخواہ　　پائے تا سر غرق در جرم و گناہ
نیز شفقت دار بر عالم تمام　　ہم بہ نیک و ہم بہ بد ہم خاص و عام
دیگرے گفت از فتوت این بیان　　نیکخواہی باشدت با دشمنان
یعنی با شخصے کہ داری دشمنش　　نیکخواہش باشی ای مہتاب وش
بذل مال و جاہ سازی بہر آن　　کر ترا باشد کراہت زو بجان
داری با وے نیک طور و صحبتی　　آنکہ دارد طبع تو زو نفرتے
عمر بن عثمان مکی از ان　　انچہ فرمودہ ست بشنو ای جوان
میتوان کردن تغافل ہر زمان　　از جفائے مردم و ایذای شان
از برادر گر ترا رنجے رسد　　میتوان کردن تغافل ای ولد

قول حضرت شبلی رحمة الله علیه

در فتوت گفت شبلی اینچنان　　حسن خلق و بذل معروفست آن
یعنی با اخوان بہ نیکو خلق باش　　بذل شان کن در جہان ملک و معاش
ہم دعا کن بر امور عافیت　　از برائے شان تو ای عالی صفت
در فتوت ترمذی گفت ای پسر　　باشدت یکسان مقیم و رہگذر
یعنی با اغیار و یارا ے آشنا　　در فتوت باشی یکسان دائما

در فتوت با ہمہ باشی عمیم
باشدت مرد مسافر چون مقیم

در بیان بعض حالات اهل طریقت گوید

از تمیز خیر با غایب شدن | فی ز اشیا شکر باشد در سخن
یعنی خیر و شر کند بر تو گذر | لیک باشد غیبت زان خیر و شر
بر دل مشتاق تو ای با صفا | حالتی آید ز حالات خدا
کز تمیز خیر و شر و نیک و بد | غیبت اندر غیبت حاصل شود
بسکه مغلوب وجود حق شوی | از تمیز خلق یکسر در روی
بسکه گردی از خدا سرشار و مست | بگذری از اختیارات هر چه هست
نی ترا باشد تلذذ از نعم | نی تکدر باشدت از رنج و غم
نی تو از دشنام کس باشی حزین | نی تو از انعام باشی شادگین
از مضرت نی ترا پروا بود | نی ترا از منفعت دل وا شود
گر کند بر تو ز نیک و بد نزول | هرگز از وی خوش نباشی نی ملول
زانکه غلبات وجود حق ترا | از تمیز شی کند یکسر جدا
زندگی یابی چو اندر سیر حق | مرده گردی از تمیز غیر حق

قول عبد الله نباجی رحمة الله علیه

گفت عبد الله در شکر این قدر | بر دل تو حالتی آرد گذر
کاندر آن نتوان نهفته اسرار را | بر ملا گوئی تو سر یار را
یار گوئی خویش را هم بی حجاب | از رخ جانان براندازی نقاب
گه انا الحق سر کنی منصوروار | گاه سبحانی بگوئی آشکار
گاه حد شرع را برهم زنی | لیس فی جبتی سوی الله دم زنی

الغرض بے خویش و مستانہ شوی	نزد عاقل مرد دیوانہ شوی
لایق استار سابق انچہ بود	اکنون ظاہر از تو گردد ای ودود

در باب صحو کہ یکے از حالات اولیاست

بعد از سکرت نماید روی صحو	بشنو اکنون وصف آن ای اہل محو
صحو ہوشیاریست بعد از سکر تو	باتمیز اکنون ز ہر یک چیز شو
صحو باشد امتیاز تو زشئے	باخبر بودن زخیر و شر وے
باشدت اینجا تمیز از نیک و بد	لیک کارت با رضای حق فتد
با خدایت موافقت باشد برنج	رنج را صد چند بہ دانی ز گنج
ہر چہ در وے خلق را شدت بود	مر ترا حاصل در و لذت بود
زانکہ فعل حق تو مے بینی دران	چون نہ متلذذ شوی از وی بجان
گر ترا معشوق دشنامے دہد	بہ ازان دانی کہ انعامے دہد
بل نیاید در نظر دشنام یار	پاے تا سر بینی لطف عام یار

در باب انس کہ یکے از حالات اولیاست

معنی انس از ابو القاسم جنید	انچہ آمد در بیان فکرش کنید
انس رفع الحشمت آمد قول او	مع وجود الہیبت ای فرخندہ خو
یعنی بر بندہ رجا غالب بود	خوف کمتر باشدش چون وچہ بد
چون ایاز او شاہ را گردد غلام	معتمد بر لطف حق باشد تمام
آنقدر مقبول گردد شاہ را	بندۂ خاص الخواص اللہ را
گر ز وے تقصیرے اگر صادر شود	عفو فرماید خدا ازان در رود

با وجود این همه لیکن مدام / با ادب باشد خدا را والسلام
با چنین مقبولیت او هیچگاه / جز بفرمانش قدم ننهد براه

قول ذوالنون مصری رحمة الله علیه

انس را ذوالنون مصری خوب گفت / انبساط دوست با محبوب گفت
یعنی گستاخی عاشق با نگار / انس باشد نزد آن عالی وقار
مثل ابراهیم گفتن خواه نخواه / کیف تحیی الموتی ارنی یا اله
همچو موسی ناله ارنی به طور / لن ترانیها شنیدن از حضور

قول ابراهیم مارستان رحمة الله علیه

گفت ابراهیم مارستان که آن / انس فرح القلب بالمحبوب دان
یعنی با معشوق بودن شاد دل / انس باشد ای بجانان متصل
زانکه با هر شی که شادان دل بود / انس آنجا بیشتر حاصل بود

قول حضرت شبلی رحمة الله علیه

گفت شبلی معنی انس ای جوان / وحشت تو از تو باشد هر زمان
یعنی با الله چون انست بود / مر ترا از خویشتن وحشت بود
با خدا چون الفتی پیدا کنی / از خود و از غیر خود وحشی شوی
می نماید ره خدا در بیخودی / انس او باشد بوحشت مقتضی
از خدا گردت خودی تو جدا / چون زخود رستی همه گشتی خدا
تا تو باشی او جدا باشد ز تو / چونکه فانی تو بماند جمله او

چون بجانان راست آمد انس تو ‌ ‌ ‌ وحشت از خود باید گر معنی شنو

از برائے خویشتن اے نیکخو ‌ ‌ ‌ هیچ با جانان نداری آرزو

نے برائے خویش خواهی هیچ نفع ‌ ‌ ‌ نے مضرت را کنی از خویش دفع

انچه او خواهد تو خواهی خواه نخواه ‌ ‌ ‌ حب نفس خود نخواهی هیچگاه

گر کند یارت ز تو منع عطا ‌ ‌ ‌ از تو ناید درمیان چون و چرا

تا ترا باشد تولا با نگار ‌ ‌ ‌ از خودت باید ترا صد هزار

قول ذوالنون مصری رحمته الله علیه

گفت ذوالنون انس ادنٰی است این ‌ ‌ ‌ گر ترا در آتش اندازند هین

انس با شخصے که سیداری بجان ‌ ‌ ‌ غایب از یادش نگردی این زمان

تا بمانوسی دلت شیدا بود ‌ ‌ ‌ کے ازین آتش ترا پروا بود

آتشت گلزار باشد چون خلیل ‌ ‌ ‌ کے بجز حق رخ کنی با جبرئیل

چون زنان مصری از دیدار مست ‌ ‌ ‌ بیخبر بودند شان از قطع دست

چشم بر دیدار یوسف داشتند ‌ ‌ ‌ بیخبر از قطع انگشتان شدند

قول بزرگ دیگر رحمته الله علیه

بعض دیگر در بیانش گفته است ‌ ‌ ‌ نیک فرموده است و دری سفته است

انس با ذکر خدا چندان کنی ‌ ‌ ‌ کز شهود غیر او غایب شوی

غلبۀ ذکرش چنان بر دل شود ‌ ‌ ‌ یاد دیگر از دلش زایل شود

غیر پوشیده شود از چشم او ‌ ‌ ‌ چشم نابینا شود از غیر هو

جمله زو بیند از و شنود سخن ‌ ‌ ‌ جمله او ساری شود در جان و تن

حالت بی یسمع و بی یبصر تمام — وانماید چهره فی هذا المقام

قول حضرت جنید رحمة الله علیه در باب محبت که یکی از حالات است

در محبت از جنید آمد بیان — کان ست میل قلب سوی یار جان
هم بسوی آنکه باشد یار یار — چاکران و بندگان و اهلکار
میل کامل گر ترا باشد به حق — جان فدا سازی بحکمش متفق
بندگی و طاعتش آسان شود — جان و جسمت تابع فرمان شود
بی تکلف دل دهی بر طاعتش — از خوشی گردن نهی در خدمتش
راغب و مائل شوی بر امر او — کی قصور آید ز تو در امر او
نهی او را باشی بیزار و نفور — از مناهیش شوی صد میل دور

قول دیگر بزرگ رحمة الله علیه

دیگری گفت المحبت موافقت — در تعرف شرح آن هست این صفت
طاعت از بهر خدا در امر او — باز ماند از نهی او ای نیک خو
هم رضا در حکم و قدرش ای جوان — بشنو یک یک از من این شرح و بیان
آنچه گفت ست او بکن او را بجان — هر چه منعت کرد بر کش سر از آن
بر قضا راضی شود تقدیر او — که بجا باشد همه تدبیر او
حق چو مسلم گفت ابراهیم را — میتوان آموختن تسلیم را

قول کتانی رحمة الله علیه

از کتانی معنیش ای هم نفس — از برای دوست ایثار ست و بس

یار را بر خود گزین سعی این قدر
کو هلاک تو روا دارد اگر

از خوشی و در رضی او راتن دهی
زیر شمشیرش بجان گردن نهی

مولوی رومی که قربانم برو
هست حسب الحال اینجا شعر او

گر طمع خواهد ز من سلطان دین
خاک بر فرق قناعت بعد ازین

قول عبد الله نباجی قدس سره

گفت عبد الله نباجی این چنین
در محبت شرح و بسطای همنشین

المحبة لذة فی الخلق خوان
لیک استهلاک فی الخالق بدان

یعنی در مخلوق الفت لذتیست
لیک در خالق هلاک الفتیست

زانکه در مخلوق جنسیت بود
جنس را با جنس خود لذت بود

چشم را از خوب صورت لذتیست
گوش را از آواز خوش کیفیتیست

همچنین مخلوق دیگر با دگر
در محبت کامیاب اندای پسر

خالق از مخلوق بیگانه بود
سوختن اینجا چو پروانه بود

کی بود پروانه را تاب چراغ
لذت او را نیست غیر از سوز و داغ

در تعرف گفت استهلاک را
شرح و معنی دگر زین ماورا

آنکه نبود عاشقش را هیچ حظ
وارهد بالکل ز قید هیچ حظ

هم محبت را نباشد علتی
قایم العلت نباشد عاشقی

شرح بسیطی بیان شد ما سبق
رفع علت گوش کن ای اهل حق

در محبت هر ترا نبود سبب
بی سبب باشی تو از عشاق رب

باشدت بالذات الفت با خدا
بی سبب باید محبت با خدا

العشق ذاتی مراد ست ای نگار
از صفاتی نیست اینجا اعتبار

همچو عشق گلرخان از روی حسن / روز و شب گردیدن اندر کوی حسن
دلپسندت بودن آواز حزین / طالب مطرب شدن از راه دین
نیست تا گلرو و مطرب مر ترا / عشق ذاتی غیر از حسن و غنا
گر خلل افتد بحسن و طرب شان / عشق تو هرگز نماند بعد از آن
این محبت را صفاتی نام دان / کز ره وصفی شده عارض بر آن
بود قایم این محبت بر صفت / چون صفت شد عشق هم رفت از دلت
پس کجا شاید خدا را عشق تو / از ره شانی و با وصفی از و
بل محبت با خدا داری بذات / تا بود قایم بذاتش بی صفات
شرح و بسط قول او این ست و بس / گفته عبد الصمد بشنو ز پس
گفت معنی محبت هست این / کور و کر سازد ترا ای همنشین
نفی کور و کر کند از غیر یار / غیر مفقودش شود در جمله کار
چشم روی غیر نارد در نظر / از کلام غیر گردد گوش کر
جمله او بیند و زو شنود تمام / جمله او گردد همانا ختم الکلام

قول بزرگی دیگر رحمة الله علیه

دیگری گفت از پی محبوب خود / هست ایثار شئی مطلوب خود
یعنی هر چیزیست که باشد دلپسند / یار را ایثار کن ای ارجمند
از جنید اندر محبت گوش کن / بشنو و بگزین که خوش گفت این سخن
گفت تبدیل صفات عاشقان / با صفات یار جانی باشد آن
یعنی عاشق بگذرد از کار خود / متصف گردد بوصف یار خود
رنگ جانان گیرد از رنگش رود / هست با وی گردد از خود گم شود

همچو مجنون گرد و اوسی لیلی تمام ... محو در معشوقِ خود باشد مدام

زد به لیلی نشتری فصاد چون ... از رگِ مجنون روان گردید خون

در بابِ فنا که از حالات اولیا کامل است

در فنا گویم سخن من بعد این ... بشنو از گوشِ دلش ای همنشین

نیست گشتن از همه حظ و نصیب ... هم سقوط امتیاز ست ای غریب

در فنا نی حظ ماند سے نے مراد ... نے طلب نے مطلب و نی ذوق یاد

جمله وصفِ بشریت زایل شود ... آن زمان نامِ فنا حاصل شود

ذات هم در ذاتِ حق گردد فنا ... نیست گردد از خود و از ماسوا

تقسیم فنای سالکان

پس فنائے سالک آمد بر سه قسم ... دارد افعالی صفاتی ذاتی اسم

نیست گردیدن ز فعل ست اینچنین ... کز خودت فعلے نه بینی ای ذهین

در جهان کس را نه بینی اختیار ... جمله را مجبور دانی اے نگار

فاعلِ مختار الله هست و بس ... نسبتِ فعلے مکن با هیچ کس

نیست فاعل در جهان هرگز کسی ... نے زننده نی دهنده غیر وے

معطی و مانع نه زید ست و بکر ... حضرت حق ست جمله اے پسر

حرکتِ تو پیش حرکاتِ خدا ... چون کلید و دست هست ای باصفا

قدرتِ حرکت کجا اندر کلید ... حرکتِ دست است قادر بر کلید

نیست گشتن از صفاتِ ای باصفا ... اینچنین باشد بشرح و بسطِ ما

قدرت و علم و ارادت در جهان ... جمله از حق بینی اے توحیددان

حق مرید است و قدیرست و علیم | حق سمیع است و بصیرست و کلیم
غیر حق دیگر ندارد این صفت | در نظر کی آید او صاف خودت
اوست متکلم بصد حرف و کلام | سامع او باشد در اصغای پیام
او همین گوید همین شنود بخود | هم نماید او هم او بیند بخود
قسم سوم ای فنا فی الذات را | بشنو و محفوظ دار اوقات را
غیر ذات حق نه بینی ای پسر | ذات خود هم ذات موجودی دگر
در جهان یکذات واحد بین فقط | نقطهٔ ساری نگر و سطح خط
غیر حق دیگر نیاری در نظر | حق مصور گشت در چندین صور
در جهان بنگر تو از چشم شهود | کیست دیگر در صور جز یک وجود
این و آن هرگز نه بینی غیر دوست | ما و تو و هم ست جمله ذات اوست
اول و آخر همه یار ست و بس | ظاهر و باطن تمام او آشکار
ناظر و منظور خود او هست او | شاهد و مشهود خود هم هست هو

در باب بقا که یکی از کمال و مظهر اولیاء الله است و پیش ازین مرتبه نیست

در بقا بعد از فنا گویم سخن | بار دیگر گوش کن بر قول من
کان بود باقی شدن با یار جان | از صفات و ذات و افعال ای جوان
هست گردیدن به هستی خدا | متصف بودن بوصفش ای گدا
چون رسد فانی بدین عالی مقام | در جهان یابد همه خود را تمام
در خلایق فعل خود بیند همه | خود شود مختار نیک و بد همه
هرچه خواهد در جهان پیدا کند | هرکرا خواهد ببخشد یا زند
خود شود رحمان و خود گردد کریم | خود سمیع و خود بصیر و خود کلیم

خود شود زید و بکر خود این و آن — عرش و کرسی و زمین و آسمان
خود مقید گردد اندر جان و جسم — خود مسمی باشد و خود جمله اسم
خود شود محی و ممیت انس و جان — خود مضل و هادی آید در جهان
چون خدا گشت او همه گردید او — نیست اینجا زیاده جای گفتگو

در باب توحید که کمال حقیقت و معرفت است

اکنون در توحید میگویم سخن — نیست اینجا گفتگوی ما و من
ما و من اینجا مگو ای بی ادب — زانکه توحید است اسقاط النسب
نسبت ما و تو اینجا در گذار — غیر را دخلی مده میباش یار
گویم از توحید فعلی اولا — کان چه معنی دارد ای اهل ولا
در جهان فاعل نه بینی جز خدا — فعل الله هست جمله فعلها
دادن و بخشیدن و گردن زدن — جمله باشد فعل حق ذو المنن
کو مرا قدرت که ما چیزی کنیم — ما همه مجبور و مقهور حقیم
در همه عالم خدای فاعل است — غیر او نسبت بدیگر باطل است
همچنین باشد صفاتی ای گدا — نیست موصوفی دگر جز یک خدا
قادر و حی و توانا هست او — عالم و بنیاد و دانا هست او
قدرت و علم و ارادت در جهان — جمله از حق است و دیگر کیست آن
آنچه آید وصفها اندر نظر — جمله وصف حضرت حق می نگر
هم جلال و هم جمال و هم کمال — نیست غیر از وصف حق ذو الجلال
بعد ازین توحید ذاتی گوش کن — ای موحد بلش ازین بشنو سخن
این ذوات خلق یک ذات است و بس — نیست جز الله دیگر هیچکس

اوست ما و تو ہم او جسم ست و جان — عرش و کرسی و زمین و آسمان
اوست آب و خاک و ہم سنگ و شجر — آتش و باد ست و ہم زید و بکر
اوست طفل او ہست پیر و نوجوان — اوست بیشک این ہمہ خورد و کلان
اوست ہادی و مضل و رہنما — اوست پیر و مرشد والهدا
شارع و پیغمبر و دین ست او — کافر و ہم کفر آئین است او
ہرچہ گویم ہرچہ بنویسم حق ست — ہرچہ دانم ہرچہ خوانم مطلق ست
اہل توحید اند اینجا بر دو قسم — میکنم از تو بیان ہر دو قسم
یک وجودی و شہودی دیگر ست — مذہب ہر یک قبول و بہتر ست
مذہب اول ہمہ اوست و از و — مذہب ثانی ہمہ ز وہست و ز و

مذہب و معتقد وجودیہ

اہل توحید وجودی قایل اند — کہ ہمہ عالم بمعنی شامل اند
نیست در زید و بکر جز یک وجود — مختلف باشند گو اندر نمود
فرق در صورت ز زید ست و بکر — در حقیقت نیست فرقی معتبر
زید و خالد جملہ وہم ست و خیال — حضرت حق ست ظاہر ذو الجلال

تمثیل

میکنم الحال تمثیلی بیان — تا شود تقریر شان بر تو عیان
فرض کردم خاک را اصل وجود — کز وے آمد چند صورت در نمود
فرق صوری ہست با جام و سبو — فرق معنی نیست باہم ہیچ رو
آن وجود خاک کاندر جام ہست — در سبو ہم اے مہ گلفام ہست

کز سبو و جام گوییم عین خاک — صادق هست و در حقیقت نیست پاک
چون نظر بردارم از جام و سبو — جمله خاک افتد نظر اے نیک خو
حفظ شرع ست اینکه میگوییم جام — پاس ظاهر ست کش گیریم نام
در حقیقت نے سبو باشد نه جام — خاک باشد در نظر ما را تمام
اصل خاک آمد چو در جام و سبو — میتوان گفتن در اینجا جمله او
این تعین وهمی ست اے نامور — وهم بردار و باصل افگن نظر
تا بکے جام و سبو بینی پسر — تا بکے از خاک مے پوشی نظر
همچنین زید و بکر سنگ و شجر — جمله الله هست اے اهل نظر
غیرت و وهم است بر ما و شما — وهم بیرون کن خدا باش و خدا
تا بکے زید و بکر بینی عیان — تا کجا داری حقیقت را نهان
مذهب اهل وجود ست این چنین — یاد باید داشت این رای ذهین

مذهب شهودی

مذهب اهل شهود است این چنین — که خدا پاک ست و آن هست و نه این
جمله مخلوق اند از وے انس و جان — او ست قیوم زمین و آسمان
او محیط خلق از علم ست و بس — بیرون از علمش نباشد هیچکس
همچو حکم پادشه هر جاست او — خلق را از قدرتے آراست او
دارد او سرتاقدم تنزیه صرف — پاک ذاتش هست از تشبیه صرف
همچو نور مهر هر جا مے فتد — گفت از امکان نه بر وی میرسد
علم او با جمله عالم بالیقین — هُوَ مَعَکُم اَینَمَا کُنتُم ببین
در حقیقت جمله او نبود روا — حق منزه هست از ما و شما

گر همه او در نظر آید ترا — نیست هرگز فی الحقیقت هکذا
بسکه غالب گشت بر تو عشق او — در نظر می آید او هر جا و سو
همچو مجنون کو زبس مشتاق بود — هر کجایش روی لیلی می نمود
در حقیقت نیست لیلی هر کجا — بل خیالش هست هر جا رونما
گو جمال لیلی و گو جمله چیز — غلبهٔ عشق ست بر وی ای عزیز
همچنین نزد شهودی ای گدا — بنده غیر محض باشد با خدا

مذهب محققین و عارفین

اهل تحقیق ست هر کو اندرین — مذهبش اینست ای مرد ذهین
حق عز و جل با ما و شما — غیر هست و عین هست ای آشنا
غیر از روی تعین هست او — در حقیقت عین هست ای نیک خو
حضرت ذاتش وجود مطلق است — این مقید صورت شان حق است
نسبت اطلاق تقیید ایچنان — همچو دریای بسیط و موج دان
بحر در صورت ز موج خود جداست — در حقیقت لیک عین موج هاست
غیر محض ار موج را گوئی خطاست — عین صرف ار گوئی این هم نارواست
چونکه با دریاست قایم موج ها — گر جدا از وی شود گردد فنا
از رهِ صورت همی گویم از و — در حقیقت تا بهم شد جمله او
همچنین جمله جهان را با خدا — نسبت عین دو دوی هست ای گدا
پس بظاهر غیر می گو خلق را — در حقیقت دان ولی عین خدا
نیست تحقیق دگر نیکو ازین — ای موحد این چنین مذهب گزین
مذهب حق ست این ای رشک مه — نیست الحاد اندرین نی زندقه

ملت ناجیه از هفتاد و دو   این بود بے شبه ای مرد نکو
که خلاف شرع آید در نظر   در شریعت شد حقیقت جلوه گر

در خاتمه کتاب گوید

شکر حق کاغاز من انجام یافت   مثنویم صورت اتمام یافت
ختم شد از فضل حق این مثنوی   سالها بودست ارچه ملتوی
گاه گاہے وقت فرصت تو چند   نظم مے کردیم اسے نیکو پسند
از تصانیف شیوخ صوفیان   کہ ہمہ بودہ ست در تازی زبان
بے کم و بیشش بہ لفظ فارسی   ترجمہ کردم بطورِ مثنوی
نثرها را کرده ام در نظم پر   سفتہ ام در رشتهٔ ابیات در
جمع کردم قول کمّل سربسر   کرده ام از شاعری قطع نظر
قابلے گر بیندش از چشم صاف   از قصور شاعری دارد معاف
زانکه عذر خود سراپا کرده ام   هیچ جائے عیب خود ننهفته ام
چون کسے از لطف اصلاحش دهد   صد جزاک الله من بروی رسد
ور کسے بهره برد از دیدنش   پردهٔ جهلش درد از خواندنش
در حق من هم ز حق خواهد دعا   تا شود حاصل مرا هم مدعا
در حدیث آمد که در حق کسے   گر دعا گوید به غیبت دوستے
بالیقین مقبول گردد آن دعا   هیچ کاهش رو نیابد از خدا
حق تعالے هر دو را سازد نصیب   از دعا هائے که گردش آن حبیب
بر همین امید گفتم این همه   بهر بوئے گل شگفتم این همه
هر که یابد زین صحیفه بوئے خوش   گویدم صل علی از خوئے خوش
از جناب والدم شیخ هدے   نام این احسن المعارف شد عطا
دائما نامش بماند یادگار   زانکه ما شد بخشش شه پایدار
صوری و هم معنوی تاریخ آن   احد عشره مائتین الف هست ای جوان [هجری ١٢١١]
فهم کن اعدادش از یک تا هزار   بے کم و بیشش اے خجسته روزگار
بر محمد باد صلوات و سلام   هم مع اولاد و اصحابش تمام

ترجیع بند

من تصنیف حضرت الحضرات مولانا و مرشدنا شاه تراب علی قلندر قدس سره

بسم الله الرحمن الرحیم

ای عشق تو کرده دل فگارم
بنما رخ خود که بیقرارم

تا چند تو شمع بزم غیری
ای سیه تو سیاه روزگارم

جور و ستمت برای غیر است
من لطف ترا امیدوارم

از سوز درون من چه پرسی
چون لاله بسینه داغدارم

همچشمی من سی کند ابر
از بسکه ز دیده اشکبارم

هرگز بفریب چشم مستش
دل را ندهم که هوشیارم

فریاد که دوست دشمنم شد
بیگانه ز من شده است یارم

غمخوار رقیب گشت اینم
بود آنکه همیشه غمگسارم

از حالت من خبر نداری
برخیز طبیب از کنارم

جز جلوهٔ یار چاره ام نیست
من زخمی تیغ انتظارم

از درد فراق جان بلب شد
افتاده و کشتن به مرگ کارم

زان سیمتن سنگدل از این بیش
رحمی نکند بحال زارم

بنشینم و گریه سر کنم
دیگر ز رخ و لبش ... چشم

گر بوسه دهی و دلستانی / باشد چه عجب ز مهربانی

من از تو گمان نکرده بودم / هر چند ز من تو بدگمانی

در هجر تو شد حرام بر من / خواب و خور و عیش و شادمانی

بی تو شده ام چو جسم بیجان / کس بی تو کند چه زندگانی

دور است ز بنده پروری ات / با من تو چه گویمی لن ترانی

گو قاصد محرمی که از یار / گوید ز من این قدر زبانی

پیش تو رسیدنم محال است / از شدت ضعف و ناتوانی

خود سوی من آ و لطف فرما / ای مست غرور نوجوانی

با غیر چنین است گرم جوشی / دانم که ز رشک من بدانی

از باطن من تو غافلی آه / من سوختم از غمت نهانی

گر بی سبب از من غریبی / آزرده دلیست یار جانی

تا چند نشینم و به گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نه بینم

دل بنده حسن مه جبین است / جان بسته زلف عنبرین است

رسوا شدم و هلاک گشتم / این است سزای عشق این است

شیرین بتی که گفت تلخم / شاهان هزار آفرین است

کس دل نبرد سلامت از وی / چشمی که سیاه و شرمگین است

هیچی نشست ز بحر حسن پیدا او / چینی که ترا در آستین است

چون شکل سیاه بر سر او را / خالی که بر روی یاسمین است

بی خطره وصل یار معلوم / هجران چو رقیب در کمین است

روی تو هزار جلوه دارد / با دیده من غبار این است

یارب چه کنم چسان نمیرم / یارم به [illegible]
مارا ز رقیب شکوه نیست / [illegible] یار خویش است
دور است رضا و صبر از من / گر شیوه ناز [illegible]

بنشینم و گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نبینم

چون گل رخ او بهار دارد / دیوانه چو من هزار دارد
مستانه نگاه او کج افتد / چشم تو مگر خمار دارد
بیچاره دلی که بود گمنام / در کوچه تو اشتهار دارد
دل تشنه مرگ رفت پیشش / گو خنجر آبدار دارد
یارا سر و کار با غمش است / آواز غم من چه کار دارد
در عشق نه من قرار دارم / نی وعده او قرار دارد
از من بدلش کدورتی نیست / آئینه من غبار دارد
تیر تو که از نشان خطا رفت / در سینه من گذار دارد
گر با دگران هست یارم هم / وز عاشق خویش عار دارد

بنشینم و گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نبینم

گم گشت دلم چو شب بکویش / جان رفت سحر به جستجویش
زیبد به تنش قبای شبنم / مانند گل است رنگ و بویش
نسبت بمهش ز سادگی است / مه رشک برد ز ساده رویش
زلفش که شب دراز هجر است / دام دل ماست موبمویش
هر کس که شنید محو گردید / سحر است مگر به گفتگویش

بر سیمتنش چه خوب زیبد ‌‌ ‌ تعویذ طلاسی گلویش

دارد اگر او حجاب با من ‌ ‌ پوشیده کنم نظر بسویش

در شوق تو جان ز تن بر آمد ‌ ‌ لیکن نه بر آمد آرزویش

جز جور و عتاب شیوه اش نیست ‌ ‌ واقف شده ام کنون ز خویش

بنشینم و گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نبینم

ای رشک پری و غیرت حور ‌ ‌ حسن تو بلاست چشم بد دور

سیب ذقنت مقوی دل ‌ ‌ عناب لبت دوای رنجور

در حسن رخا که شهرتت نیست ‌ ‌ مو ها شده ام بعشق معمور

با دل کند هر آنچه خواهد ‌ ‌ مولا مختار و بندهٔ مجبور

جسمش ز قبا چنان نموده ست ‌ ‌ در پرده عیان چو شمع کافور

کی با من یار بد بلا باشد ‌ ‌ من عاجز او بخویش مغرور

قربان تو یک نگاه دیگر ‌ ‌ ای نرگس مست و چشم مخمور

من بی تو چنین حزین و غمگین ‌ ‌ بیگانه چنان ست با تو مسرور

داری برقیب مهر ورنه ‌ ‌ پیش تو نشستنش چه مقدور

دانم که ز دلبری اغیار ‌ ‌ بیدل شدن من است منظور

مظلومی خود من از که گویم ‌ ‌ هر جا ز جفای تست مذکور

بنشینم و گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نبینم

آمد بسرم چو دلبر من ‌ ‌ دل برد و رمید از بر من

ترسم نکند ز اشک طوفان ‌ ‌ فریاد ز دیدهٔ تر من

مرگ ست کنون رسیدن از دام
صیاد شکست چون پر من

یک وصف ز گیسوش نوشتم
گردید سیاه دفتر من

هرگز نه کشیم سر از محبت
گر اره کشند بر سر من

اکنون نه رقیب مهربان است
آن مشفق دوست پرور من

مهری نکند بحالم ای ماه
این است اگر در اختر من

به نشینم و گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نه بینم

زلف تو شب دراز هست آه
رخسار تو ماه قصه کوتاه

از شمع رخ تو راه پیدا
وز زلف سیاه تست گمراه

گویا که هلال عید دیدم
ابروی ترا چو دیدم ای ماه

در کوی تو خاکسارم به
از هستند ناز و منصب و جاه

آمد به سرش اجل یکایک
رفت از بر دل چو یار ناگاه

گفتی که من از تو ناخوشم سخت
بی جرم و قصور خواه ناخواه

گر رنجش تو چنین ست با من
والله بالله ثم بالله

به نشینم و گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نه بینم

ای گل تو چرا بخود بنازی
در دست که میشوی ببازی

بیچاره دلا اگر به عشقی
از هیچ مخواه چاره سازی

پروانه سوختن دهد علم
از شمع بگیر جان گدازی

پایان نشود شب درازش
کو روز حشر با این درازی

بر دست رقیب میزند دست
با این همه ناز و بی نیازی

پابوسی او مجال من نیست — با غیر چنین است سرفرازی
در شهر پری رخان نباشد — با من رسم وفا و دلنوازی

بنشینم و گوشه گزینم
دیگر به رخ دلبران نه بینم

ای زلف تو وال به تسلسل — سودا شده به پیچ و تاب سنبل
گلشن ز رخ تو باغ باغ ست — غنچه ز تبسم تو گل گل
شیرین دهنی تو از شکر خند — پاشید نمک بزخم بلبل
بی دانهٔ خال ساده رویت — افگند ترا بدام کاکل
فرصت نبود ز ناکسانت — تا چند کسی کند تحمل
عمرم به تغافل تو بگذشت — با هم بگذشتی از تغافل
ما را نبود جز این صلاحی — خواهیم اکنون که بی تامل

بنشینم و گوشه گزینم
دیگر برخ دلبران نه بینم

یار از من و من ز خود جدایم — درد آشنای هجر بتلایم
زنده نبودم من از در تو — آوردی بکوی تو قضایم
شرمنده نکرد یک نگاه را — محجوبی چشم سرمه سایم
از قصهٔ ما و او چه پرسی — او شاه من است و من گدایم
نه نوشت و فسانه کرد در خلق — هرکس که شنید ماجرایم
کی رحم کند بحال من زار — مسکین و غریب و بینوایم
در کوی تو ماز خویش رفتم — هوشم نه که کیستم کجایم
دشنام دهد لب تو ما را — در گوش خورد اگر دعایم

شوخی که بقتل من مقرّاست — دارد ز نگار خونبها هم
بارم نه بدست آمد آن شوخ — فرسوده بجستجوش پا هم
در عشق ز آه و زاریم آه — صورت نه گرفت مدعا هم

بنشینم و گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نه بینم

مجروح سرم ز سنگ و خشت است — این زخم مرا بسر نوشت است
قاصد به غلامیش و هم خط — کز دست خود او خطم نوشت است
لطفت برقیب خوب نبود — نیکی بدان بدست و زشت است
گمراه نگو مرا تو زاهد — آمد شدنم بسوی بهشت است
گر حور و قصور هست در خلد — در کوی بتان مرا بهشت است
در گلشن گلرخان بی مهر — تخمی ز وفا خدا نکشت است
با من نه کنی اگر وفائی — وز جور و جفا ترا سرشت است

بنشینم و گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نه بینم

ای قامت یار و رشک شمشاد — از بندهٔ تست سرو آزاد
بلبل تو نگاهدار خود را — کرده است نگاه بر تو صیاد
خون ریخت کف حنائی او — فریاد ز دست یار فریاد
حیرت زده گشت همچو تصویر — شکل بت من چو دید بهزاد
یا رب چه حال هست او را — کس همچو ندید آدمی زاد
بر کشتن من بس هست ابرو — حاجت نبود به تیغ فولاد
دیوانه نیم مریض عشقم — نشتر برگم مزن تو فصاد

گردی تو ز غمزه‌ات جدایم	ای وحشت عشق خانه آباد
بیخود شده ام ولی چه حاصل	خود رفتم او نرفت از یاد
شیرین دهنان بلای جانند	سوگند به عاشقی فرهاد
تنگ آمده ام کنون ز خوبان	بسیار کشیده ایم بیداد

بنشینم و گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نبینم

چون ماه اگر برآیی بر بام	نظاره کنم ترا سر شام
کردی نگهی که رفتم از هوش	مدهوش شدیم بی می و جام
تعریف مکن تو مدعی را	کو کرد ترا به عشق بدنام
ای شانه ز زلف او بپرهیز	ترسم نشوی اسیر این دام
پیراهن شبنمت گران است	نازکتری از گل ای گل اندام
ای دل تو هزار جهد کردی	رام تو نگشت آن دلارام
انصاف بکن که در جهان کیست	چون من ز لب تو مانده ناکام
محجوب ز یار من توان دید	رنجیده شود ز خط و پیغام
بر من نگذشت ز تلخ کامی	شیرین سخنی چو داد دشنام
افسوس که عشق برد از من	هوش و خرد و قرار و آرام

بنشینم و گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نبینم

بودی تو که سینه صاف با من	دیدی چه ز من که گردی بدظن
در هجر تو خار می‌خلد گل	بی یار کنم چه سیر گلشن
ای شوخ بیا مکن ز من شرم	جز یاد تو کو درین نشیمن

چشمش بہ فسونے چاک دل کرد — مژگان و نگاہ ناز و سوزن
رسوائے دل نمے پسندد — در کوچۂ یار عقل رہزن
گر مدعی حاجب دریاوست — ر دیش نگرم ز چشم روزن
مردیم ہمو زش احتراز است — کز تربت من کشید دامن
خلقے بملامتم کمر بست — ہمسایہ بعشق گشت دشمن
کردیم ز عاشقی تبرا — زنہار ز دست عشق پُرفن

بہ نشینم و گوشۂ گزینم
دیگر رُخ دلبران نہ بینم

اے جان کہ تو از دلم جدائی — در خانۂ من چرا نیائی
دیگر چہ من آشنائی تو کیست — داری بکدام آشنائی
دل بردن و دل گرفتن — دورست ز رسم دلربائی
تا دام کہ صید زندہ باشد — از دام کجا شود رہائی
چون نقش قدم بکوچۂ یار — کردیم قبول جبہ سائی
شاہم گفت و پیش خود خواند — رفتیم چو بکسوت گدائی
زان زلف کہ رشتۂ حیات ایست — اے شانہ گرہ چہ مے کشائی
خوبان بہ کسے وفا نکردند — با من چہ عجب کہ بے وفائی
کز عشق مجاز فی الحقیقت — باشد بخلاف پارسائی

بہ نشینم و گوشۂ گزینم
دیگر رُخ دلبران نہ بینم

اے زلف مسلسل گرہ گیر — بے دانہ و دام پا بزنجیر
چون موئے تو جان و دلم پریشان — کز بہر دلے تو دام نخجیر

کو روئے کہ روئے یار بوسم
اگر پا بوسیم بود گلو گیر

در خواب بخواب دیدمش آه
جز طالع خفته چیست تعبیر

گر بهر ہلاک جان زارم
داری چو بدست خویش شمشیر

اندیشہ مکن بہ کس کہ بندہ
راضی برضاست تن بتقدیر

بر هر کہ نگاه کرد چشمش
شد خستہ چنانکہ زخمی تیر

شرم تو دلیل عشق من شد
خود شهره شدی مرا چه تقصیر

شب تا بسحر گذشت بے یار
در گریہ و نالهائے شبگیر

میلش بطپیدن شکارست
بسمل نہ شود چگونہ نخچیر

شوخے کہ بحرف آشنا نیست
او را چہ کنم بنامہ تحریر

قاصد تو برو و دلنشین کن
احوال مرا از و بتقریر

یکدم نرود خیالش از من
پیش نظرم شدا و چو تصویر

یا رب چہ بلا اشد این محبت
و این عشق بدل چہ کرد تاثیر

بنشینم و گوشہ گزینم
دیگر رخ دلبران نه بینم

اے سرمۂ چشم خاکپایت
بر من نظرے کن از عنایت

در یوزه گرست یک نگہ را
افتاده بکوئے تو گدایت

عشق لب لعل کرد چون من
اندر رگ و پوست تم سرایت

غیر از تو کند شکایت من
با تست مرا همین شکایت

از عشق من و ز حسن یا ست
در خلق بهر طرف حکایت

از قصۂ من تو با رقیبان
گفتی باشاره و کنایت

آزرده مشو ز گریہ من ہم
اظہار کنیم ما جرا یت

از دوچه بلا بمن توان دید	این ناز و کرشمه و ادایت
پوشیده بکن تو هم تماشا	رسوا شده ام چه از برایت
غیر از ستم جفای خوبان	باشد همه چیز را نهایت
آن دل که ز من ببرد آن شوخ	گر یاد دهی ز بے عنایت

بنشینم و گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نه بینم

بے وجه نه او نقاب دارد	دانم که ز من حجاب دارد
بر حسن صبیح او فدایم	کو روی چو ماهتاب دارد
مکتوب مرا جواب ننوشت	رنجیده همین جواب دارد
مشتاق تو بهر پای بوسی	سر بر قدم رکاب دارد
چینی بجبین یار افتاد	شاید به کسے عتاب دارد
از بهر شنا دری مدمن	تا روی بسوی آب دارد
دریا بنظاره جانش	صد ها چشم از حباب دارد
گر عشق تو محو گردد از دل	بیداد ترا که تاب دارد

بنشینم و گوشه گزینم
دیگر رخ دلبران نه بینم

بر حسن صبیح او گواهی	داد نده ز ماه تا بماهی
بر حال گدا نوازشے کن	اے آنکه بملک حسن شاهی
دل بے تو چو ماهی ست بی آب	گویم ز حالتش کماهی
بے امر تو کے کند کجویت	از آمدنم کیست مناهی
برخاست چو یار بهر قتلم	فریاد زدم ز بے گناهی

زلفش که رسا و دلربا است — افتاد بپا بعذر خواهی
از گفتگوی رقیب پرهیز — در گوشش مکن کلام واهی
آن شوخ ز مجلسم چو برخاست — بنشاند مرا بصد تباهی
از حلقهٔ بندگی خوبان — آزاد شوم اگر الهی

بنشینم و گوشه‌ای گزینم
دیگر رخ دلبران نبینم

گل بی تو چه پیرهن بریدست — وصف ز صبا اگر شنیدست
زان روز که دید صورت یار — یک لحظه دلم نیارمیدست
[illegible] که ترک چشمت — از ابروی خم کمان کشیدست
پیراهن یوسفش یقین شد — بو هر که ز جامه‌اش شنیدست
باقی [illegible] لبالبم ده — یارم بکنار و روز عیدست
[illegible] گشت روشن — اشکی که ز چشم من چکیدست
حق بهر پاک کردن خلق — رحمی بدلت نیافریدست
یک وعده به من وفا نکردی — زنهار که وعده‌ات بعیدست
تشهیر جفای تست بی سود — خود هر چه تو بینوا ندیدست
بگذار که حسب حالم آمد — این بیت که گفتهٔ شهیدست

بنشینم و گوشه‌ای گزینم
دیگر رخ دلبران نبینم

مخمس کریما

من تصنیف حضرت الحضرات مولانا و مرشدنا شاه تراب علی قلندر قدس سره

بسم الله الرحمن الرحیم

خدایا نکردیم عهدت وفا | فراموش گردید قول بلا | بدنیای دون گشته‌ام مبتلا

کریما ببخشای بر حال ما | که هستم اسیر کمند هوا

چو کردم نظر جانب پیش و پس | نیامد نظر غیر تو هیچ کس | زشومی جرمیم اندر قفس

نداریم غیر از تو فریادرس | توئی عاصیان را خطابخش و بس

کنون از تو دارم همین التجا | که کردم بدنیا بسے جرمها | عیان کن بمن شاه راه هدی

نگهدار ما را ز راه خطا | خطا درگذار و صوابم نما

در ثنای پیغمبر صلی الله علیه وسلم

چو باشد محمد مرا دستگیر | چه دهشت ز جرم صغیر و کبیر | بوصفش چه گوید سخن این فقیر

زبان تا بود در دهان جایگیر | ثنای محمد بود دلپذیر

محمد شه دین خیر الورے | امیر عرب شاه هر دو سرا | امام امم والی اولیا

حبیب خدا اشرف انبیا | که عرش مجیدش بود متکا

بمعراج راکب شده بر براق | شدش تا بعرش برین اتفاق | چنان شد بشوق خدا شاه مشتاق

سواری جهانگیر یکران براق　　که بگذشت از قصر نیلی رواق

ندانم دلا حال تو این چه گشت　　که طفلانه گردی بصحرا و دشت　　سه عمر شدی زیاده از سی و هشت

چهل سال عمر عزیزت گذشت　　مزاج تو از حال طفلی نگشت

در پند گوید

زر و سیم هر جانه در باختی　　بجنگ کفر کوس ننواختی　　پی اینجهان اسپ جان تاختی

همه با هوا و هوس ساختی　　دمی با مصالح نپرداختی

چو عمر جهان نیست فی اعتبار　　یکی هم ندارد از اینها قرار　　دلا این نصیحت ز من گوش دار

مکن تکیه بر عمر ناپایدار　　مباش ایمن از بازی روزگار

در باب کرم گوید

چو تعریف خوانم بشان کرم　　نیاید ز من داستان کرم　　ازین بس چگویم بیان کرم

دلا هر که بنهاد خوان کرم　　بشد نامدار جهان کرم

کرم کن که حق زیب شانت کند　　به پیش کریمان مکانت کند　　کرم برتر از آسمانت کند

کرم نامدار جهانت کند　　کرم کامگار امانت کند

دلا جود افزون ز اندازه دار　　در گنج زر آوا زر چون تازه دار　　پی صید خلق از کرم کاز دار

دل عالم از کرم تازه دار　　جهان را ز بخشش پر آوازه دار

کرم کن کزین به دگر کار نیست　　ازین خوبتر هیچ کردار نیست　　جهان جز کرم بی خریدار نیست

ورای کرم در جهان کار نیست　　وزین گرم تر هیچ بازار نیست

کرم شهرت جاودانی بود　　کرم ثمرهٔ نوجوانی بود　　کرم عشرت دو جهانی بود

کرم مایهٔ شادمانی بود　　کرم حاصل زندگانی بود

دلا در کرم گر تو باشی مقیم
مثالت شود در خلیقان علیم
اگر حق ترا داد قلب سلیم
همه وقت شو در کرم مستقیم
که هست آفرینندهٔ جان کریم

در باب سخاوت گوید

حبیب الله آمد سخاوت شعار
اگرچه بود فاسق روزگار
سخاوت کند مرد را نامدار
سخاوت کند نیکبخت اشقیا
که مرا از سخاوت شود بختیار

ز لطف سخا همچو شبیر باش
جهان را چو او مرشد پیر باش
بکام جهان شکر و شیر باش
بلطف سخاوت جهانگیر باش
در اقلیم لطف سخا میر باش

سخی پیش حق هست از واصلان
که باشند خوشدل از و کاملان
سخاوت بود شیوهٔ کاملان
سخاوت بود پیشهٔ مقبلان
سخاوت بود کار صاحبدلان

سخا دافع جمله درد و بلاست
سخاوت بنا کن که دار الشفاست
بوصف سخا هرچه گویم بجاست
سخاوت مس عیب را کیمیاست
سخاوت همه درد را دواست

ترا هست گر خواهش بهتری
ز من گوش کن این نصیحت گری
اگر صاحب گنج سیم و زری
مشو تا توان از سخاوت بری
که گوئے بهی از سخاوت بری

در باب بخل گوید

مکن در جماعت مقام بخیل
برون کن ز دل احترام بخیل
میا جانب بار عام بخیل
اگر چرخ گردد بکام بخیل
در اقبال باشد غلام بخیل

بخیل آدمی زشت و مطعون بود
هجایش ز تقریر بیرون بود
ز احسان او کس نه ممنون بود
اگر در کفش گنج قارون بود
وگر تا بعرش ربع مسکون بود

بخیلان نمایند اگر سروری
نشاید که تو سوی ایشان نگری
چو در بخل باشند چنین بدتری

نیرزد بخیل آنکه نامش بری / اگر روزگارش کند چاکری

مکن گوش بر قیل و قال بخیل / نگاهی مکن بر کمال بخیل / به بین از کراهت بحال بخیل

مکن التفاتے بمال بخیل / مبر نام مال و منال بخیل

بخیل ست سر تا بپا شور و شر / چه او نیست عاصی و مجرم دگر / مکانش نباشد بجز در سقر

بخیل ار بود زاهد بحر و بر / بهشتی نباشد بحکم خبر

حذر باید از بخل در جمله حال / که آخر فتد بر بخیلان وبال / همه مال و ملکش بگیرد زوال

بخیل ارچه باشد تونگر بمال / بخواری چو مفلس خورد گوشمال

بخیلان دوائے اگر میخورند / باصراف قیمت جگر میخورند / سخیان ز شهد و شکر میخورند

سخیان ز اموال بر میخورند / بخیلان غم سیم و زر میخورند

درباب تواضع

تواضع نکو هست از جمله کار / بود در تواضع بسے افتخار / شود در خلایق ترا اعتبار

ولا گر تواضع کنی اختیار / شود خلق دنیا ترا دوستدار

تواضع شود ظاهر از اهل دین / بود مرد دیندار را خوی این / تواضع شود عاقلان را قرین

تواضع کند هوشمند گزین / نهد شاخ پر میوه سر بر زمین

چه خواهی که یابی ز حق خرمی / مکن از تواضع بعالم کمی / تواضع دهد با ملک همدمی

تواضع کند هر که هست آدمی / نزیبد ز هر دم بجز مردمی

تواضع بود دانهٔ دوستی / ببر طفل سرمایهٔ دوستی / شود طول از و سایهٔ دوستی

تواضع بود مایهٔ دوستی / که عالی بود پایهٔ دوستی

تواضع همه باعث عزت است / باهلش ز دست عدو راحت است / تواضع بکن گر جهان رغبت است

تواضع کلید در جنت است / سرافرازی و جاه را زینت است

اگر بر تواضع شود رای تو | سر خود نهد خلق بر پای تو | تواضع بود عزت افزای تو

تواضع بود حرمت افزای تو | کند در بهشت برین جای تو

تواضع پسند است الله را | تواضع سزد مرد آگاه را | تواضع دهد فائده شاه را

تواضع زیادت کند جاه را | که از مهر پرتو بود ماه را

تواضع پسندیدهٔ داور است | تواضع دلا وضع پیغمبر است | گدا را نه این لایق و در خور است

کسی را که گردن کشی در سر است | تواضع ازو یافتن خوشتر است

بنا کن دلا کشتی از نیاز | مساز از تکبر خدا را جاز | تواضع بکن خصلت اهل ناز

تواضع کند مرد را سرفراز | تواضع بود سروران را طراز

خدا از تواضع بود شادمان | تواضع بود وضع پیغمبران | تواضع دهد عزت جاودان

تواضع عزیزت کند در جهان | گرامی شوی پیش دلها چو جان

گرت با خلایق تواضع بود | بخالق نیاز و تضرع بود | ز حق سربلندی توقع بود

کسی را که عادت تواضع بود | ز جاه و جلالش تمتع بود

تواضع بکن در جهان بی دریغ | به پیش همه باش چون چشم تیغ | بکش سر بر افلاک چون ابر میغ

تواضع مدار از خلایق دریغ | که گردن ازان بر کشی همچو تیغ

غنی را تواضع سزا و نکوست | که از کبر دوری بسی رنگ و بوست | بهار است مینا اگر سر فروست

تواضع ز گردن فرازان نکوست | گدا گر تواضع کند خوی اوست

در باب تکبر گوید

تکبر نباید کسی از بشر | که او کار شیطان است ای باخبر | بسی هست اندر تکبر خطر

تکبر مکن زینهار ای پسر | که روزی ز دستش در آئی بسر

اگر از تکبر کنی سر بلند | فتد از بلا در سرت صد گزند | بنادان رسد زان هزاران گزند

تکبر ز دانا بود ناپسند — غریب آید یعنی از هوشمند

تکبر نباشد سر کاملان — تکبر بود دور از عاقلان — تکبر بود خصلت غافلان

تکبر بود عادت جاهلان — تکبر نباید ز صاحبدلان

تکبر شهان را نگون سار کرد — تکبر سران را سر دار کرد — چه گویم تکبر چها دبار کرد

تکبر عزازیل را خوار کرد — بزندان لعنت گرفتار کرد

شنو این نصیحت که در خور بود — شنو تلخ با حق که چون قند بود — بگوش آر این را که چون دُر بود

کسی را که خصلت تکبر بود — سرش پر غرور از تصور بود

دلا گر تو از کبر گردی بری — شها نزد اشتی سروران را سری — بود و تکبر بسی بدتری

تکبر بود مایهٔ مدبری — تکبر بود اصل بد گوهری

نظر گر بشان خدا میکنی — بتوصیف تو کبریائی کنی — چه اکبر ز خود دور می کنی

چو دانی تکبر چه ما میکنی — خطا میکنی و خطا میکنی

در باب طلب علم گوید

چو از هستی آمد به آدم جمال — بگفت علم از آدم و انبیا را کمال — ز تعلیم [illegible]

بنی آدم از علم باید کمال — [illegible]

پی علم اسپ طلب هر که تاخت — بتحصیل [illegible] — ز [illegible] دل [illegible] علم یافت

چو شمع انجمن علم باید افروخت — که [illegible]

ز علم آدمی را شود اعتبار — بود عالم از جاهلان [illegible] — مبادا ز شوق [illegible] زنهار

کسی را که شد دور از آن بخت یار — طلب کرد [illegible] علم [illegible]

چه گویم ز توصیف اسرار علم — بسی نفع باشد بتکرار علم — اگر [illegible] خریدار علم

خردمند باشد طلبگار علم — که هر دم است پیوسته بازار علم

در باب حذر از ملاقات جاهل میگوید

زجهال ای دل بجان کن فرار — مکن صحبت عالمان اختیار — چو خواهی که یابی قرار ای نگار

برو دامن علم گیر استوار — که علمت رساند بدار القرار

زجهال ناید جز اعمال بد — که مشغول شان هست اعمال بد — زبس زاید از جهل احوال بد

زجاهل نیاید بجز افعال بد — وز و نشنود کس جز اقوال بد

شود پخته از علم هر کار خام — بآن میشود فرق در خاص و عام — نگردد چسان لازم ای نیکنام

ترا علم در دین و دنیا تمام — که کار تو از علم گیرد نظام .

تو از علم گر پیش کس سائلی — یقین هست یابی ز حق کاملی — چو آگاهی از آفت جاهلی

میاموز جز علم گر عاقلی — که بی علم بودن بود غافلی

بجاهل مصاحب مشو زینهار — که گردی تو هم مثل او بیوقار — چه گویم ترا این سخن بار بار

دلا گر خردمندی و هوشیار — مکن صحبت جاهلان اختیار

دلا پیش جاهل به تزویر باش — زجهلش بدل سخت دلگیر باش — اگر یزان نه از زخم شمشیر باش

زجاهل گریزنده چون تیر باش — نیامیخته چون شکر شیر باش

بود جاهلی گر ترا دوستدار — نشاید کزین ره کنی افتخار — به یاری جاهل مکن اعتبار

ترا اژدها گر بود یار غار — ازان به که جاهل بود غمگسار

اگر جاهلت شمع محفل بود — بجز از جهالت چه حاصل بود — کسی جاهلت زهر قاتل بود

اگر خصم جان تو عاقل بود — به از دوستدار که جاهل بود

هر آنکس که ذی هوش و دانا بود — زجهال او را تبرا بود — چو از جهل بس فتنه برپا بود

زجاهل حذر کردن اولی بود — کز و ننگ دنیا و عقبی بود

هر آنکس که از جهل بیزار نیست — ورا پیش اهل خرد بار نیست — نشستن بجاهل سزاوار نیست

چو جاهل کسی در جهان خوار نیست | که نادان تر از جاهلی کار نیست

هر آنکس که با جهل باهم بود | ابوجهل نامش بعالم بود | همین گفتی وعظ و شنیدم بود

سر انجام جاهل جهنم بود | که جاهل نکو عاقبت کم بود

ز جاهل جدا ماندن ای یار به | سرا و بریدن سزاوار به | اگر مرد جاهل شود خوار به

سر جاهلان بر سر دار به | که جاهل بخواری گرفتار به

در باب طلب علم گوید

دلا دار بر علم دین اصل غرض | که آنست چون جوهر و غیر عرض | بجز این چه باشد مرا از تو غرض

طلب کردن علم شد بر تو فرض | دگر چه بجست از پیش قطع ارض

چو از بندگان حق ترا نام داد | چه گویم بقدر یکه انعام داد | بسی عشرت و عیش و آرام داد

چو ایزد ترا اینهمه کام داد | چرا بر نیاری سر انجام داد

در باب انصاف و عدل میگوید

چو خواهی که محمود عالم شوی | بعدل عمر کن تو هم پیروی | چسان از ره عدل بیرون روی

چو عدل است پیرایهٔ خسروی | چرا عدل را دل نداری قوی

اگر عدل تو پیشکاری کند | جهان ترا دستداری کند | دولت گر با انصاف یاری کند

ترا مملکت پایداری کند | اگر معدلت دستیاری کند

شوی گر ز فضل خدا شهریار | بکن عدل و انصاف در جمله کار | چه گویم بوصفش سخن ای نگار

چو نوشیروان عدل کرد اختیار | کنون نام نیکو ازو یادگار

تو از عدل در خلق بنیاد دار | بنای ستم جمله بر باد دار | ولا این نصیحت ز من یاد دار

جهان را با نصاف آباد دار | دل اهل انصاف را شاد دار

ز انصاف باید خوش انجام ملک | ازان میشود پخته بر خام ملک | شود از عدالت سرانجام ملک

ز تأثیر عدل است آرام ملک | که از عدل حاصل شود کام ملک

اگر از عدل تو خلق خوشدل بود | چها شهرهات در محافل بود | ز نور مه تو الطاف نازل بود

ترا زین به آخر چه حاصل بود | که نامت شهنشاه عادل بود

هر آنکس که عادل بود در جهان | ازو میشود خلق خوش شادمان | عدالت بدست آر ای جان جان

اگر خواهی از نیکبختی نشان | در ظلم بر بند بر اهل جهان

در باب رعایت همسایه گوید

بدنیا شود گر ترا فقت دار | بهمسایگان نفع ده پیشه دار | چو خواهی کند حق ترا کامگار

رعایت دریغ از رعیت مدار | مراد دل داد خواهان بر آر

در باب ظلم ساختن میگوید

مکن هیچگه ظلم ای خوشخصال | که آخر ترا آید از وی وبال | چو ظلم و ستم هست بس بد شمال

مده رخصت ظلم در هیچ حال | که خورشید ملکت نیابد زوال

کند ظلم سلطان عادل چسان | که ویران شود ملک آباد ازان | نیاید ز بیداد غیر از زیان

خرابی ز بیداد بیند جهان | چو بستان خرم ز باد خزان

ز سلطان اگر ظلم گردد عیان | رسد یارب خلق تا لامکان | چه گویم ازین بیش شرح و بیان

کسی که آتش ظلم زد در جهان | بر آورد از اهل عالم فغان

ببند از بر خلق از جور ظل | که آخر شوی در قیامت خجل | خدا را مشو با ستم متصل

ستم کش گر آهی بر آرد ز دل | زند سوز او شعله در آب و گل

ز حق خواهی گر رحمت من لدن | درخت ستم برکن از بیخ و بن | چو جنات میخواهی و مسکن

ستم بر ضعیفان مسکین مکن | که ظالم بدوزخ رود بی سخن

بیفگن ز الطاف در خلق شور | مکن دیدهٔ ظلم و بیداد کور | تفقد نما چون سلیمان بمور

مکن بر ضعیفان بیچاره زور | بیندیش آخر ز تنگی گور

دلا سالک راه باطل مباش | بفعل نکوهیده عامل مباش | خدا را ز بیداد خوشدل مباش

بآزار مظلوم مائل مباش | ز درد دل خلق غافل مباش

ستمگار را نیست در خلد جای | که دوزخ مهیا شدش از جفای | چرا میزنی از ستم دست و پای

مکن مردم آزاری ای تندرای | که ناگه رسد بر تو قهر خدای

در باب قناعت از خلق گوید

کسی را که حق داد دانشوری | دلش با قناعت کند یاوری | ز اشجار رحمت چه خوش برخوری

دلا گر قناعت بدست آوری | در اقلیم راحت کنی سروری

مبر پیش مخلوق هرگز سوال | مکن چشم بر سیم و زر هیچ حال | برو آزما صبر ای خوشخصال

اگر تنگدستی ز سختی منال | که پیش خردمند هیچست مال

ز الفقر فخری نیفگن نقاب | گر این ره بجنت روی بیحساب | ز محتاجی خود مخور پیچ و تاب

غنی گر نباشی مکن اضطراب | که سلطان نخواهد خراج از خراب

غنی را بدنیا چو افزایش است | ز سیم و زرش جمله پیرایش است | گدا را همین فقر زیبایش است

غنی را ز زر و سیم آرایش است | ولیکن فقیر اندر آسایش است

چو گردی تو محتاج در روزگار | نباید کزین ره کنی اضطرار | کند فقر اهل خرد اختیار

ندارد خردمند از فقر عار | که باشد نبی را ز فقر افتخار

طریق قناعت بسی بهتر است | خوش آنکس که این راه را رهبر است | چه پرسی قناعت کجا در خور است

قناعت بهر حال اولیتر است | قناعت کند هر که نیک اختر است

چو روشن دلی خواهی ای دلستان | چراغ قناعت برافروز جان | مشو تیره دل از طمع ای جوان
ز نور قناعت برافروز جان | اگر داری از نیک بختی نشان

در باب حرص میگوید

ایا در جهان گشته بدنام حرص | سیه رنگ گردیده از شام حرص | ایا مرد نادان ز انجام حرص
ایا مبتلا گشته در دام حرص | شده مست لایعقل از جام حرص
طلبگار دنیا مشو هیچ حال | که فانی بود جمله مال و منال | مکن سیم و زر را ز مردم سوال
مکن عمر ضائع بتحصیل مال | که سیم زر و گوهر نباشد سفال
دلا خصلت حرص و طمعت مباد | که زین خو شوی خوار کاندر معاد | تو بیشک رسن این سخن گیر یاد
هر آنکس که در بند حرص اوفتاد | دهد خرمن زندگانی بباد
اگر مال و اسباب مخزون تراست | زر و سیم از حصر بیرون تراست | ز قدر قناعت چه افزون تراست
گرفتم که اموال قارون تراست | همه نعمت ربع مسکون تراست
شوی روز آخر بدنیا هلاک | خورد داکن از حسب آن سینه چاک | چو از موت قارون نیاور بباک
بخواری شد آخر گر نیا بخاک | چه پیچی ز ارکان با دل دردناک
عجب عاشقی و رهی ای صنم | که با دوش بدل میکنی دمبدم | ز دو دهر در ره عشق دنیا قدم
چنان داده عشقش ز بهر رقم | ندیدی ز ذوقش نه کم و نه دم
مشو بهر دنیا تو سرگشته حال | بتحصیل عقبی بکن اشتغال | چو زر و مال دار آخرش خوشحال
چرا میکنی محنت از بهر مال | اگر خواهی شدن ناگهان پایمال
تو در حرص دنیا شده برگشته | بدنیای دون پا فرو گشته | چرا از قناعت تو برگشته
چرا عاشق روی زر گشته | که شوریده احوال و سرگشته
ز حکام دنیا شدی دوستدار | نگشتی بحکام دین جان سپار | ز فردا خبر نیست ای خاکسار

چنان گشته صید بهر شکار	که یادت نیاید ز روز شمار	
بجائیکه حق حب دنیا نهاد	هزاران بدی زاد زان بد نژاد	خدایا غمی بخشش مبارک کناد
مبادا دل آن فرومایه شاد	که از مهر دنیا دهد دین بباد	

در باب طاعت عبادت

عبادت بکن تا شوی نیکنام	شب و روز هر وقت هر صبح و شام	نه هر کس کند بر عبادت دوام
کسی را که اقبال باشد غلام	بود میل خاطر بطاعت مدام	
اگر مومنی در سر تافتن	بکن یاد حق نیز دریافتن	گدائی اگر با امیر رفتن
نشاید سر از بندگی تافتن	که دولت بطاعت توان یافتن	
مطیع الاوامر مظفر شود	مجیب النواهی مکفر شود	شقاوت بعصیان مصور شود
سعادت بطاعت میسر شود	دل از نور طاعت منور شود	
بطاعت بکوشید ای دوستان	که باشد مقبول هر دو جهان	جزای ابد یابی ای نوجوان
اگر بندی از بهر طاعت میان	گشاید در دولت جاودان	
بکن رخ سوی طاعت ای مهربان	که روشن شود جان پاکت از آن	بکوشند بطاعات عاقل جهان
ز طاعت بود روشنائی جان	که روشن ز خورشید باشد جهان	
گل باغ طاعات چیننده باش	بحال عبادات بیننده باش	دلا طاعت حق گزیننده باش
پرستنده آفریننده باش	بدیوان طاعت نشیننده باش	
بباطل پرستی مشو زینهار	همین یاد و پند سنت یادگار	دلا در دو عالم شوی کامگار
اگر حق پرستی کنی اختیار	در اقلیم راحت شوی شهریار	
دلا زهد و تقوی بکن اختیار	خلاف تقاوت مکن هیچکار	اگر خلد میخواهی ای دوستدار
سرانجام [illegible] پرهیزگاری برآر	که جنت بود جای پرهیزگار	

در مذمت شیطان

دلا بر عبادات حق رای دار	به مسجد بر آ که همین جای دار	ز روی ریا سر نه بالای دار
نماز از سر صدق بر پای دار	که حاصل کنی دولت پایدار	
ز تقوی تو پیراهن دین بدوز	اگر فسق باشد شعارت بسوز	همین گو میت زاهدا تا هنوز
ز تقوی چراغ روان بر فروز	که چون نیکبختان شوی نیک روز	
دلا باش بر شرع و دین استوار	مخالف مشو شرع را زینهار	بشو در قیامت ز غم رستگار
کسی را که از شرع باشد شعار	نترسد ز آسیب روز شمار	
شب و روز خود در اطاعت گذار	مشو غافل از حق به لیل و نهار	همین با تو میگویم ای دوستدار
دلا عزم عصیان مکن زینهار	که فردا نباشی ز حق شرمسار	
چو معیوب گردی بروز حساب	بقدر جرائم بیابی عذاب	رو و یا کرو بر طریق صواب
کند نیکبخت از گنه اجتناب	که پنهان شود نور مهر از سحاب	
مشو در گناهان تو گردن فراز	که از جرم یابد تباهی جهان	ندارد بعصیان خردمند ساز
ز عصیان کند هوشمند احتراز	که از آب باشد شکر را گداز	
دلا ور گدائی و یا خسروی	نشاید که در حکم نفست روی	چو خواهی که با نیکبختان روی
مکن نفس اماره را پیروی	که ناگه گرفتار دوزخ شوی	
چو شیطان نباید شدن ای نگار	میا سوی شیطانیت زینهار	نباشد ز شیطان چنان جای عار
کسی را که شیطان بود یار غار	نباشد مقامش بدار القرار	
دلا باش از آه شیطان جدا	نباشد که او باشدت رهنما	بود در طریقت شریعت کجا
کسی را که شیطان بود پیشوا	کجا باز گردد براه خدا	
ز شیطانی آنرا که سامان بود	مسلمان مگو گر مسلمان بود	ازو معصیت با فراوان بود
دلا هر که محکوم شیطان بود	شب و روز در بند عصیان بود	
ز عصیان بود گرمی اگر مهلت	ز بهر بر دوزخ شود حاصلت	خوری در قیامت بسی ضربت

اگر برنتابد ز عصیان لبت ‖ بود اسفل السافلین منزلت

ولا چون نداری خطر از عذاب ‖ چرا میکنی جرم بے حساب
چو بد را اجر نیست غیر از عذاب ‖ ...

مکن خانه زندگانی خراب ‖ ز سیلاب فعل بد و ناصواب

در اینجا شوی گر ز عصیان نفور ‖ در انجا بیابی بحور و قصور
شوی در جنان داخل ای بی‌شعور ‖ ...

اگر دور باشی ز فسق و فجور ‖ نباشی ز گلزار فردوس دور

بس گشت غالب بدل خوف یاس ‖ نگردد تهی ساعتے از هراس
مکن لطف و احسان من بیقیاس ‖ ...

بده ساقیا آب آتش لباس ‖ که مستی کند اهل دل التماس

بلطفت کنم تا بکے انتظار ‖ رسیده است الحال فصل بهار
ز دست چو تو ساقی گلعذار ‖ ...

مئے لعل در ساغر زر نگار ‖ بود روح پرور چو لعل نگار

نباشد چنین روز خوش از ثبات ‖ کنون از کرم کن بمن التفات
ازین بیش ساقی چه گویم بات ‖ ...

بیار آن شراب چو آب حیات ‖ که یابد ز نوشش دل از غم نجات

بر و لقد مستی ز صاحبدلان ‖ رود تنگدستی ز صاحبدلان
خوشا غم شکستی ز صاحبدلان ‖ ...

خوشا مے پرستی ز صاحبدلان ‖ خوشا ذوق مستی ز صاحبدلان

خوش آن باعث شوق اسباب عشق ‖ خوش آن فتنه انگیز ارباب عشق
خوش آن باده آن مئے ناب عشق ‖ ...

خوش آن آتش شوق ارباب عشق ‖ خوش آن لذت درد اصحاب عشق

شرابیکه باشم از و در خمار ‖ شرابیکه بینم از و صد بهار
شراب لطیف و بس خوشگوار ‖ ...

شراب چو لعل روان بخش یار ‖ شراب بصفا چو روئے نگار

خوش آنکس که گردید سودای دوست ‖ خوش آنکس که سر داد بر پای دوست
خوش آن دل که خواهد تماشای دوست ‖ ...

خوش آن دل که دارد تمنای دوست ‖ خوش آنکس که در بند سودای اوست

اگر تو وفادار باشی صنم ‖ ز تو آهوان هم بگردند رم
چو خواهی که مشهور گردی تو هم ‖ ...

دلا در وفا باش ثابت قدم ‖ که بے سکه رائج نباشد درم

وفادار باشی گرای دلستان | شوی جمله مخلوق را جان جان | عدوی تو گردید چون دوستان

ز راهِ وفا گر نه پیچی عنان | شوی دوست اندر دلِ دشمنان

چو یابی وزارت مثال چمہر | نقابِ وفا را بیفگن ز چهر | بخوبی نمودت چو حق رشکِ مهر

مکن بیوفائی چو دور سپهر | متاب از رخ دوستان روی مهر

مکن هیچکس را بدی در قفا | چو آئینه میدار در دل صفا | سر بیوفائی مکن در جفا

منه پای بیرون ز کوی وفا | که از دوستان می نیرزد جفا

وفا را بهارے بود مشتمل | اگر با وفائی گلی ور نه گِل | چو خواهی نگردی ز کس منفعل

مگردان ز کوی وفا روی دل | که در روی جانان نباشی خجل

وفا خصلت حسن و خوشنماست | خلافِ وفا کردن اهل دغاست | مشو دور ای مه ز من کین جفاست

جدائی ز احباب کردن خطاست | بریدن ز یاران خلافِ وفاست

نشد از وفا سیر گشتِ زنان | خلافِ وفادان بهشتِ زنان | وفا نیست در سرنوشتِ زنان

بود بیوفائی سرشتِ زنان | میاموز کردار زشتِ زنان

خدا داد این نعمت بیقیاس | ز دست و سر و پا و هوش و حواس | همین باید از شکر منعم لباس

کسی را اگر باشد دل حق شناس | نشاید که بندد زبانِ سپاس

دلا خصلتِ شکر را خوی دار | بهر حال کن شکر حق را شعار | بدل عزم از شکر کردن میار

اگر شکر حق تا بروز شمار | گذاری نباشد یکی از هزار

بکن شکر الله ای دوستدار | ز فعل و زبان و دل هوشیار | چه گویم زیاده ازین ای نگار

نفس جز بشکر خدا بر میار | که واجب بود شکر پروردگار

دلا شکر می کن که شاید ز شکر | خدا روی دولت نماید ز شکر | شود مال و ملک تو زاید ز شکر

ترا مال و نعمت فزاید ز شکر | ترا فتح از در در آید ز شکر

بود شاکر چندان خجسته خصال | که زان نفع یابی تو در جمله حال | چه پرسی چها شکر دارد کمال

زیادت کند شکر جاه و جلال ‏ ‏ زیادت کند شکر مال و منال

اگر شکر حق گویی یابی ثواب ‏ ‏ وگرنه ترا حق کند در عذاب ‏ ‏ چو خواهی که دین تازه گردد ترا

ز شکر جهان آفرین سر متاب ‏ ‏ که در باغ دین شکر اوست آب

مسلمان شاکر بس بهتر است ‏ ‏ چو او مرد نیکو کجا دیگر است ‏ ‏ باسلام چون شکر بس درخور است

ولی گفتن شکر اولی‌تر است ‏ ‏ که اسلام را شکر او زیور است

عوض شکر اولی‌ست در هر زبان ‏ ‏ شود حاصلت مقصد دو جهان ‏ ‏ بوصفش چه گویم ازین بس بیان

اگر از شکر ایزد نه بندی زبان ‏ ‏ بدست آوری دولت جاودان

در بیان صبر

دلا خویش را ساز با صبر یار ‏ ‏ بدل جز صبوری خیالی میار ‏ ‏ باقلیم دولت شوی شهریار

ترا گر صبوری بود دستیار ‏ ‏ بدست آوری دولت پایدار

صبوری چه خوب است ای دلبران ‏ ‏ بدارید بهر خدا دل بر آن ‏ ‏ صبوری بود خوی دین سروران

صبوری بود کار پیغمبران ‏ ‏ نپیچند سر زوی دین پروران

صبوری دلا یاور آرزوست ‏ ‏ بکن خوی او گر سر آرزوست ‏ ‏ صبوری ترا رهبر آرزوست

صبوری کلید در آرزوست ‏ ‏ گشاینده کشور آرزوست

صبوری اگر خو کنی ای جوان ‏ ‏ رسی زودتر بر مراد جهان ‏ ‏ چه گویم بوصف صبوری بیان

صبوری گشاید در کام جان ‏ ‏ که جز صابری نیست مفتاح آن

نه تنها ازو سود دنیا بود ‏ ‏ بسی نفع هایش بعقبی بود ‏ ‏ دلا صبر مرضی مولا بود

صبوری بهر حال اولی بود ‏ ‏ که در ضمن آن چند معنی بود

دلا گر نه بی‌صبری یاری دهد ‏ ‏ نه بدنامیت نامداری دهد ‏ ‏ صبوری ترا بختیاری دهد

صبوری ترا کامگاری دهد ‏ ‏ ز رنج و بلا رستگاری دهد

دلا گر بلا شود نازلت ‏ ‏ بکن صبر تا حق دهد منزلت ‏ ‏ چه گویم چه گردد ازین حاصلت

صبوری برآرد مراد دلت ‏ ‏ که از صابران حل شود مشکلت

کسی که صبر شایان نفرین بود	دلا صبر خوش وضع و آیین بود	اگر صابری بر تو تحسین بود
صبوری کنی گر ترا دین بود	که تعجیل کار شیاطین بود	
اگر تو کنی راستی را شعار	خدا در دو عالم کند کامگار	بسی یابی در خلق عز و وقار
دلا گر کنی راستی اختیار	شود دولتت همدم و بختیار	
میان را بنا راستیها ببند	اگر یابی بد وفرخ ازان صد گزند	کند صاحب هوش این را پسند
نه پیچد سر اندر راستی هوشمند	که از راستی نام گردد بلند	
ز ناراستی دور باش ای نگار	مکن خوی ناراستی زینهار	دلا راستی را بکن اختیار
دم از راستی گر زنی صبح وار	ز تاریکی جهل گیری کنار	
ز ناراستی هر که را عار نیست	بهر راست بازان در آن بار نیست	چو ناراستی بد تر اطوار نیست
به از راستی در جهان کار نیست	که در گلبن راستی خار نیست	
بود مرد ناراست بس بیوقار	ندارد سخنهای او اعتبار	دلا راست بازی بکن اختیار
مزن دم بجز راستی زینهار	که دارد فضیلت یمین بر یسار	
اگر مومنی رست خوی دروغ	چو شمعی ست سوزان ولی بی فروغ	اگر او شکر گوید بدانند دوغ
کسی را که گردد زبان دروغ	چراغ دلش را نباشد فروغ	
هر آنکس که کاذب بود ای نگار	سخنهای او را ندان اعتبار	ز عادل نیاید بجز صدق کار
ز کذاب گیرد خردمند عار	که او را نیارد کسی در شمار	
کنی گر تو ناراستی اختیار	نباشد ترا هیچ عز و وقار	بود در قیامت بسی شرمسار
کسی را که ناراستی گشت کار	کجا روز محشر شود رستگار	
بناراستی هر که راست سر	بود جای او در جحیم و سقر	مکن خوی ناراستی ای پسر
ز ناراستی نیست کار بتر	که زو نام نیکو شود [illegible]	
دروغ ار نمائی دلا اختیار	رود اعتبار تو از روزگار	دروغ ست بسیار بد ای نگار

دروغ آدمی را کند شرمسار ‌ ‌ ‌ دروغ آدمی را کند بیوقار

ز دی هوش هرگز نباید دروغ ‌ ‌ ‌ که قدر سخن میبرد از دروغ
ولا هیچ گاه هست نباید دروغ ‌ ‌ ‌ بروشن مساوی نماید دروغ
بکاذب درهم گشاید دروغ

مگو کذب با هیچکس ای نگار ‌ ‌ ‌ بجز صدق دیگر مکن هیچ کار
چو گردی تو در خلق از کذب خوار ‌ ‌ ‌ دروغ ای برادر مگو زینهار
که کاذب بود خوار و بی اعتبار

بغفلت مکن در جهان هیچکار ‌ ‌ ‌ منه سر بسر خویش از حرم بار
ببندیش از گردش روزگار ‌ ‌ ‌ نگه کن برین گنبد زرنگار
که سقفش بود بی ستون استوار

دلا قدرت آفرینده بین ‌ ‌ ‌ یکی مرده بین و دگر زنده بین
بسوی مه و مهر تابنده بین ‌ ‌ ‌ سراپرده چرخ گردنده بین
در و شمعهای فروزنده بین

یکی سر برهنه ندارد کلاه ‌ ‌ ‌ بپوشد یکی خلعتی هر پگاه
یکی اهل فقر و یکی اهل جاه ‌ ‌ ‌ یکی پاسبان و یکی پادشاه
یکی دادخواه و یکی تاج خواه

یکی سر نگون و یکی سر بلند ‌ ‌ ‌ یکی بی نصیب و یکی ارجمند
یکی را دهند و یکی را زنند ‌ ‌ ‌ یکی شادمان و یکی دردمند
یکی کامران و یکی مستمند

یکی غرق در شوق ملک و دیار ‌ ‌ ‌ یکی هست مشغول در کشتکار
یکی شاد وقت و یکی حال زار ‌ ‌ ‌ یکی تاجدار و یکی باجدار
یکی سرفراز و یکی خاکسار

ببین حال عالم تو ای عقل پیر ‌ ‌ ‌ یکی شد امیر و یکی شد فقیر
به نیرنگی دور چرخ اثیر ‌ ‌ ‌ یکی در پلاس و یکی در حریر
یکی بر حصیر و یکی بر سریر

یکی هست غمگین بلیل و نهار ‌ ‌ ‌ یکی شادکام است از روزگار
یکی شد گدا و یکی شهریار ‌ ‌ ‌ یکی بینوا و یکی مالدار
یکی نامراد و یکی کامگار

یکی را امل هست بر لب تمنا ‌ ‌ ‌ یکی در دعا رب ارزق لنا
نه این را کنم بد نه آنرا ثنا ‌ ‌ ‌ یکی در غنا و یکی در عنا
یکی در بقا و یکی در فنا

یکے ہست از بہر روزی دوان | یکے ہست از مال و زر شادمان | یکے جان بلب شد یکی نیم جان

یکے تندرست و یکے ناتوان | یکے سال خورد و یکی نوجوان

یکے گشت گمراہ بے دلربا | یکے گشت ہادی راہ خدا | یکے مقتدی و یکے مقتدا

یکے در صواب و یکے در خطا | یکے در دعا و یکی در دغا

یکے راست گنج زر و نقرہ سیم | یکے را دل از رنج زر شد دو نیم | یکے ایمن ست و یکی را ست بیم

یکے در گلستان راحت مقیم | یکے با غم و رنج و محنت ندیم

یکے را انیس ست بنت العنب | یکے ہست با نازنین لب بلب | یکے را شب و روز رنج و تعب

یکے را فروزندہ شمع طرب | یکے را بود روز روشن چو شب

یکے را بغم مہر و ماہ و سال | یکے را بعیش و خوشی اشتغال | یکے بہر حال ست سرگشتہ حال

یکے را برون رفتہ ز اندازہ مال | یکے در غم نان و خرج عیال

یکے را بود از معاصی حذر | یکے میکند جرم ہا بے خطر | یکے جز بدی ہا ندارد دگر

یکے بستہ از بہر طاعت کمر | یکے در گنہ بردہ عمر بسر

یکے راست دولت برون از حساب | یکے ہست محتاج یک نان و آب | یکے ہست بختاور و یک خراب

یکے در تنعم یکے در عذاب | یکے در مشقت یکی کامیاب

یکے چون گدا میدود کو بکو | یکے چون صبا میرود چارسو | یکے خوبرو و یکے زشت رو

یکے نیک خلق و یکے تند خو | یکے بردبار و یکے جنگجو

یکے ہست با بلبلان ہم صفیر | یکے ہست زاغ و زغن دستگیر | یکے گشت از فلاکت فقیر

یکے در جہان جلالت امیر | یکے در کمند حوادث اسیر

یکے حسرت لالہ و نسترن | یکے نصرت خار و ننگ چمن | چو بلبل یکے از خوشی در سخن

یکے چون گل از خرمی خندہ زن | یکے را دل آزردہ خاطر حزن

یکے در فراق صنم بیقرار | یکے با بتے مہوشی ہمکنار | یکے عاقل و قایل دوستکار

یکی عالم و عقیل و هوشیار | یکی جاهل و دد بر و شرمسار

یکی را بود بر بلندی نشست | یکی هست از جمله پائین پست | یکی را چو بینی بگوئی بدست

یکی را شب و روز مصحف بدست | یکی خفته در کنج میخانه مست

یکی را چو منصور شد دار دار | یکی از گناهان شده بار بار | بدل یاد این راز و اسرار دار

یکی بر در شرع مسمار دار | یکی در ره کفر زنار دار

یکی دار داز جمله عالم وداد | یکی را بنا شد بکس اتحاد | یکی بد نژاد و یکی بد نهاد

یکی نیک کردار نیک اعتقاد | یکی غرق در بحر فسق و فساد

یکی گشت مغلوب خورد و کلان | یکی غالب آمد به پیر و جوان | یکی سخت تر ضعف بس ناتوان

یکی غازی و چابک و پهلوان | یکی بزدل و سست تر سند جان

دلا آنچه گفتم ز تو یاد دار | کزین عاقبت خواهد آمد بکار | خدارا مکن بر جهان اعتبار

ازین پس مکن تکیه بر روزگار | که ناگه ز جانت برآرد دمار

چرا خوف میداری از دیو و دد | مکن از پئے دفع آنها سدد | بخوان حکمت حق رستم زدد

مکن تکیه بر لشکر بے عدد | که شاید ز نصرت خیالی مدد

چو خواهی که داد بزرگان دهی | دلا پند نیکو بخوردان دهی | شهانرا همین پند شایان دهی

مکن تکیه بر ملک و فرماندهی | که ناگه چو فرمان رسد جاندهی

بدل کوچ فرما ز شهر عدم | بجان خیمه زن سوی ملک قدم | به تعمیر عالم ببین دمبدم

مکن تکیه بر ملک جاه و حشم | که پیش از تو بوده است و بعد از توهم

بسا صاحب دولت و اقتدار | بسا لائق عزت و اعتبار | بسا دلربا و بسا غمگسار

بسا نامدار و بسا کامگار | بسا سرو قد و بسا گلعذار

بسا رشک گل عارض گلرخان | بسا حسرت سرو بالا قدان | بسا رائی رایان و شاه شهان

بسا پادشاهان سلطان نشان | بسا پهلوانان کشورستان

بسا لاله زار و گل نسترن | بسا غنچهٔ بی دهان کم سخن | بسا پهلوانان روئین بدن

بسا تندگردان لشکرشکن | بسا شیرمردان شمشیرزن

بسا در حق خود دعا خواسته | بسا همچو مهتاب ناکاسته | بسا از همه خوبی پیراسته

بسا خوبرویان نوخاسته | بسا نوعروسان آراسته

بسا پاک از زشتی و فعل بد | بسا برگزیده جناب احد | بسا آنکه وصفش برون شد ز حد

بسا ماه رویان شمشاد قد | بسا نازنینان خورشید خد

بسا شهرهٔ آسمان تا سماک | بسا آنکه گردید خلقی هلاک | بسا نوری اجسام ارواح پاک

که کردند پیراهن عمر چاک | کشیدند سر در گریبان خاک

ز دنیا برفتند سوی معاد | بحق کارشان بعد ازین اوفتاد | کنون هیچکس را نیاید بیاد

چنان خرمن عمرشان شد بباد | که هرگز کسی را نشانی نداد

سر خود عبث می کشی بر سما | که روزی نیفتی بتحت الثری | منه دل برین عالم بیوفا

منه دل برین کاخ خرم هوا | که می بارد از آسمانش بلا

مکن ما و تو مدان این و آن | مگو اینچنین و مگو آن چنان | منه دل برین ارض و این آسمان

منه دل برین منزل جانستان | که وردی نه بینی دل شادمان

چرا می نمائی تو این کر و فر | نئی واقف از دور عالم مگر | بکن یاد حق حال عالم نگر

ثباتی ندارد جهان ای پسر | بغفلت مبر عمر در وی بسر

دلا بهر دنیا مخور پیچ و تاب | مکن دور خود را ز راه صواب | شنید آخر این پند گیر از تراب

منه دل برین کهنه دیر خراب | که خالی نباشد ز رنج و عذاب

بیاد آر این پند من بار بار | مشو غافل از گردش روزگار | زمانه ندارد قراری نگار

منه دل برین دیر ناپایدار | ز سعدی همین یک سخن یادگار

قطعات تاریخی

از حضرت الحضرات مولانا و مرشدنا شاہ تراب علی قلندر قدس سرہٗ

تاریخ مسجد خانقاہ شریفہ

بنا شد چون این مسجد خوشنما — دل حق پرستان ز ذوقش شگفت
تراب از بنایش بسے خوش شدہ — عبادت گہ خلق تاریخ گفت
۱۲۳۲ ھ

دیگر

بخشد خدا بہ لعل محمد ز فضل خویش — اجر نماز و روزہ و ہم حج و ہم زکوٰۃ
بعد از بناء روضہ چو این سجدہ گاہ ساخت — سالش تراب گفت لقد قامت الصلوٰۃ
۱۲۳۲ ھ

قطعۂ تاریخ روضۂ شریفہ حضرت شاہ محمد کاظم قلندر قدس سرہ العزیز

خدا بہ لعل محمد جزائے خیر دہد — ز سعی او چو بنا گشت روضۂ پیرش
تراب خوش شد و از بہر یادگاری دہر — بگفت گنبد پُر نور سال تعمیرش

تاریخ وفات مرشدنا حضرت شاہ محمد کاظم قلندر قدس سرہ العزیز

شاہ کاظم قدوۂ اہلِ صفا — صاحب سر و امام عارفان
چون ز دنیا رفت و واصل شد بحق — از فراقش باقی شد الامان
شد بفکر سال تاریخش تراب — از برائے یادگاری جہان
ہاتفِ غیب از سرِ افسوس گفت — حیف رحلت کرد آن قطبِ زمان
۱۲۲۱ ھ

دیگر

شاہ کاظم کہ مرشدش از غیب | صاحب سر و عارف حق خواند
چون بیک حملہ پاک مردان وار | دامن جان ز گرد جسم فشاند
شد جہان تیرہ بر محبانش | ماتمش خلق را بخاک نشاند
از حیات و وفات او روزے | دوستے بر زبان سخن می راند
بے سر اختلاف گفتم از و | شصت و سہ سال حی و قائم ماند
١٢٢١ ھ

تاریخ حریم روضہ شریفہ حضرت شاہ محمد کاظم قلندر قدس سرہ العزیز

وہ چہ خوش رقبہ بنا کرد مسیح الدین خان | گشت زین رقبہ زہے شان عظیم مرقد
فکر تاریخش بنائش چو بدل کرد تراب | بے سر چند خرد گفت حریم روضہ
١٢٦٦ ھ

تاریخ انتقال نبی یاور خان صاحب مغفور ساکن و رئیس کاکوری

زین جہان رفت چون نبی یاور | شورش ماتم و مصیبت شد
بہر سال وفات آن مرحوم | دل غمگین من بفکرت شد
ملہم غیب گفت بے سر چند | صدر اعلیٰ میان جنت شد
١٢٦٠ ھ

دیگر

رحل محمد نبی یاور خان
١٢٦٠ ھ

تاریخ تعمیر کوٹھی مولوی محمد متقی صاحب ساکن و رئیس کاکوری

محمد متقی کوٹھی بنا کرد | درون باغ بس دلچسپ و نیکو
مکانش دلکشا صحنش فرح بخش | در و دیوار آن خوشرنگ و دلجو

چنان نقش و نگارش خوش نماید	کہ بر رخ خال و خط و زلف و ابرو
عجب انداز و پرواز ہست موزوں	کہ گلزارش محیط آمد ز ہر سو
کسے گر ساعتے آنجا نشنید	شود تازه و باغ او ز خوشبو
زبانش وسعت صحرا نمود او	بلند آمد چو مضمون سخنگو
بیا از چشم خود بین انچہ گفتم	تفاوت نیست در اصلش سر مو
عطار خلعت و انعام باید	پئے دارو غہ و معمار ہشو
چو تاریخ کمالش فکر کردم	ز روئے ہاتف آمد قصر خسرو

۱۲۱۲ھ

تاریخ مسجد بنا کردہ محمد یعقوب خان صاحب ساکن ملیح آباد

چو در راه سندیلہ یعقوب خان	بنا کرد این مسجدگاه شریف
تراب از سر وصف تاریخ گفت	زہے مسجد خوش نما و لطیف

۱۲۶۱ھ

تقاریظ و تواریخ طبع سابقہ

تقریظ ریختہ کلک عقیدت طراز محمد محی الدین خان مرحوم ساکن قصبہ کاکوری متخلص ذوق

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حبذا کلام معجز نظام کہ ناطقہ سنجان بزم سخنوری را از سواد نقطش سرمہ اعتراف در گلوست
و طاقت سحبان در جنب گفتارش لب فرو بستہ دم در دود گفتگو + مردہ ولان سخن را از

فیض مضامینش در تن جانے و عیسیٰ نفسان بالغ فن را از اکتساب معانی رنگینش
تازه روانے سبحان الله چمنی است پر از گلهاے رنگارنگ + و نگارخانه ایست
روکش نگارخانهٔ ارژنگ + عیسیٰ نفسی است که روح معانی در قالب الفاظ دمیده
یا نسیم گلشنی است که از گوشهٔ چمنستان بلاغت وزیده ؛ و سواد نقاطش مردمک دیدهٔ ادراک
و بیاض صفحاتش روکش صفحهٔ افلاک + صحن گلشنی است از سبزهٔ معانی بیگانه عاری
و گوشهٔ دامنی است عرایس مضامین را مصروف پرده داری ؛ هر مصرعه اش
غنچهٔ بهار جاودانی است که در چمنستان بلاغت شگفته + یا شعلهٔ شمع معانی ست که زیر
دامن الفاظ نهفته + سنے نے بر جویبار سطورش سرویست نوخاسته ؛ یا قامت رعنائیست
بلباس فصاحت آراسته + همانا بیتالیش مضامین دل بسته ابروی اشارتے ست
یا بر یکتائی ذات طبع سخن آفرین انگشت شهادتے + معنی رنگینش غازه طراز عارض رنگین
بیانی است. و لفظ دلنشینش آئینه دار چهرهٔ معانی. نظم رنگینی ست که معجزه پردازی کلام
بلاغت نظام اِنَّ مِنَ الشِّعرِ لَحِکمَةٌ بر راستی مضمونش گواهی ست صادق + و بیان آفرینی
اِنَّ مِنَ البَیَانِ لَسِحرًا بر سحر حلالش زبانیست ناطق. معانی پرنورش که از چهرهٔ الفاظ
متجلی ست معنی حُورٌ مَقصُورَاتٌ فِی الخِیَامِ را ترجمانی و بیاض بین سطورش جَنَّاتٌ تَجرِی
مِن تَحتِهَا الاَنهَارُ را شرح و بیانی.

نظم

بارک الله چه دفتر رنگین — یافت امروز صورت تدوین
از کلام شه خجسته خصال — دامن صفحه گشت مالا مال
یعنی آن شاه کشور عرفان — شبلی عهد بایزید زمان
پائے افراز منزل توحید — گام فرساے پایگاه جنید
مطرح پرتو خفی و جلی — نور یزدان شه تراب علی
داشت دیوانش گرچه مایه جمع — لیک انسان که زیر دامن شمع

گل اوراق او پریشان بود　　صفت بوی غنچه پنهان بود
داشت یکچند ازین پریشانی　　از لباس رواج عریانی
لیک درّے ز سلک گوهر او　　خلف جانشین اکبر او
آنکه در خلق از بس اکرامش　　**مولوی اکبر** آمده نامش
باعث طبع این کلام آمد　　سبب نفع خاص و عام آمد
آستین بر رواج او بر چید　　بر سخندان دکان گوهر چید
شد ز جهد رسش بمطبعے مطبوع　　کان چو اصل آمدست جمله فروع
مطبعے آنکه نیست ثانی او　　کز **علی بخش خان** ست بانی او
وان دگر بانی که شد به علم　　لفظ **معشوق** باعلی منضم
بسکه یک قالب اند این دو وجود　　گشت وحدت درین دو ولی مشهود
زان هنرها که شد درینها جمع　　این بود نور مطبع وآن شمع
چون نه لافد از رواج سخن　　مطبع شان ست فرق تاج سخن
خود هنرپیشه و هنرسنج است　　هر یکے صیرفی این گنج ست
چون نه او رتبه هنر داند　　جوهری قیمت گهر داند
مطبع شان که حکم افسر داشت　　احتیاجے بهچو گوهر داشت
یافت چون زیب ازین دو شهوار　　زده لاف فروغ در اصدار
چند ازین کلام فیض انجام　　کشور طبع یافت تازه نظام
صفحه زین نظم لاله زار آمد　　گلشن طبع را بهار آمد
آمد از نقش کلک صنع ایجاد　　روکش نقش مانی و بهزاد
صفحه اش رشک عارض خوبان　　سطر او دام زلف محبوبان
حرف حرفش که دفتر عرفان است　　نقش الواح سینهٔ پاکان است

نقطهٔ چشم مردم هشیار ❊ مردم دیدهٔ اولوالابصار

صفحه‌اش عارض و نقاطش خال ❊ یا سپندی بدفع عین کمال

گلستانیست از ریاض بهشت ❊ هر گل تازه‌اش بهار سرشت

لفظ اینجاست جسم و معنی جان ❊ یا که بوئے درون گل پنهان

الحق پاک نظرے باید که بر چهرهٔ ابکار افکار این خلوتیان عشرت کده معانی دیدهٔ شوق کشاید - تا دامن کمالاتش از آلودگی تهمت نقصان پاک نماید گلهای این چمن همیشه بهار قیمت دامن نگاه نظارگیانی ست - که بر چهرهٔ عصمتیان این حرم کده معانی دیدهٔ عیب بین بکشایند و تماشای این قصر دلفریب مرنگاه و دیده ورانی هست که در حریم بارگاهش دامن اعتقاد بکمر زده بپائے مردی انصاف درآیند؛ آلهی اوراق این بهاریے تدوال از دست برد صرصر حوادث مصئون و حسن خداداد این شاهد سراپا جمال از گزند عین الکمال حسد [illegible] محفوظ و مامون باد - بحرمة النبی و آله الامجاد - فقط

ولہ

از نیزه بازیش بسر عرصهٔ هنر ❊ زیر نگین کلک تو باشد سواد طبع

۱۲۸۲ھ ❊ ۱۲۸۲ھ

تا سکه زنی بدیا بهنروران ❊ نقش مربع برزده بر مراد طبع

۱۲۸۲ھ ❊ ۱۲۸۲ھ

ولہ ایضاً

از گوهر معانی کافشاند خامهٔ تو ❊ مرهون فیض آمد تنها طالب [illegible]

سمت ۱۹۱۲ ❊ ۱۸۶۵ع

یکسر زجان تهی بود این کلام رنگین ❊ کلکت فگنده با بحر روحی بقالب طبع

فصلی ۱۲۸۲ ❊ ۱۲۸۲ھ

همانا یکی از تصرفات روحانی جناب حضرت تراب علی شاه صاحب قدس سره حصول مادہ‌هائے تاریخ بسنین مختلفه ازین اشعار و فقرات تراویدهٔ کلک اعتقاد سلک محمد علی [illegible] ذوق ست که از هر مصرع؛ هر فقره تاریخهاے چهارگانه بصنعت لزوم از سر فقرات برمے آیند و اگر حروف اوائل و اواخر فقرات جمع نموده حساب برگیرند - دوازده

ماده هجری بهم میرسند یکی یکصد و بیست و چهار تاریخ ازین نظم و نثر بحصول می انجامند

چندبار حسرت آب از دیدهٔ ریزان ما	آه عمرے شد که سیل اشک شد این دامان ما
کرده و اینک بدلها بار راه کعبهٔ غم	رخنه کاین جور سپهر افگند در ایمان ما
دلخوش آن عهدی که ساز و برگ جز عشقی نبود	شد مبدل باغم الحق جملگی سامان ما
از دل نومیده یارب وای حزن و قلق	صبر او باشد علاج درد بیدرمان ما

پیداست که جام فلک در بزم زمانیان لبریز بادهٔ بیوفائیست + و دوره طرازی پیمانه روزگار
از درد بادهٔ ناکامی آمادهٔ هوش ربائی + بزم شاهانه اش سینه دردنصیبان مصیبت اندوز
و سرود مطربانه اش نوای نوحه ماتمیان جگرسوز + آب دیدهٔ طوفانیان موج آلام جدول
خیابان بهار او + و آه بلب رسیده دل آزردگان گزند ایام سرو جویبار او + گلبانگ عنادل
ناله انگیزی دلهاے شیون انگیز + و گل بهار امیدش گلکاری دیده هاے سنبل بیند + سپیده
صبحش یکشاکشی انفاس کفن نومیدی زیب دوش + و سیاهی شامش - بکمال تیرگی اندوه سیه پوشی
پنبهٔ جراحات دلها پرتو ناپیداوست - و سینه افروزی داغ ناکامی کوکب افق امید او - روز
از تاب اندوه صاعقه بیز - شبش از دیده انجم اشک ریز - دورهٔ ایام و لیالیش از دل آلام
پژوهان آمادهٔ محور جنبانی - و از اسطرلاب دیدهٔ انجم فشان اوج پیمائی کواکب حیرانی نفس
سرد اندوهگینان از حدیقه تمنائیش نسیم بهاری - و سینهٔ مجروح والان آلام نصیب از چمنستان
هوایش لاله زاری + سبزهٔ گلشن امیدش را از آبیاری سیل دیده نشو و نمای + و چهرهٔ بهار
جاویدش را از رنگ پریدهٔ ناکامان گلگونهٔ بقای + نشاط ایامش که چون باد صرصر با دیهای
اندوه آرمیده + از کشاکش جفای ناکامی هیچگاه روی بالیدگی ندیده - لیلیهایش چه از اندوه
تاریکی پسند - و نهارش بطلوع کوکبای صبح نومیدی آرزومند - رباعی

پیداست عزا که دهر خونریز آمد	از کین بسکه تیغ آمیز آمد
دائم زشب سیه بدل مشک فشان	وز روز بزخم دل نمک ریز آمد

از ینجاست که ظهور سانحهٔ جانسوز + و وقوع حادثهٔ مصیبت توامان ملال اندوز + یعنی
ارتحال مهر تابندهٔ گردون کمال + ماه درخشندهٔ سمای عزت و جلال + ساقی میکدهٔ عرفان
و حقیقت + بادهٔ مست جام طریقت + زبدهٔ مشایخان حقایق آگاه + آسمان پایگاه جناب
تراب علی شاه + که مدام طایر روحش بازمزمه سرایان حدایق جنان همصفیر + و بر فراز
شاخ سدره هواگیر باد + از شعبده انگیزی گردون جفاکار مشهود لیست + بل همه دانند که گاهی
زمانهٔ غدار نمودی + گرد دیگر از دامن جفا ادمری بسوی فلک کشیده + ای تخم پیوسته دامن
جلال مسیحان ملاء اعلی رسیده + ابواب جفایش گرچه دمادم بر روی جهانیان با رسمت
و مناد یش بصدای هل من مزید بلند آواز + ولیکن باکی نیست که بهار چمن آرای الطاف
هوای بهاریست + که سبب آب و رنگ گلستان حدوث تواند بود + و اهتزاز نسیم
انفاس بر صحن گلزاریست + که حجاب و لبستگی از چهرهٔ ازهار را تا آل تواند کشود - نالهٔ عندلیبان
چمن بصداے درد زمزمه آرای آمد بهار + و دیدهٔ سحاب با میمنت قدوم فصل گلها آب بارتر
صحن گلزار + بادی بعطاے منصب صفائی صحن چمن سرفراز + تا گوشهٔ دامان گلها از گرد ملال
نیالاید + و قمریان چمن از نوحه بیابانگ دور باش بلند آواز + که از برهمی هجوم باد اندوه
راهی بر آمد گلها کشاید + گریه سخت را هوای شگفتگی چمن در سر + و بلبل ناکام را دیبای چمن
امید در نظر + برگ ریزی خزان ایام در پے هوای است + که گل کامجوی بدامن خاک نشینان چمن
افشاند + و از جادرفتگی فلک بگوی تمنای است + که عابد شمس و قمر را بسجادهٔ لیل و نهار بنشاند
تشنگان بادیهٔ امید را دیدهٔ طلب حباب ساحل + و ناصیهٔ انبساط جاوید را هوای بدل
ایتحلل در دل + یعنی چون بعد وفات جناب مبرور + دلکدا فروزی آن شمع فانوس نور
ختام سجادگی را احتیاجے به نگین + و مکان عالی بنیاد جانشینی را حاجت بمکین است
بنابران بفرمان نقش نگارندهٔ صحف کن فکان + بحکم قضا توام طراز ندهٔ الواح امکان
طبین سمار استقامت + معنی فهم کلام موفوق الکرامت + سرجوش میکدهٔ حقیقت + صبوحی

بیناے طریقت شمع خلوت گاه وآگهی عرفان - نوربهاے دیدهٔ قبول یزدان - مطمح انظار دیدهٔ دراک رموزدانی وآگاهی - مطرح انوار فیوضات الٰهی + محققین علوم خفی وجلی جناب مولانا حیدر علی و مولوی تقی علی + زیب ایوان خلافت پناهی - وتزئین افزاے وسادهٔ شاهی گردیدند - الحق که ازین دو وجود با جود باز آئین سجادگی نوی پذیرفت و از آبیاری سحاب الطاف گلهاے آمانی وآمال در صحن دلها شگفته + تاک جانشینی راما کلاه کامیابی به سر + ووجود سجادگی را تشریف قبول در بر - باده پیمایان بزم انبساط جاما جام شادمانی برکف + وگوهر طلبان سواحل مدعا را آب سامعه کامجو در دامن صدف - زمزمه سنجان بزم ادب بسرود این ابیات دلچسپ بلند آواز + ومژده سرایان محفل طرب با نوای این مبارک باد دمساز -

غزل

باقلیم حقیقت زیب ده شاه چنین باید — باوج استقامت وه بین ماهی چنین باید

ز رمز علم و دین با هر یکی او حال نهان ظاهر — حقیقت فهم باطن بین دل آگاهی چنین باید

ز نور حق دلش تابان بود شمع ره یزدان — براے شب روانش مشعل راه چنین باید

ز کام دل بخوان حرفے از ارقام تمنی ها — گز الواح ارادت نقش دلخواهی چنین باید

بحمد الله دهان آرزو هم شهد آموده است — که نوش اکنون سی عیش جانگاهی چنین باید

بیا ذوقا بالم جبهه بر لوح ادب اینجا — ببینے آنچنان هم خاک درگاه چنین باید

دعائیه

الٰهی تا عابد مهر و ماه سجده گزار مصلاے آسمانیست + آستانه جاه وجلالش دائما سجده گاه خاص و عام - و ما دامیکه انامل ایام ولیالی دانه چینان سبحه سلیمانیست + وجود با جود کمالش مدام چون ایام سبحه پیشواے طایفه انام باد - فقط

تاریخ دیگر

چون درگل او بوے بقائیت نشاید — گلچین بهار چمنستان فنا شد

پیداست که جز رنگ زیان سود ندارد   سرسبز دلی گر همه مانند حنا شد

آوازهٔ خندیدن او کوس رحیل ست   هر غنچهٔ سربسته درین باغ که وا شد

وان گل که ز راه دو دوش عیش برافشاند   دامان تماشش پر از خار جفا شد

هر بوالهوسی کز پی گلگشت در آمد   از دل نفسی بر زد و همراه صبا شد

گریان بچمن می گذرد ابر بهاری   گر برق بدندان هوس خنده نما شد

در دهر ببین پهلوی هم راحت و اندوه   چون نقشهٔ مهتاب که توام به صبا شد

ز نیست بهم شادی و غم دامن خورشید   از گرد کسوف اینهمه آلوده چرا شد

زینجاست که از گردش ایام و لیالی   ماه آمد و مهری افق آرای فنا شد

روز نو عید آمد بنهفت شب قدر   افروخت سحر شمع بفانوس خفا شد

گردون زده در نیل و شفق جامه بشاباب   شد دست قد تیر و فلک پشت دو تا شد

هیهات که آن شیخ زمان قدوهٔ دوران   دامن ز جهان چید و سوی دار فنا شد

بر حکم قضا داد زمام از کف هستی   سر قافلهٔ منزل تسلیم و رضا شد

زین غم بسرم آه مپرس آنچه که بگذشت   با جان غمینم نتوان گفت چها شد

سیلاب تنور آمده هر قطرهٔ چشم   هر دیدهٔ ما مبدهٔ طوفان بلا شد

گرچه ز غم رحلت خورشید کمالات   پیدا بفلک در نظرم تنگ فضا شد

لیکن افق افروزی آن مهر ارم تاب   از پرتو خود سینهٔ داغ دل ما شد

یعنی پس این واقعه اخلاف کرامش   چون مهر و قمر زیب ده اوج علا شد

افروخت به بیت الشرف آن نیر اکبر   وان نیر اصغر بهمش شمع هدی شد

این مهر طریقت شد و آن مرکز ارشاد   این سالک راه آمد و آن راه نما شد

از تاب صفا بخش دل این مه و خورشید   الحق که جهان مطلع انوار صفا شد

ای دل بسکون باش که در جام جهان بین   دور لیست نمودار اگر چرخ رجا شد

حقا بسرم سایهٔ الطاف ہمانست
چتر آمده خورشید اگر بال ہما شد

بشکست اگر بال امیدم رم صیدے
صیدے دگر اینک ہدف تیر دعا شد

ساغر بچمن نیست اگر دور بہارست
گل عطر فروش ست اگر باد صبا شد

گر مه بسحاب ست تجلیش عیان ست
تابان ست افق مهر اگر گوشه گرا شد

مصداق مقال آمده این مصرع تاریخ
رو مهر بپوشید و مه جلوه نما شد
۱۲۷۵ھ

قطعۂ تاریخ از منشی مولوی ہادے علی صاحب مرحوم

محمل بسفر بست از دنیا مولانا شاہ تراب علی
برگزیده جدا ای وای دلا مولانا شاہ تراب علی
۱۲۷۵ھ

مقبول خدا و نبی ز ازل مطلوب جہان زجہان افضل
حب ابدال ولی اجل مولانا شاہ تراب علی
۱۲۷۵ھ

پامال غمش غایب شاہد زین ماتم بر لب ہر زاہد
آه ای زاہد آه اے عابد مولانا شاہ تراب علی
۱۲۷۵ھ

ای واقف رمز حق آگاہی نوری ز انوار الٰہی
ماه اوج مجد و جاہی مولانا شاہ تراب علی
۱۲۷۵ھ

روحش چو گذشت ز چرخ کہن بعنوان عیان شد گرم سخن
زود آی و جای آباد بکن مولانا شاہ تراب علی
۱۲۷۵ھ

وله ایضاً تاریخ خلافت

عازم جنت برین گردید مولانا تراب
آنکه از آبا مسلسل یافت ارث انبیا

مهر و ماه ابتدا گذاشته دو نور عین
کز فروغ رہبری بخشند عالم را ضیا

اکبر شان حضرت حیدر علی والا مقام
زینت بزم طریقت یادگار اصفیا

التفاتش ناقصان را می کند کامل عیار
خاک را نیم نگاہش مے نماید کیمیا

نیر اصغر که شد از نور علم و معرفت
کوکب برج ہدایت رہنمائے اذکیا

ابلغ از تصریح باشد پیش ہر باریک بین
در کنایت نام پاک آن اجل الاتقیا

آدمیت از ادب آموزیش حاصل شود
رو بده از فیضش بخاک شو ہم مردم گیا

جانشین اینک جناب سابق الاوصاف شد — بندهٔ اخلاص او گردید عالم بے ریا

یافت فالک بارگاهش رتبهٔ جذب القلوب — نقش تسخیر است بیشک نقش پای بوریا

بهر تاریخ خلافت بود بر زانو سرم — ملهمی فرمود در فکرت چه باشی نارسا

بشنو از من مصرع برجسته و فارغ نشین — گردها این ولی بر صدر تاج اولیا

۱۲۷۵ ھ

قطعهٔ تاریخ خرقه پوشی از مولوی محمد محسن صاحب ساکن قصبه کاکوری

چون آن دو قبلهٔ اهل دین حیدر علی و تقی علی — گردند در بزم خویشتن تشریف فقر بے ریا

در چشم حیرت جلوه گر شد یا تجلی از دو شمع — [illegible] بذات شان دوئی بارنگ وحدت آشنا

هم شریعت را ز رخ زد بر طریقت را دو ید — نقطهٔ حقیقت را و قاف اسرار عشق [illegible]

اظهار حق را هر دو لب [illegible] هدایت را دو چشم — [illegible] دو ملف نام یقین را هر دو یا

[illegible] بگذار [illegible] — [illegible] تاریخ [illegible] پوشید خرقه اولیا

۱۲۷۵ ھ

قطعهٔ تاریخ از نتایج طبع عالی مولوی هادی علی خوشنویس

چون گذشت از دار فانی مرشد کامل که او — [illegible] بکار اولین بد در زمان آخرین

[illegible] هادی فکر تاریخ وفاتش [illegible] — [illegible] این آواز در گوش از کراماً کاتبین

یکهزار و دو صد و هفتاد و پنج از سال هجر — در شب یکشنبه پنجم از جمادی اولین

۱۲۷۵ ھ

قطعهٔ تاریخ از مولوی ریاست علی قطبی متخلص

اجناب قبله و کعبه و پیر و مرشد من — ز اولیاے جهان در کمال فایق شد

تراب شاه بود نام نامیش بجهان — ز دستگیری خود هادی خلایق شد

رسید چون به نود و هفت سال عمر شریف — دلش بوصلت معشوق غیب شایق شد

به پنجم آه ز شهر جمادی الاولی — زبانش از شب یوم الاحد چو شایق شد
ازین سرای سپنجی به بست رخت سفر — حضور شاهد خود عارف حقایق شد
سیاه پوش دو عالم از ماتمش گردید — کسی نبود که این غم برو نه لایق شد
بفکر رفتم و در اندیشه سر فرو بردم — همین که طبع به بحر طلب مستغرق شد
بگفت هاتف غیبی ز قطبی و لریش — میان هفت نود سال واصل حق شد

۱۲۷۵ھ

تاریخ طبع ثانی

قطعه تاریخ از نتیجه فکر رسا جناب محمد نور الدین احمد صاحب علوی کاکوروی متخلص به کیفی

طبع گردید باز در یک جلد — این کلام جناب شاه تراب
سال تاریخ طبع طرز جدید — گفت کیفی کتاب شاه تراب

خاتمة الطبع

الحمد لله والمنه که مجموعه فضل و بلاغت و دفتر فیض و فصاحت یعنی کلام نظام فیض بخش هر خاص و عام هادی راه شریعت عالم طریق حقیقت حضرت مرشد جناب شاه تراب علی حسینی قلندر قدس سره العزیز از توجه عارف بالله خلف و خلیفه اکبر حضرت مولانا مولوی محمد حبیب حیدر شاه صاحب قلندر بکمال عجلت در ریاست رامپور بمطبع سرکاری از اهتمام عالیجناب معلی القاب مولوی محمد وسیم الدین صاحب علوی کاکوری در سنه ۱۳۳۲ھ از حلیه طبع آراسته و پیراسته گردید